

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ -
ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ»

**«ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ-Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ
ΒΙΑΣ»**

Μίλιτσα Γιέφτις Δημητριάδου

Επιτροπή

Άννα Πλεύρη, Επίκουρη Καθηγήτρια Νομικής Σχολής
Λευκωσίας –Επιβλέπουσα

Σωτηρία Τριαντάρη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας

Θεμιστοκλής Λαζαρίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΕΙ
Θεσσαλίας (Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής)

Φλώρινα

2020

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	4
1.1. Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ	4
1.2. Η ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΩΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ.....	5
1.3. ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ	7
1.4. ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ	14
1.4.1. Η ΕΝΔΟΣΥΖΥΓΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΒΙΑΣ	14
1.4.2. Η ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ	17
1.5. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ	20
1.5.1. Ο ΘΥΤΗΣ	20
1.5.2. ΤΟ ΘΥΜΑ	22
1.6. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	27
2.1. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	27
2.2. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	31
2.2.1.ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ Ν. 3500/2006	32
2.2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ –ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ	33
2.2.3. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ.....	39
2.2.4. Ο ΝΟΜΟΣ 3500/2006 ΚΑΙ Η ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ Ν.4531/2018	40
2.2.5. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	49
3.1. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	49
3.2. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	57
Α. ΣΤΟΧΟΣ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ.....	57
Β. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	59
Γ. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ.....	70
Δ. ΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βία αποτελεί έναν τρόπο επιβολής του ισχυρού προς τον πιο αδύναμο, αφού ιστορικά έχει συνδεθεί με παραδείγματα στα οποία ο πιο αδύναμος έπρεπε να υπακούει στις προσταγές του δυνατού, είτε αφορούσαν οικονομικά ζητήματα είτε πολιτικά. Για χρόνια η προστασία των ανθρώπων που δέχονταν τη βία ήταν λιγοστή, αφού δεν υπήρχε σαφής νομοθεσία για την καταπολέμησή της. Τα ποσοστά της οικογενειακής βίας μαρτυρούν ότι είναι ένα φαινόμενο, το οποίο δεν έχει εξαλειφθεί, γεγονός αρκετά ανησυχητικό(Βλάχου, 2008).

Ως ενδοοικογενειακή βία ορίζεται η «αξιόποινη πράξη που πραγματοποιείται εις βάρος κάποιου μέλους της οικογένειας» (Ν. 3500/2006). Η βία εντός της οικογένειας μπορεί να διακριθεί σε διάφορες μορφές. Μεγαλύτερο ποσοστό εμφανίζει η βία κατά των γυναικών από τους συζύγους τους. Οι γυναίκες είναι συχνά θύματα ενδοοικογενειακής βίας, γεγονός που επιβεβαιώνει την ύπαρξη του φαινομένου και καθιστά αναγκαία τη λήψη κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπισή του(Βλάχου, 2006).

Η δυσκολία αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας έγκειται στο ότι το οικογενειακό σύστημα είναι κλειστό και τα περιστατικά που συμβαίνουν πολλές φορές δεν έρχονται στην επιφάνεια, αλλά μένουν κρυφά. Οι γυναίκες σε αρκετές περιπτώσεις επιλέγουν να μην αναφερθούν σε αυτά που βιώνουν, καλύπτοντας και υπομένοντας τη συμπεριφορά των συζύγων τους. Αρκετά συχνά θεωρούν ότι οι ίδιες είναι υπεύθυνες για τη βία που δέχονται, ενώ λίγες βρίσκουν το θάρρος να μιλήσουν για ότι τους συμβαίνει. Με τον Ν. 3500/2006 και τον Ν. 4531/2018 ορίστηκαν οι ποινές της ενδοοικογενειακής βίας και εφαρμόστηκαν μέτρα για την ασφάλεια του θύματος. Ωστόσο, ο φόβος που νιώθουν τα θύματα πολλές φορές δεν τους αφήνει να δημοσιοποιήσουν το γεγονός, πράγμα που καθιστά ακόμη δυσκολότερη την κατάσταση (Παπαθεοδώρου, 2007).

Τα παιδιά θεωρούνται, επίσης, θύματα της ενδοοικογενειακής βίας είτε ως «θεατές» είτε επειδή έχουν δεχτεί και τα ίδια βία. Η παιδική κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο, που έχει τις ρίζες του στο παρελθόν, αφού είτε λεκτικά είτε σωματικά οι θύτες μπορούν να τους επιβληθούν. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε μεμονωμένα είτε παράλληλα με τη γυναικεία κακοποίηση. Τις περισσότερες φορές τα παιδιά βρίσκονται μπροστά στη συζυγική βία, με άμεση επίπτωση στον ψυχισμό τους.

Νιώθοντας φόβο και ντροπή δεν μιλούν γι' αυτό και προσπαθούν να κρύψουν το γεγονός. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών που έρχεται σε άμεση επαφή μαζί τους καθημερινά είναι καθοριστικός για την πορεία τους (Johnson, Domestic Violence: It's not about Gender – Or is it?, 2005).

Ωστόσο, η βία έχει και άλλες μορφές μέσα στην οικογένεια, αφού μπορεί να αφορά και την κακοποίηση ηλικιωμένων γονέων από τα παιδιά τους. Οι ηλικιωμένοι λόγω της ανάγκης τους να στηριχτούν σε άλλα άτομα, πολλές φορές υπομένουν τη βία, που είναι είτε λεκτική είτε σωματική ή ψυχολογική. Επίσης, έχουν καταγραφεί κι άλλα περιστατικά βίας, όπως της γυναίκας κατά του άντρα, ανάμεσα στα παιδιά της οικογένειας αλλά και προς τους γονείς, που δέχονται τις επιθετικές συμπεριφορές των παιδιών τους, μην μπορώντας να τους επιβληθούν (Αλεξιάδης Σ. , 2010).

Με τον Ν. 3500/2006 και τον αναθεωρημένο Ν. 4531/2018 έγιναν σημαντικές ρυθμίσεις ως προς τον θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης, αφού αναφέρονται οι προϋποθέσεις, η διαδικασία αλλά και οι αστικές και ποινικές συνέπειες που έχουν οι θύτες σε τέτοιες περιπτώσεις (Ν. 3500/2006; Ν. 4531/2018). Με την ποινική διαμεσολάβηση ουσιαστικά οι οικογένειες αποφεύγουν την άμεση έκθεση ενώπιον δικαστηρίου και έχουν μία δεύτερη ευκαιρία, προκειμένου να λύσουν τα προβλήματά τους. Ο αρμόδιος εισαγγελέας αφού διερευνήσει την κάθε περίπτωση ενημερώνει για το αν είναι εφικτό να ξεκινήσει η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης για την διευθέτηση των οικογενειακών ζητημάτων που έχουν προκύψει (Παπαθεοδώρου, 2007; Γκρόζος, 2010).

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι, αρχικά, να αναφερθεί σε μερικά από τα σημαντικότερα θέματα ενδοοικογενειακής βίας, με έμφαση κυρίως στη βία μεταξύ των συζύγων. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται οι βασικές έννοιες του φαινομένου, οι αιτίες και οι συνέπειές του, προκειμένου να γίνει κατανοητή η ενδοοικογενειακή βία αλλά και η αντιμετώπισή της. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι νομοθετικές ρυθμίσεις και ειδικά ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης, η εισαγωγή του οποίου στην ελληνική κοινωνία προκάλεσε τόσο θετικές όσο και αρνητικές αντιδράσεις. Μέσα από μελέτες κι έρευνες, αναφέρονται λεπτομέρειες για τον συγκεκριμένο θεσμό και την εφαρμογή του. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται λόγος για τους τρόπους πρόληψης και αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, προκειμένου να είναι ασφαλή όλα τα μέλη της οικογένειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1. Η ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Η έννοια της ενδοοικογενειακής βίας σχετίζεται με αρκετές πράξεις που αφορούν τη λεκτική, την ψυχολογική, τη σωματική βία, τη σεξουαλική κακοποίηση, την παραμέληση και την εκμετάλλευση. Η κάθε πράξη κρίνεται διαφορετικά ανάλογα με τη βαρύτητά της. Η βία στο πλαίσιο της οικογένειας έχει απασχολήσει πολλούς επιστήμονες αλλά και θεσμικά όργανα και διεθνείς οργανισμούς. Ως φαινόμενο έχει περισσότερο ταυτιστεί με τις γυναίκες, αφού τα μεγαλύτερα ποσοστά θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι γυναίκες (Αλεξιάδης Σ. , 2010; Δημόπουλος, 2009).

Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» υποστηρίχτηκε κυρίως το 1970 από το γυναικείο κίνημα για να τονίσει την απειλή που αντιμετωπίζει η γυναίκα μέσα στην οικογένειά της. Σταδιακά καθιερώθηκε να σημαίνει την κακοποίηση που υφίστανται τα μέλη μιας οικογένειας. Στο φαινόμενο αυτό περιλαμβάνεται κάθε μορφή βίας που σχετίζεται με οποιοδήποτε μέλος και όχι μόνο με τις γυναίκες. Τα παιδιά είναι εξίσου θύματα πολλές φορές όπως και οι ηλικιωμένοι (Fattah, 1996).

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών αναφέρει ότι ο ορισμός της βίας των γυναικών αφορά «κάθε βίαιη πράξη, που έχει ως αποτέλεσμα σωματική ή ψυχολογική βλάβη, συμπεριλαμβανομένων απειλών και πράξεων που στερούν την ελευθερία, είτε αφορά τη δημόσια είτε την ιδιωτική ζωή» (Βλάχου, 2006).

Στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης η ενδοοικογενειακή βία ορίζεται ως «κάθε πράξη βίας σωματικής, σεξουαλικής ή ψυχολογικής, που πραγματοποιείται εντός της οικογένειας ανάμεσα σε πρώην ή νυν συζύγους, είτε διαμένουν στην ίδια κατοικία είτε όχι». Τέλος, με βάση την Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζεται ως «κάθε βίαιη πράξη με σωματικά, σεξουαλικά ή ψυχολογικά συμπτώματα εις βάρος του θύματος από οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας» (Μηλιώνη, Εγκληματολογία και φύλο: Ειδικά Θέματα, 2009).

Κάθε πράξη βίας μπορεί να εκδηλωθεί με σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική και λεκτική μορφή. Ως σωματική βία χαρακτηρίζεται η πράξη που τραυματίζει ή πονά το θύμα και μπορεί να φτάσει μέχρι και στον θάνατο. Η σεξουαλική βία αναφέρεται στον εξαναγκασμό του θύματος με χρήση βίας ή απειλών για σεξουαλικές πράξεις. Ο εξαναγκασμός αυτός μπορεί να αφορά και έμμεσες απειλές, όπως το διαζύγιο ή η απιστία, αν το θύμα δεν ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του θύτη (Μηλιώνη,

Εγκληματολογία και φύλο: Ειδικά Θέματα, 2009; Παπαμιχαήλ, Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους, 2005).

Όσον αφορά την ψυχολογική βία, αυτή συνδέεται με τις συνέπειες που υφίσταται το θύμα ψυχικά και αποτελεί μία δύσκολη μορφή βίας, αφού πολλές φορές δεν είναι εύκολο να αποδειχθεί. Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και το ίδιο το θύμα δεν αντιλαμβάνεται ότι την βιώνει. Η ψυχολογική βία συνήθως συνεπάγεται την σωματική ή σεξουαλική κακοποίηση. Το θύμα καταπιέζει τα συναισθήματά του, βιώνει έναν σκληρό έλεγχο ή παραμέληση και συχνά έχει πολλές απαγορεύσεις, είτε αφορά τη δράση του στο κοινωνικό πλαίσιο είτε στο οικογενειακό. Επίσης, μπορεί να βιώνει λεκτική βία, υπομένοντας υποτιμητικές συμπεριφορές που στόχο έχουν την υπόταγή του (Μηλιώνη, Εγκληματολογία και φύλο: Ειδικά Θέματα, 2009; Παπαμιχαήλ, Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους, 2005).

Μία ακόμη μορφή βίας είναι η απομόνωση του θύματος από το κοινωνικό πλαίσιο. Ο θύτης προσπαθεί να αποκόψει το θύμα από τις κοινωνικές του αλληλεπιδράσεις και τις δραστηριότητές του, με σκοπό να διατηρεί τον έλεγχο και την επιβολή του. Το θύμα βέβαια ορισμένες φορές μόνο του καταφεύγει στην απομόνωση, εξαιτίας της ντροπής που νιώθει για την κατάστασή του. Ο φόβος και η μοναξιά που αισθάνεται είναι κυρίαρχα συναισθήματα που πολλές φορές οδηγούν το θύμα ακόμη και στην «αυτο-ενοχοποίηση». Το στοιχείο της επιβολής είναι βασικό για τον χειρισμό του θύματος, καθώς έτσι μένει εγκλωβισμένο σε αυτή την κατάσταση (Μπουγάδη, 2004).

Επιπλέον, μία μορφή βίας είναι και η εκμετάλλευση, που συνήθως έχει οικονομικά κίνητρα. Η στέρηση χρηματικών πόρων οδηγεί το θύμα στην απόλυτη εξάρτησή του από το θύτη. Το θύμα αδυνατεί να απεμπλακεί από αυτή την κατάσταση και γίνεται αδύναμο, αφού δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητο (Μπουγάδη, 2004).

1.2. Η ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΩΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ

Η ενδοοικογενειακή βία έχει προκαλέσει αρκετές αντιφάσεις ως φαινόμενο, επειδή από τη μία είναι υπαρκτή με συνέπειες καταλυτικές στη ζωή των θυμάτων, ενώ από την άλλη κατά ένα μεγάλο ποσοστό μένει κρυφή και υπάρχει μέχρι και σήμερα. Η απόκρυψη του φαινομένου σε πολλές περιπτώσεις εμποδίζει την εξέτασή του και την ακρίβεια των δεδομένων για τον αριθμό των θυμάτων(Βλάχου, 2006). Τα θύματα πολλές φορές αποκρύπτουν το γεγονός, λόγω του ότι φοβούνται να μην στιγματιστούν από το περιβάλλον τους. Επίσης, συχνά αγνοούν τα δικαιώματά τους και τους τρόπους που μπορούν να προστατευτούν, καθώς φοβούνται ότι ακόμη και αν καταγγείλουν τον θύτη δεν θα μπορέσουν να είναι ασφαλή(Παπακωνσταντής, Αντωνιάδου, Μανωλιδάκη, & Παναγιωτίδου, 2007).

Η ενδοοικογενειακή βία σχετίζεται με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποτελεί μία από τις πιο κρίσιμες εγκληματικές μορφές που έχουν απασχολήσει και συνεχίζουν να απασχολούν το σύνολο της κοινωνίας. Ωστόσο, η άργησε να αναγνωριστεί ως πρόβλημα. Το 1970, με τις πιέσεις του γυναικείου κινήματος, άρχισε ο χαρακτηρισμός των σχετικών πράξεων ως εγκλημάτων καθώς και της ποινής τους (Βλάχου, 2006).

Για πολλά χρόνια το πατριαρχικό μοντέλο οικογένειας αλλά και η υποτίμηση της θέσης των γυναικών κράτησε την ενδοοικογενειακή βία σε ένα κρυφό πλαίσιο, με αποτέλεσμα το φαινόμενο να μην αντιμετωπίζεται και η κοινωνία να είναι στάσιμη ως προς τη διαχείρισή του(Buzawa & Buzawa, 2003). Βέβαια είναι αντιφατικό που για χρόνια η κοινωνία αδιαφορούσε απέναντι στα ενδοοικογενειακά βίαια περιστατικά, ενώ για τις ίδιες πράξεις με θύτη κάποιον ξένο αναγνώριζε και δημοσιοποιούσε άμεσα το αντίστοιχο περιστατικό (Βλάχου, 2008).

Η οικογένεια αποτελεί ένα κλειστό σύστημα με δική της οργάνωση και τους δικούς της κανόνες, με αποτέλεσμα οι δυσλειτουργίες της πολλές φορές να μην αφορούν την υπόλοιπη κοινωνία και να ανήκουν στα «ιδιωτικά» ζητήματα. Ωστόσο, η ενδοοικογενειακή βία σε όποια μορφή και αν αυτή πραγματοποιείται παραβιάζει κάθε ανθρώπινο δικαίωμα και οι συνέπειές της μπορεί να αποβούν καταστροφικές για τα θύματα, αφού ενδέχεται να οδηγήσουν ακόμη και στον θάνατο. Είναι ένα αναμφισβήτητο εγκληματικό φαινόμενο, παρά τη νομοθεσία που εφάρμοζαν οι πολιτείες ανά τα χρόνια (Βλάχου, 2008; Παρασκευόπουλος, 1991). Η εξέλιξη του φαινομένου στα πλαίσια του κλειστού οικογενειακού συστήματος συντηρεί την συγκάλυψή του και δυσκολεύει τα θύματα στο να απομακρυνθούν από αυτή την κατάσταση (Μπουγάδη, 2004).

Το θύμα εξαρτάται από τον θύτη και η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους δεν αφήνει περιθώρια για να απεμπλακεί από αυτή την κατάσταση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προστατευθεί. Γι' αυτό το λόγο, η πολιτεία έχει άμεση ευθύνη να προφυλάξει με κάθε τρόπο τα θύματα. Ο χαρακτηρισμός της ενδοοικογενειακής βίας ως εγκληματικής πράξης έχει μέγιστη σημασία ως προς τον τρόπο που θα αντιμετωπιστεί και ως προς τη νομοθεσία που πρέπει να αναφερθεί σε όλες τις πλευρές του φαινομένου, με σκοπό την προστασία των ατόμων (Γκρόζος, 2010).

1.3.ΑΙΤΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Αιτιολογικές προσεγγίσεις τού φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας

Εντοπίζονται διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις που επιχειρούν να ερμηνεύσουν τις αιτίες εκδήλωσης του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας. Αυτές θα μπορούσαν να διακριθούν σε τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες: 1) τις ατομικές ή ψυχιατρικές προσεγγίσεις ή προσωποκεντρικές οι οποίες αποδίδουν τα αίτια εμφάνισης της ενδοοικογενειακής βίας σε χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του δράστη και του θύματος, 2) τις κοινωνικο-ψυχολογικές προσεγγίσεις οι οποίες διερευνούν την εκδήλωση του φαινομένου, λαμβάνοντας υπ' όψιν το πλαίσιο αλληλεπίδρασης του ατόμου με την οικογένεια και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, 3) τις κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις οι οποίες κατά την προσέγγιση του φαινομένου λαμβάνουν υπ' όψιν κοινωνιολογικές παραμέτρους και 4) τα σύνθετα ερμηνευτικά μοντέλα τα οποία φαίνεται να συμπεριλαμβάνουν κατά την ερμηνεία του φαινομένου τόσο ατομικούς όσο και κοινωνικούς παράγοντες. Παρακάτω αναλύονται οι πιο καίριες.

Προσωποκεντρικές προσεγγίσεις- Κατ' αρχάς, σημαντική είναι η αναφορά στις ψυχιατρικές/προσωποκεντρικές προσεγγίσεις. Μέσω αυτών προσεγγίζεται η συζυγική βία η οποία φαίνεται να αποδίδεται σε ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά και διαταραχές προσωπικότητας του δράστη και του θύματος που προκύπτουν από τις αποκλίσεις ανάμεσα στον εσωτερικό κόσμο και στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, όπως η παρουσία ψυχικής ασθένειας η διανοητικών ελλειμμάτων, όπως ξαφνικών εκρήξεων θυμού, μειωμένου αυτοελέγχου και μειωμένης αυτοεκτίμησης. Βέβαια, όπως προκύπτει από τα πορίσματα ερευνών, η πλειοψηφία των δραστών δε φαίνεται να αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα ψυχοπαθολογικής φύσης.

Οι Scully και Marola αποδίδουν την άσκηση βίας σε ανεξέλεγκτα ένστικτα, πνευματικές ασθένειες και σε έλλειψη ελέγχου.

Σύμφωνα με αυτούς, ο δράστης διαθέτει μια πνευματικώς ασθενή ή ασταθή προσωπικότητα, καθώς είχε μια δύσκολη παιδική ηλικία και δεν μπόρεσε να επεξεργαστεί τις εσωτερικές του συγκρούσεις, οδηγούμενος σε επιθετικότητα. Οι προσεγγίσεις αυτές δέχονται επιρροές από θεωρίες και πορίσματα για την επιθετικότητα. Συγκεκριμένα, από ψυχαναλυτικές θεωρίες, σύμφωνα με τις οποίες ο άνθρωπος ερμηνεύεται ως εκ φύσεως επιθετικός και η βία και η επιθετικότητά του αποτελούν ενεργοποίηση της επιθετικής του παρόρμησης. Επίσης, από θεωρίες ερμηνείας βιολογικών διαταραχών οι οποίες αποδίδουν την επιθετικότητα σε αιτίες, όπως η υπογλυκαιμία ή ο υπερθυρεοειδισμός και τέλος από πορίσματα ψυχομετρικών τεχνικών τα οποία συνδέουν μια εγωκεντρική προσωπικότητα με την εκδήλωση βιαιότητας.

Στις προσεγγίσεις αυτές έχει ασκηθεί κριτική η οποία πρώτον συνίσταται στο ότι δίνουν έμφαση μόνο σε ατομικούς και ψυχολογικούς παράγοντες και όχι σε κοινωνικούς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απαγκίστρωση της ευθύνης από τις κοινωνικές δομές και τους θεσμούς και εν γένει την απενοχοποίηση τους. (Βλάχου Β. , 2004) Με την κριτική αυτή συνάδει και η σύγχρονη θεωρητική σκέψη η οποία υποστηρίζει ότι η επιθετική συμπεριφορά οφείλεται σε κοινωνικές μεταβλητές της διαδικασίας της μάθησης και όχι και προσωπικούς και ατομικούς παράγοντες. Δεύτερον, το ερευνητικό πεδίο φαίνεται να περιορίζεται σε εξειδικευμένα και περιορισμένα περιστατικά, όπως έγκλειστοι σε σωφρονιστικά ιδρύματα.

Κοινωνιολογικές – ψυχολογικές προσεγγίσεις. Οι κοινωνιολογικές- ψυχολογικές θεωρίες διακρίνονται σε «θεωρίες της συμπεριφοράς» ή «κοινωνιολογικές θεωρίες της εκμάθησης». Κοινωνιολογικές θεωρίες της εκμάθησης θεμελιώδες στοιχείο αυτών των θεωριών είναι ότι για κάθε δράση, υπάρχει και μια αντίδραση. Στο πλαίσιο αυτό, ο Bandura ορίζει τον άνθρωπο ως ύπαρξη που διαθέτει νευροφυσιολογικούς μηχανισμούς οι οποίοι τον ωθούν στην επιθετικότητα. Οι μηχανισμοί αυτοί ενεργοποιούνται από την μίμηση των εξωτερικών ερεθισμάτων.

Σημαντικό ρόλο στις θεωρίες αυτές διαδραματίζουν οι προσωπικές εμπειρίες από την παιδική ηλικία. Η οικογένεια, δηλαδή, και τα γονεϊκά πρότυπα καθορίζουν την ταυτότητα του υποκειμένου και επηρεάζουν την εκδήλωση ή μη βίας, καθώς ότι το άτομο ως παιδί εκλαμβάνει στο πλαίσιο οικογένειας το θεωρεί ενδεδειγμένο

(Κουράκης, 2004). Σύμφωνα με πορίσματα ερευνών, τα άτομα τα οποία υπέστησαν κακομεταχείριση από τους γονείς των στην παιδική ηλικία ή έγιναν μάρτυρες βίας στο οικογενειακό πλαίσιο, εκδήλωσαν βία στις δικές τους οικογένειες (διαγενεακή μεταφορά της βίας). Το συμπέρασμα αυτό οδήγησε τον νομοθέτη στην τυποποίηση ως επιβαρυντικής περίπτωσης της ενδοοικογενειακής απλής σωματικής βλάβης την τέλεσή της ενώπιον ανηλίκου μέλους της οικογένειας, με το άρθρο 6 παρ. 3 του ν. 3500/2006 .

Η κριτική που ασκείται στο μοντέλο είναι ότι άτομα με ιστορικό οικογενειακής βίας ανέπτυξαν ως ενήλικοι υγιείς σχέσεις απαλλαγμένες από βία.

Η θεωρία των κοινωνικών πόρων, της οποίας βασικός εκπρόσωπος είναι ο Αμερικανός κοινωνιολόγος Goode, αντιμετωπίζει την οικογένεια ως σύστημα το οποίο για να οργανωθεί στηρίζεται στην ισχύ. Η ισχύς και η βία αποτελούν κάποια από τα στοιχεία των ατομικών, οικονομικών και κοινωνικών πόρων που διαθέτει το άτομο και αποτελούν αναγκαία συστατικά για τη διατήρηση της τάξης. Η βία μαθαίνεται κατά τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης και πολλές φορές εμπεδώνεται από τα άτομα πως αυτή μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη για την υλοποίηση ενός στόχου. Ο Goode παρατηρεί πως η βία αποτελεί την «έσχατη» λύση, αν δεν υπάρχουν άλλα διαθέσιμα μέσα για την επίτευξη των στόχων.

Η στέρηση ή η απουσία των υπαρχόντων πόρων, οδηγεί στη διατάραξη της τάξης και άρα μπορεί να οδηγήσει τα άτομα στην άσκηση βίας με στόχο την ανάκτησή τους για την αποκατάσταση της ισχύος. Συνεπώς, η οικογένεια αποτελεί ένα σύστημα με εξισορροπημένες ανταλλαγές και σχέσεις ανάμεσα στα μέλη. Αν ανατραπεί η ισορροπία, μεταβάλλονται και οι σχέσεις στην οικογένεια και αυτό μπορεί να οδηγήσει στη χρήση βίας (Goode, 1971) . Η κριτική που δέχτηκε αυτή η θεωρία είναι ότι, αν και η κοινωνικοοικονομική θέση της γυναίκας έχει ισχυροποιηθεί, η κακοποίηση της συνεχίζει να υφίσταται και μάλιστα εντονότερα.

Οι συστημικές θεωρίες αντιμετωπίζουν την οικογένεια ως σύστημα το οποίο διαθέτει όρια (ανοιχτά ή κλειστά) για να διαχωρίζεται από το κοινωνικό περιβάλλον. Ανάμεσα στα διάφορα συστήματα παρατηρείται η ανταλλαγή θετικών ή αποθετικών αναδράσεων. Η νεώτερη συστημική θεωρία, την οποία εκπροσωπεί ο Niklas Luhmann, πρεσβεύει την ύπαρξη σχέσεων-αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στο σύστημα και στο περιβάλλον, απορρίπτοντας την απομόνωση των συστημάτων (Luhmann, 1984) . Ο Straus προσπάθησε να μεταφέρει τις συστημικές θεωρίες αποκλειστικά στο

πεδίο της οικογένειας. Αυτός αντιμετωπίζει την οικογένεια ως ένα σύστημα με συγκεκριμένους στόχους. Η ανάπτυξη της βίας εξαρτάται από το είδος αντίδρασης στην εκδήλωση της ενδοοικογενειακής και εξωοικογενειακής βίαιης συμπεριφοράς. Η θετική αντίδραση [positive feed-back] προκαλεί επιδοκιμασία και αύξηση της βίαιης συμπεριφοράς, ενώ η αρνητική αντίδραση [negative feed-back] σταθεροποιεί ή μειώνει την εκδήλωση βίας (Straus, 1973). Η κριτική που ασκήθηκε στη θεωρία αυτή σχετίζεται με της υνθετότητα της και με την αδυναμία εμπειρικής επαλήθευσης.

Η Giles Sims ανέπτυξε ένα μοντέλο για την σωματική κακοποίηση των γυναικών στην οικογένεια. Σύμφωνα με αυτή εντοπίζονται έξι στάδια: στο πρώτο τοποθετείται το σύστημα οικογένεια και οι επιδράσεις που δέχεται από προϋπάρχοντα συστήματα ή σύγχρονα συστήματα. Στο δεύτερο εμφανίζεται η πρώτη κακοποίηση της γυναίκας από τον σύζυγό της, η εξέλιξη της οποίας εναπόκειται στις θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις. Στο τρίτο διακυβεύεται η καθιέρωση ή η άμβλυνση της βίας, στο τέταρτο τίθεται το ερώτημα, αν η βία είναι ανεκτή από την γυναίκα. Έχει παρατηρηθεί πως δεν είναι ανεκτή, όταν απειληθούν τα παιδιά της ή τρίτα άτομα τα κακομεταχειριστούν. Στο πέμπτο στάδιο η γυναίκα εγκαταλείπει την οικογενειακή στέγη με την ενθάρρυνση ατόμων που ανήκουν σε άλλα συστήματα (φιλικός κύκλος, δική της οικογένεια). Στο τελευταίο στάδιο, η γυναίκα θα αποφασίσει αν θα διαμορφώσει σχέσεις που θα εμπεριέχουν την βία ή θα είναι απαλλαγμένες από αυτή (Godenzi, 1996).

Πολιτισμικές θεωρίες /Η θεωρία της υποκοουλτούρας της βίας. Σύμφωνα με τις πολιτισμικές θεωρίες, η εμφάνιση της βίας οφείλεται στην εξοικείωση με πρότυπα επιθετικής συμπεριφοράς. Ειδικότερα, κατά την «υποπολιτισμική προσέγγιση», η βία αποτελεί ένδειξη υποκοουλτούρας [subculture of violence] και συνδέεται με την επιρροή των βίαιων πολιτισμικών κανόνων και αξιών που έχουν επικρατήσει στο κοινωνικό πλαίσιο. Τα άτομα μέσω των συναναστροφών τους και διαφόρων οργανώσεων στις οποίες συμμετέχουν, ενσωματώνουν πρότυπα συμπεριφοράς τα οποία φυσικοποιούν τη χρήση βίας/ φυσικής δύναμης. Η «βία στην οικογένεια» λειτουργεί ως απόρροια της «βίας στο δρόμο» [street violence].

Βέβαια, καμιά υποκοουλτούρα δε μπορεί να βρίσκεται σε πλήρη σύγκρουση με την κοινωνία στην οποία ανήκει και δε συνεπάγεται ότι τα άτομα που την αφομοιώνουν, ακολουθούν αναγκαστικά βίαιη συμπεριφορά. Το προφίλ των ατόμων αυτών δεν σχετίζεται με το φύλο, αλλά συνδέεται με μια συγκεκριμένη ηλικιακή περίοδο, από το τέλος της εφηβείας μέχρι τη μέση ηλικία. Η μη-βία αποτελεί αντίθετη αξία και το

άτομο- μέλος της ομάδας που δεν αξιοποιεί βία εκεί που αναμένεται, κινδυνεύει να εκδιωχθεί από την ομάδα, καθώς παύει να απολαμβάνει την ομαδική υποστήριξη.

Έτσι, η βία αποκτά θετικό περιεχόμενο, δεν αναπτύσσει αισθήματα ενοχής, καθώς δεν αποδοκιμάζεται. Στη σύγχρονη πραγματικότητα των ευρωπαϊκών κοινωνιών, συγκλονίζουν φόντοι μελών οικογενειών από άλλα μέλη της οικογένειας. Τέτοιου είδους συμπεριφορές προκύπτουν από το άγχος που προκαλεί στους δράστες η μη αναμενόμενη συμπεριφορά στο πλαίσιο συνηθισμένων, παραδοσιακών αξιών. Έτσι, οι δράστες προβαίνουν σε αρχαϊκές μορφές αντίδρασης, όπως η άσκηση βίας (Γαλανού, 2009) .

Οι φεμινιστικές θεωρίες δεν αποδέχονται τον όρο «οικογενειακή βία», διότι θεωρούν ότι αυτός παραπέμπει στην απατηλή εντύπωση ότι όλα τα μέλη της οικογένειας

ασκούν βία και μάλιστα στον ίδιο βαθμό. Αντιθέτως, επιρρίπτουν την ευθύνη για την εμφάνιση ενδοοικογενειακής βίας στην πατριαρχική οργάνωση της οικογένειας και στους κοινωνικούς θεσμούς που ενισχύουν την ανδρική κυριαρχία. Η Bograd, πραγματευόμενη τις φεμινιστικές θεωρίες, αναφέρεται σε τέσσερις διαστάσεις του φαινομένου της βίας:

1) Στη σημασία της δύναμης και του φύλου. Σύμφωνα με αυτή τη διάσταση η βίαιη συμπεριφορά των ανδρών συνδέεται άρρηκτα με το κοινωνικό πλαίσιο. Οι κοινωνικές σχέσεις χαρακτηρίζονται από ισχύ-δύναμη την οποία οι άνδρες αξιοποιούν για να καταπιέσουν το γυναικείο φύλο, διατηρώντας το σε υποδεέστερη θέση. Άρα, η ενδοοικογενειακή βία προκύπτει από την ανδρική κυριαρχία, 2) Στην ιστορική ανάλυση του οικογενειακού θεσμού. Στο πλαίσιο αυτό οι φεμινιστικές θεωρίες ασκούν κριτική στην αντίληψη ότι η οικογένεια αποτελεί ένα «μέρος ηρεμίας» και αναγνωρίζει ότι η βία αποτελεί ένα σύνηθες φαινόμενο που ανακύπτει στο πλαίσιο των οικογενειών. 3) Στην κεντρική σημασία της εμπειρίας της κακοποιημένης γυναίκας και 4) Στις προοπτικές ενίσχυσης των κακοποιημένων γυναικών. Οι δύο αυτές διαστάσεις αναφέρονται στην οπτική των κακοποιημένων γυναικών, στις εμπειρίες όπως τις προσλαμβάνουν οι ίδιες. Συνοψίζοντας, φαίνεται οι φεμινιστικές θεωρίες να αποτελούν εξέλιξη των κοινωνικών θεωριών και των θεωριών της συμπεριφοράς. Αιτία των εκδηλώσεων βίας, αποδεικνύεται η διαχρονική ανισοκατανομή της εξουσίας και της δύναμης. Η βία λειτουργεί ως μηχανισμός αναπαραγωγής της ανδρικής κυριαρχίας και υποταγής της γυναίκας στην εξουσία του άντρα (Bograd, 1988) .

Τα νέα ρεύματα της «κριτικής» εγκληματολογίας αντίθετα με τις προηγούμενες θεωρίες οι οποίες αποδίδουν την αιτιότητα εκδήλωσης της βίας σε μεμονωμένους παράγοντες, όπως στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, στη δομή της οικογένειας, τα νέα ρεύματα της εγκληματολογίας επιχειρούν να εξετάσουν με κριτική οπτική την αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων, που όλοι μαζί συντελούν στην εμφάνιση βίαιων συμπεριφορών. Εδώ, εντάσσονται θεωρίες, όπως η «διαδρομή της ζωής» (“life-course theories”), οι «ενωτικές μελέτες» (“integrative studies”) οι οποίες επιχειρούν να συνεξετάσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά με τις κοινωνικές δομές. Να διερευνήσουν πως αλληλεπιδρούν τα άτομα με το κοινωνικό τους περιβάλλον και με άλλα κοινωνικά συστήματα, όπως άλλες οικογένειες, η κοινότητα, το έθνος.

Στην παραπάνω αλληλεπίδραση εντοπίζονται δύο διαδικασίες: η διαδικασία της «τροχιοδρόμησης» (“trajectory”) της συμπεριφοράς προς μακροχρόνιες έξεις συνήθειες. Αντίθετα, η διαδικασία της «μετάβασης» (“transition”) που σχετίζεται με τη μεταβολή σταθερών συνθηκών του ατομικού βίου, όπως ο πρώτος γάμος, η γέννηση του πρώτου παιδιού. Η αλλαγή αυτών σταθερών, παγιωμένων συνθηκών θα επηρεάσει τα μελλοντικά γεγονότα και καταστάσεις που θα βιώσει το άτομο. Σημαντική είναι η θεωρία της «έμφυλης αντιπαλότητας και βίας» (“gender diversity and violence”) που εισηγήθηκεο James Messerschmidt.

Ο τελευταίος εκλαμβάνει έννοιες, όπως αυτές του φύλου, της ηλικίας, της κοινωνικής τάξης ως σημαντικές άλλες και ως ρευστές. Κατά τον Messerschmidt, η βίαη ή μη βίαη συμπεριφορά προκύπτει ως απόρροια της εναλλαγής έμφυλων συμπεριφορών, τυπικά ανδρικών και τυπικά γυναικείων στο πλαίσιο κοινωνικών θεσμών, όπως της οικογένειας . Τέλος, ο ίδιος επισημαίνει πως η βία προκύπτει στο πλαίσιο κοινωνικής συναναστροφής, όταν τα αρνητικά αισθήματα φόβου, θλίψης, εχθρότητας επικρατήσουν των θετικών, αγάπης, αμοιβαιότητας.

Από την ανάλυση των παραπάνω ερμηνευτικών και θεωρητικών προσεγγίσεων προκύπτει ότι η επιτυχής αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, προϋποθέτει τη συνδυαστική προσέγγιση της βίας, Την εφαρμογή, δηλαδή, ενός σύνθετου μοντέλου, όπως τα ρεύματα της κριτικής εγκληματολογίας το οποίο θα συμβάλει στη συνεκτίμηση όλων των παραγόντων που συμβάλλουν στην εμφάνιση της (Σπανού, 2005).

Ως απάντηση στις ψυχιατρικές προσεγγίσεις, αναδύθηκε κατά τη δεκαετία του '70 το **κοινωνιολογικό μοντέλο**. Σύμφωνα με αυτό, η κακοποίηση των γυναικών είναι μια

πράξη «φυσιολογικών» ανδρών και όχι ψυχικά διαταραγμένων, οι οποίοι πιστεύουν στην κυριαρχία και στην υπεροχή τους. Δεν διαθέτουν, όμως, τα μέσα για να ανταποκριθούν σε αυτό το ρόλο. Στις πατριαρχικές κοινωνίες και οικογένειες η χρήση βίας είναι αυτή που κατοχυρώνει την ανδρική κυριαρχία, είναι ανεκτή και άρα κοινωνικά αποδεκτή.

Αυτή η προσέγγιση λαμβάνει υπ' όψιν της τη θέση της οικογένειας ως κοινωνικού θεσμού και την αλληλεπίδραση μεταξύ ατομικής κοινωνικοποίησης και κοινωνικής δομής. Ο θεσμός της οικογένειας παραλληλίζεται με τη δομή και τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, άρα η ενδοοικογενειακή βία συναρτάται με την κοινωνική βία. Οι βίαιοι άνδρες, δηλαδή, μέσω της κακοποίησης των συντρόφων τους, ενισχύουν την ατομική τους δύναμη.

Σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη κοινωνία και στη σύγχρονη οικογένεια διαδραματίζει η εργασία και ειδικότερα τα ζητήματα που απορρέουν από αυτή, όπως η υποαπασχόληση, το εργασιακό στρες. Με άλλα λόγια, η σχέση που έχουν τα μέλη με την εργασία, η βαρύτητα που αποδίδεται σ' αυτή φαίνεται να επηρεάζει το θεσμό της οικογένειας και τις σχέσεις των μελών της. Οι άντρες, μάλιστα, εμφανίζονται ως ιδιαίτερα συνδεδεμένοι με την εργασία τους. Η εργασία είναι αυτή που χαρακτηρίζει την κοινωνική τους ταυτότητα και το κύρος τους και καθορίζει τα δικαιώματά τους στο οικογενειακό πλαίσιο. Οπότε, σε περίπτωση που πληγούν στο εργασιακό πλαίσιο, χάνουν το κύρος, τη δύναμη και την αυτοεκτίμηση τους και οδηγούνται σε βίαιες συμπεριφορές εντός της οικογένειας. Και σε αυτό το μοντέλο ασκήθηκε κριτική, καθώς φαίνεται να μην λαμβάνει υπ' όψιν τη διαφοροποίηση της συμπεριφοράς και των αντιδράσεων των ατόμων σε παρόμοια περιβάλλοντα.

Σύμφωνα με τη θεωρία του κοινωνικού ελέγχου, ο δράστης διακρίνεται από λογική και ορθολογισμό, προνοώντας και υπολογίζοντας τις συνέπειες της καταχρηστικής, απρεπούς συμπεριφοράς του. Ο στόχος του είναι να υπολογίσει τις ανταμοιβές και να αποφύγει τις κυρώσεις. Ο κοινωνικός έλεγχος συνδέεται με τις αρνητικές συνέπειες, κυρώσεις τις οποίες θα υποστεί το άτομο μετά τη διάπραξη της καταχρηστικής, βίαιης πράξης. Όσο πιο χαλαρός είναι ο κοινωνικός έλεγχος, τόσο πιο εύκολα ο άνδρας προβαίνει σε βίαιη συμπεριφορά ή/και πράξη, καθώς η κύρωση θα είναι ηπιότερη ή δεν θα υφίσταται.

1.4. ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

1.4.1. Η ΕΝΔΟΣΥΖΥΓΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΒΙΑΣ

Η εκδήλωσή της ενδοοικογενειακής βίας εμφανίζεται με πολλές μορφές και ποικίλες πράξεις οπός είναι η λεκτική, ψυχολογική, σωματική βία, σεξουαλική κακοποίηση, παραμέληση, κοινωνική απομόνωση και οικονομική εκμετάλλευση, αλλά και ποιοτικά διαφορετικές από άποψη βαρύτητας ,από ένα χαστούκι, μέχρι κάποτε και την ανθρωποκτονία. Παρακάτω αναλύονται οι συνηθέστερες μορφές ενδοοικογενειακής βίας.

Κατ' αρχάς, η σωματική βία αποτελεί μια από τις συνηθέστερες μορφές και ορίζεται ως η πράξη η οποία πραγματοποιείται με σκοπό την πρόκληση πόνου ή/και τραυματισμού. Στις ενδοσυζυγικές σχέσεις λαμβάνει πολλές μορφές οι οποίες μπορεί να ξεκινούν από το σπρώξιμο, τα χαστούκια, την κλωτσιά, ακόμα και τη ρίψη αντικειμένων στο θύμα και μπορεί να εξελιχθούν μέχρι τον ακρωτηριασμό ή την πρόκληση θανάτου. Σε κάποιες περιπτώσεις, η βία εκδηλώνεται με τη στέρηση τροφής ή ύπνου, με την εξαναγκαστική χορήγηση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών. Τέλος, μπορεί να εκδηλωθεί και με την πρόκληση βλάβης σε τρίτα πρόσωπα ή κατοικίδια ζώα, με στόχο να πληγεί ψυχολογικά το θύμα (Justice, 2007).

Άλλη μορφή ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί η **σεξουαλική βία**. Αυτή συνδέεται με τον εξαναγκασμό μέσω απειλών ή/και σωματικής βίας να υποστεί σεξουαλικές πράξεις(Μηλιώνη, 2009). Οι απειλές μπορεί να σχετίζονται με την πολυγαμία ή την απιστία του συντρόφου, ένα το θύμα αντισταθεί στη σεξουαλική πράξη (Wrightsmann L., 1993). Η συμπερίληψη της σεξουαλικής βίας στις μορφές ενδοοικογενειακής βίας και εν γένει στη χορεία εγκληματικών πράξεων δεν αποτελούσε πάντα δεδομένο. Η αιτία αυτού του γεγονότος εναπόκειται στις κοινωνικές αντιλήψεις για τον οικογενειακό βίο σχετικά με την ιδιωτικότητά του και την απαγόρευση παρέμβασης της πολιτείας, τη συναίνεση του θύματος και τη διεκπεραίωση συζυγικών καθηκόντων. Βέβαια, ακόμα και αν η σύζυγος συναινεί στην οικειότητα, δεν φαίνεται να συναινεί και στον βιασμό. Στην Ελλάδα, η λύση δόθηκε από τον Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, ο οποίος αναίρεσε την αντικειμενική υπόσταση νόμου σύμφωνα με τον οποίο αποδιδόταν ο χαρακτηρισμός «εξώγαμη» στη συνουσία.

Ακόμη μια μορφή ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί η **οικονομική**. Η τελευταία σχετίζεται με την επιδίωξη του θύτη να αποκτήσει τον έλεγχο των οικονομικών πόρων του θύματος, με στόχο να καταστήσει το θύμα εξαρτώμενο οικονομικά από αυτόν και να το παρεμποδίσει στη διεκπεραίωση οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως σπουδές, εργασία. Είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η συμπερίληψη εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας στο πλαίσιο της βίας, είναι αρκετά αυθαίρετη (Kreuzer, 2007).

Στις μορφές της ενδοοικογενειακής βίας υπάγεται και η **ψυχολογική βία**, η οποία επιφέρει υπόρρητες και όχι, πάντα, ορατές επιπτώσεις. Συμπεριλαμβάνει επαναλαμβανόμενες υποτιμητικές συμπεριφορές, πολλαπλές μορφές λεκτικής ταπείνωσης με τη χρήση προσβλητικής γλώσσας, προσπάθεια απομόνωσης του θύματος από τον κοινωνικό του περίγυρο, εξαναγκασμός του θύματος να διαπράξει κάτι το οποίο θεωρεί απρεπές. Η ψυχολογική βία συμπεριλαμβάνει, κάποιες φορές, και την υποτίμηση της νοημοσύνης του ατόμου. Στο πλαίσιο μιας συζυγικής σχέσης, ψυχολογική βία λογίζεται, όταν ο σύζυγος λαμβάνει αυτόβουλα αποφάσεις χωρίς να υπολογίζει την σύζυγο του. Ένα, ακόμα, χαρακτηριστικό της είναι ότι αποτελεί μέρος όλων των μορφών βίας, όπως της σωματικής βίας (Krantzetal, 2005 Leithner, Assem, Naderer, Umek &Springer, 2009). Η ψυχολογική βία στοχεύει στη ψυχική καταρράκωση του ατόμου, στην καθιέρωση κλίματος ανασφάλειας και φόβου με απώτερο στόχο την απόκτηση ελέγχου πάνω στο θύμα(Follingstad/Rutledge, 1990).

Τέλος, μια μορφή αποτελεί και η **λεκτική βία**, η οποία εκδηλώνεται με την εξαπόλυση απαξιωτικού, προσβλητικού και περιφρονητικού λόγου. Επίσης, η μορφή της μπορεί να είναι τόσο προφορική όσο και γραπτή. Ο στόχος των θυτών είναι να προκαλέσουν και, πάλι, υποβάθμιση της αυτοπεποίθησης του θύματος και να δημιουργήσουν κλίμα ανασφάλειας. Σε διάφορες περιπτώσεις έχουν παρατηρηθεί εκδηλώσεις συμπτωμάτων κατάθλιψης και άγχους τα οποία χρήζουν κλινικής βοήθειας.

Το στοιχείο του ελέγχου αποτελεί έναν βασικό παράγοντα που γεννάει την μορφή ενδοσυζυγικής βίας. Έτσι, μία βασική κατηγορία είναι η βία που ασκείται με σκοπό τον «καταναγκαστικό έλεγχο»(coercive controlling violence). Ο θύτης τρομοκρατεί το θύμα με απειλές, συναισθηματικούς εκβιασμούς, απομονώσεις και ψυχολογικούς εκφοβισμούς, ενώ δεν είναι απαραίτητο ότι το κακοποιεί και σωματικά. Ωστόσο, σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να οδηγηθεί ακόμη και σε τραυματισμούς και βίαιες συμπεριφορές, που κλιμακώνονται μέσα στα χρόνια. Ο θύτης δεν σημαίνει ότι

εμφανίζει βία προς όλα τα άτομα της οικογένειας ούτε ότι χρησιμοποιεί όλες τις μορφές βίας, αλλά όσες θεωρεί ότι μπορεί να κυριαρχήσει ευκολότερα στο θύμα και να έχει τον έλεγχο. Σε αυτή τη μορφή βίας τα δεδομένα των ερευνών δείχνουν ότι η πλειοψηφία των θυτών είναι άντρες, ενώ οι γυναίκες έχουν ένα πολύ μικρό ποσοστό (Kelly & Johnson, 2008).

Μία ακόμη κατηγορία βίας είναι η «βίαιη αντίσταση»(violent resistance), που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως «αυτοάμυνα», αφού προκύπτει επειδή το θύμα αρχίζει να αντιδρά με βίαιο τρόπο προς το θύτη και να προσπαθεί να του επιτεθεί. Ο όρος που χρησιμοποιείται πιο συχνά είναι αυτός της «βίαιης αντίστασης» εξαιτίας του ότι νομικά θεωρείται πιο εύστοχος. Οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό σε αυτή την κατηγορία, καθώς είναι εκείνες που αντιδρούν στα γεγονότα και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν μέχρι και να φτάσουν στην ανθρωποκτονία (Χατζηφωτίου, 2005).

Παρ' όλα αυτά, τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι τις περισσότερες φορές το θύμα που αντιδρά βίαια δεν καταφέρνει κανένα αποτέλεσμα, αλλά μπορεί ακόμη και να τραυματιστεί σοβαρά (Kelly & Johnson, 2008). Δικαστικά αναγνωρίζεται η βία που έχουν υποστεί οι γυναίκες και οι συνθήκες που τους οδήγησαν σε αυτό το σημείο (Μαγγανάς, 1999). Το «Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά» έχει δεχτεί ότι η γυναίκα που είναι θύμα επαναλαμβανόμενης βίας εντός της οικογένειάς της φοβάται μήπως δολοφονηθεί και γι' αυτό η βίαιη αντίδρασή της προς τον θύτη είναι ένας τρόπος να επιβιώσει. Έτσι, η ψυχολογική της κατάσταση λαμβάνεται υπόψη σε περίπτωση που τελέσει κάποιο αδίκημα με στόχο τον θύτη(Μαγγανάς, 1999).

Η «περιπτωσιακή βία» αποτελεί μία ακόμη κατηγορία ενδοοικογενειακής βίας ανάμεσα στους δύο συντρόφους(Μαγγανάς, 1999). Είναι μία από τις συχνότερες μορφές βίας και αφορά και τα δύο φύλα. Ένα βασικό χαρακτηριστικό της είναι πως δεν έχει σκοπό την επιβολή του ενός συντρόφου στον άλλο, αλλά προκύπτει ανάμεσα στο ζευγάρι με αφορμή διαφωνίες και συγκρούσεις, που παρουσιάζουν κλιμάκωση σταδιακά και φτάνουν μέχρι τη βία. Η σωματική βία δεν εμφανίζεται τόσο συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις, ενώ, αντίθετα, η λεκτική βία είναι σε μεγάλα ποσοστά. Συνήθως, το ζευγάρι σε αυτές τις περιπτώσεις οδηγείται στον χωρισμό, με βάση τα ερευνητικά δεδομένα. Επίσης, οι συνέπειες για το θύμα δεν είναι καταστροφικές, αφού συνήθως καταφέρνει να ξεπεράσει τα αρνητικά βιώματα(Johnson & Ferraro, 2000).

Ο χωρισμός μπορεί να οδηγήσει σε μία επιπλέον μορφή βίας, που ονομάζεται «βία υποκινούμενη από τον χωρισμό»(separation-instigated violence) και προκύπτει σε

περιπτώσεις που το ζευγάρι χωρίζει μέσα από συγκρούσεις και αρνητικές εμπειρίες. Συνήθως, ο ένας σύντροφος επιθυμεί να εκδικηθεί τον σύντρόφό του που τον χώρισε και μπορεί να φτάσει μέχρι και σε κάποιο βίαιο ξέσπασμα (Kelly & Johnson, 2008).

Τελευταία μορφή βίας είναι ο «αμοιβαίος βίαιος έλεγχος» (mutual violent control), που αφορά τον καταναγκαστικό έλεγχο από την πλευρά και των δύο συντρόφων. Σε αυτή τη μορφή, οι σύντροφοι φέρονται μεταξύ τους με βία και επιθετικότητα και προσπαθούν ταυτόχρονα να πάρουν τον έλεγχο ο ένας από τον άλλο (Johnson & Ferraro, 2000).

Συμπερασματικά, προκύπτει πως η συζυγική βία δεν είναι μια ενιαία υπόθεση, αλλιώς, αν εξεταστεί έτσι, ακυρώνονται οι διαφορετικές μορφές της και αυτό μπορεί να συντηρήσει τα στερεότυπα αλλά και να αντιμετωπίσει με ακατάλληλο τρόπο το κάθε περιστατικό. Είναι σημαντικό να διακριθεί η βία που έχει στόχο την επιβολή και τον έλεγχο, από τη βία που συμβαίνει περιπτωσιακά. Η ενδοοικογενειακή βία που στοχεύει στην επιβολή, αφορά ένα παθολογικό φαινόμενο, που σχετίζεται με μια καταπιεστική και τρομοκρατική κατάσταση, που ενδέχεται να φτάσει και σε καταστροφικές συνέπειες για το θύμα. Αντίθετα, η βία, που συντελείται περιπτωσιακά εντός της οικογένειας, δεν διαφέρει από τη βία που συναντά κανείς στο κοινωνικό πλαίσιο (Dempsey, 2007).

Οι διαχωρισμοί αυτοί είναι καθοριστικοί για τον τρόπο που θα επιλεγεί η σχετική νομοθετική ρύθμιση και ποινή, αφού η διαφορετική μορφή που εκδηλώνεται η βία καθώς και οι συνέπειες που έχει σε κάθε περίπτωση, καθορίζουν και τον τρόπο αντιμετώπισής της. Συγκεκριμένα, η ποινική διαμεσολάβηση οφείλει να λαμβάνει υπόψιν της κάθε περίπτωση ξεχωριστά, αφού πρέπει να εφαρμόζεται στις περιπτώσεις, που έχει προοπτικές να φέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα (Αρτινοπούλου, 2006; Παπαμιχαήλ, 2005).

1.4.2. Η ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ

Εκτός, όμως, από την συζυγική βία υπάρχει και η βία που εκδηλώνεται κατά των παιδιών, ενώ πολλές φορές στρέφεται και κατά των ηλικιωμένων ατόμων.

Η βία κατά των παιδιών μπορεί να είναι είτε λεκτική είτε σωματική και ψυχολογική. Επίσης, μπορεί να αφορά την περιθωριοποίησή τους, την παραμέληση και την εγκατάλειψή τους. Συγκεκριμένα, τα παιδιά μπορούν να δεχτούν ψυχολογική κακοποίηση μέσα από απειλές, εκφοβισμό, φωνές και τιμωρίες ή ακόμη και μέσα από

μεθόδους, που έχουν στόχο να «εξαγοράσουν» τη συμπεριφορά του παιδιού. Επιπλέον, έμμεσα μπορούν να τη δεχτούν από τη βίαιη συμπεριφορά που ασκείται στη μητέρα τους. Ως θεατές τα παιδιά μπροστά στις σκηνές βίας στιγματίζονται και οι συνέπειες για την ψυχολογία τους είναι καταστροφικές, αν δεν αντιμετωπιστούν με τον κατάλληλο τρόπο (Μαγγανάς, 1999; Μπουγάδη, 2004; Παρασκευόπουλος, 1991). Η βία εις βάρος των παιδιών μπορεί να λάβει πολλές μορφές. Χαρακτηριστικές είναι οι εξής: η σωματική και συναισθηματική κακοποίηση, η σεξουαλική κακοποίηση, η παραμέληση, η εκμετάλλευση για εμπορικούς σκοπούς. Η κακομεταχείριση έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικής και ψυχολογικής βλάβης οι οποίες, πιθανότατα επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού και εν γένει τη ζωή του. Παρακάτω γίνεται αναφορά στις χαρακτηριστικότερες μορφές βίας εις βάρος των παιδιών.

Πρώτη μορφή που θα αναλυθεί είναι η **σωματική κακοποίηση**. Ως σωματική κακοποίηση ανηλίκου ορίζεται «η σκόπιμη, μη τυχαία χρήση βίας εις βάρος ανηλίκου από τον γονέα ή τον φροντιστή, η οποία προκαλεί πόνο, τραυματισμό ή μόνιμη βλάβη στη σωματική και κάθε άλλη λειτουργία και στην ανάπτυξη του παιδιού, ακόμη και θάνατο». Σύμφωνα με τους Gill, 1970, Βουϊδάσκη, 1987, Καλλονάκη, 2000, η άσκηση σωματικής βίας με τη μορφή ξυλοδαρμού, χτυπημάτων κ.α. μπορεί να προκαλέσει τραυματισμούς, όπως αιματώματα, οιδήματα, κατάγματα, εγκαύματα κ.α. Οι κακώσεις μπορεί να προκληθούν τόσο σε εμφανή όσο και σε μη εμφανή μέρη. Όταν προκαλούνται σε ακάλυπτα μέρη και αφήνουν μόνιμες βλάβες, πιθανό είναι να προκαλέσουν και κλονισμό της ψυχικής υγείας του παιδιού- θύματος (Καλλονάκη, 2000). Το ψυχικό τραύμα μεγιστοποιείται, όταν η βία γίνεται εν γνώσει των ενηλίκων/γονέων, αλλά δεν αποτρέπεται. Η βίαιη συμπεριφορά μπορεί να εκπορεύεται εκ μέρους τόσο των γονέων όσο και των υπολοίπων, συνήθως μεγαλύτερων αδερφών. Όσον αφορά την αποδοχή άσκησης σωματικής βίας σε διάφορες χώρες, αυτή σε κάποιες αποτελεί συνηθισμένο μέσο διαπαιδαγώγησης, ενώ σε άλλες, εντός των οποίων η Σουηδία και η Ελλάδα, η άσκηση απαγορεύεται από τον νόμο. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τις Καλλονάκη, 2000, Φερέτη, 2000, Θεοφίλου, 2016, στη χώρα μας, μια έρευνα του Ι.Υ.Π. για τη σωματική τιμωρία ως μέσο διαπαιδαγώγησης, έδειξε ότι το ποσοστό άσκησής της στην ελληνική οικογένεια φτάνει το 65,5% και, κυρίως, αφορά τα αγόρια.

Άλλη μια μορφή, η οποία είναι και η συνηθέστερη, αποτελεί η **ψυχολογική/συναισθηματική κακοποίηση**. Η μορφή αυτή συμπεριλαμβάνει την

απόρριψη, τον εκφοβισμό, την απομόνωση, την υποτίμηση, τη συναισθηματική αποστασιοποίηση, τους αγενείς και προσβλητικούς τρόπους ομιλίας, ακόμα και την υπέρπροστατευτικότητα κτλ.(Κατωπόδη, 2005). Γενικότερα, όπως προαναφέρθηκε, η ψυχολογική βία δεν έχει άμεσα ορατά αποτελέσματα, το ίδιο και η ψυχολογική βία κατά των παιδιών. Πρόκειται για την πιο συχνή μορφή κακοποίησης, που αφορά έναν μεγάλο αριθμό παιδιών. Αντικατοπτρίζει διαταραγμένες σχέσεις μεταξύ γονέων και παιδιών, οι οποίες δεν χαρακτηρίζονται από προστασία, σεβασμό και ασφάλεια.

Μια μορφή ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος των παιδιών αποτελεί και η **παραμέληση**. Ως παραμέληση ορίζεται «η αποτυχία, η αμέλεια ή η ανεπάρκεια των γονιών να παρέχουν στο παιδί προστασία για την υγεία του, επίβλεψη, κατάλληλη διατροφή, προσωπική υγιεινή, συναισθηματική κάλυψη, παιδεία και ασφαλές περιβάλλον διαβίωσης, με αποτέλεσμα να τίθεται σε κίνδυνο η ψυχική και σωματική ανάπτυξη ή ακόμα και η ζωή του». Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα παραμέλησης, όπως η ασιτία, η νοητική υστέρηση λόγω αδιαφορίας των γονέων, η ανεπαρκής επιτήρηση με αποτέλεσμα να προκαλούνται ατυχήματα κ.τ.λ.(Κατσιγάρακη, 2004).

Τελευταία μορφή ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος των παιδιών είναι η **σεξουαλική κακοποίηση**. Σύμφωνα με τον Ελευθερίου, 1997 και τον Λάγγαρη, 2006, ενδοοικογενειακή σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού «είναι η εμπλοκή εξαρτώμενων, ανήλικων ατόμων σε σεξουαλικές δραστηριότητες με ενήλικους συγγενείς εξ αίματος που λαμβάνουν τη μορφή παρά φύση ασέλγειας, σεξουαλικής επαφής, βιασμού, αιμομιξίας, στοματικής επαφής, έκθεσης σε πορνογραφικό υλικό, η παιδική εργασία η οποία συνδέεται και με τη σεξουαλική κακοποίηση, η εκπόρνευση κτλ.». Αυτοί δεν είναι ικανοί να αναθρέψουν τα παιδιά ή/και τους εφήβους, ούτε συνειδητοποιούν τις πράξεις τους, οι οποίες παραβιάζουν τις αντιλήψεις της κοινωνίας για τους οικογενειακούς ρόλους. Σημαντική είναι η επισήμανση ότι ο όρος «σεξουαλική κακοποίηση» δε συνδέεται μόνο με τη σεξουαλική επαφή, αλλά και με την επιθυμία ή τη σκέψη για σύναψη σεξουαλικής επαφής ή σχέσης με απώτερο στόχο την πρόκληση σεξουαλικής διέγερσης και ικανοποίησης (Κατωπόδη Α. ..., 2005).

Η παιδική εργασία είναι μία μορφή παραμέλησης, κακομεταχείρισης αλλά και οικονομικής και σεξουαλικής εκμετάλλευσης .Η δε σεξουαλική εκμετάλλευση

αναφέρεται στην εκπόρνευση παιδιών, ενώ η αιμομιξία είναι μία πράξη που λαμβάνει χώρα μόνο ανάμεσα σε άτομα που ο νόμος δεν θα επέτρεπε ποτέ να παντρευτούν μεταξύ τους (Κατωπόδη Α. , 2005)

Επίσης η βία μπορεί να εμφανίζεται και **έμμεσα**, όπως στην περίπτωση των παιδιών οι οποίοι γίνονται μάρτυρες άσκησης βίας συνήθως κατά της μητέρας τους - το σύνδρομο του αμέτοχου θεατή. Η βία που υφίσταται η μητέρα συχνά συνυπάρχει στο ίδιο οικογενειακό περιβάλλον με τη βία κατά των παιδιών. Συγκεκριμένα, ο θύτης που συνήθως είναι ο σύζυγος μπορεί να είναι βίαιος και ως προς τη μητέρα και ως προς τα παιδιά, ειδικά αν είναι μπροστά στο περιστατικό. Από την άλλη, τα ερευνητικά δεδομένα αναφέρουν ότι η μητέρα ως θύμα πολλές φορές μπορεί να φέρεται και η ίδια επιθετικά προς τα παιδιά, εξαιτίας της συσσωρευμένης πίεσης που νιώθει από τη βιαιότητα του συζύγου της. Κάθε μορφή βίας προς τα παιδιά αποτελεί εγκληματική πράξη (Παπαμιχαήλ, 2011).

Τέλος, όσον αφορά τους ηλικιωμένους μιας οικογένειας, η βία μπορεί να εκφράζεται μέσω της παραμέλησης ή της εκμετάλλευσής τους, συνήθως για οικονομικούς λόγους. Πολλές φορές, ενδέχεται η βία να εκφράζεται και σωματικά ή ψυχολογικά. Σύμφωνα με τον Fattah (1996), η βία προς τους ηλικιωμένους έχει στόχο τη «διεκδίκηση», αφού συνήθως τα παιδιά θέλουν να πάρουν την εξουσία από τους ηλικιωμένους, πλέον, γονείς. Το θύμα σε αυτή την περίπτωση εξαρτάται από τον θύτη, είτε λόγω βιολογικών είτε ψυχολογικών παραγόντων, κι έτσι η απεμπλοκή του φαντάζει αδύνατη. Το θύμα ουσιαστικά υπομένει τον βασανισμό του, αφού είναι ανίκανο να αντιδράσει και γι' αυτό είναι δύσκολη η αντιμετώπιση της κατάστασής του, αφού τις περισσότερες φορές μένει κρυφή (Μπουγάδη, 2004; Πιτσελά, 2008; Fattah, 1996).

1.5. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

1.5.1. Ο ΘΥΤΗΣ

Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας εξαρτάται άμεσα από τα πρόσωπα που αποτελούν τους θύτες και τα θύματα αυτής. Η άποψη που θέλει την

ενδοοικογενειακή βία να αφορά μόνο συγκεκριμένες ομάδες ατόμων δεν πρέπει να είναι απόλυτη, αφού μπορεί να συμβεί σε οποιαδήποτε οικογένεια από όποιο πολιτισμικό και οικονομικό περιβάλλον προέρχεται. Ο θύτης και το θύμα αρκετές φορές δεν φαίνονται στον κοινωνικό περίγυρό τους και η προβληματική σχέση συνήθως μένει κρυφή για καιρό. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους είναι βασικό να εξεταστούν, επειδή έτσι μπορεί να ερμηνευτεί καλύτερα η φύση της μεταξύ τους σχέσης (Johnson & Ferraro, 2000).

Το προφίλ του θύτη που ασκεί βία σε κάποιο μέλος της οικογένειάς του, όπως είναι η σύζυγος, με σκοπό να επιβληθεί, μπορεί να διαχωριστεί σε δυο κατηγορίες. Από τη μία υπάρχει το προφίλ του θύτη, που είναι γενικά βίαιος και αντικοινωνικός και από την άλλη, υπάρχει ο θύτης που έχει αναπτύξει μια ισχυρή εξάρτηση από τη σύντροφό του, παρά τον βίαιο τρόπο που της φέρεται (Johnson & Ferraro, 2000).

Ο πρώτος τύπος θύτη χαρακτηρίζει ένα βίαιο άτομο με κοινωνικά μη αποδεκτές συμπεριφορές, χωρίς ενσυναίσθηση και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να γίνει αρκετά επικίνδυνο. Ο δεύτερος τύπος θύτη αφορά το άτομο που ασκεί βία μόνο όταν βρίσκεται εντός του οικογενειακού πλαισίου. Ο θύτης σε αυτή την περίπτωση εξαρτάται συναισθηματικά από τη σύζυγό του, νιώθει φόβο, ζήλεια και άγχος μήπως τον εγκαταλείψει, και γι' αυτό την καταπιέζει, προκειμένου να έχει τον έλεγχο (Johnson & Ferraro, 2000; Παπαμιχαήλ, 2005; Βλάχου, 2008).

Μέσα από κάθε μορφή βίας που συμβαίνει ανάμεσα σε δύο συντρόφους προκύπτουν ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία αφορούν την προσωπικότητα του θύτη. Ο θύτης μπορεί να προέρχεται από οποιοδήποτε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, διακρίνεται με χαμηλή αυτοεκτίμηση, υπερβολικό άγχος και ανησυχία, αφού νιώθει συχνά ότι δεν έχει τον έλεγχο και δεν βιώνει την ικανοποίηση που θέλει από τη ζωή του. Το αίσθημα της αποτυχίας απέναντι στις κοινωνικές προσδοκίες και η ματαιώση, λειτουργούν ως αφορμή για την εκδήλωση βίας. Έτσι, με τη βίαιη συμπεριφορά προσπαθεί να αντισταθμίσει την κατάσταση και να βιώσει τη δύναμη και τον έλεγχο που του λείπει. Ο θύτης αισθάνεται ανασφαλής επειδή είναι απόλυτα εξαρτημένος από τη σύντροφό του και προσπαθεί να αντλήσει με τη βία την υποστήριξη που χρειάζεται, ενώ ταυτόχρονα φοβάται να συνδεθεί μαζί της συναισθηματικά. Είναι πιθανό να ενστερνίζεται πεποιθήσεις που προάγουν την ανισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα αλλά και αντιλήψεις που προωθούν τη διαφορά μεταξύ των κοινωνικών ρόλων. Επιπροσθέτως, σε ορισμένες περιπτώσεις ο θύτης έχει αποδειχθεί ότι αναπαράγει συμπεριφορές, τις οποίες έχει βιώσει ο ίδιος είτε στην

παιδική του ηλικία είτε στο εργασιακό του περιβάλλον (Αρτινοπούλου, 2006; Μηλιώνη, 2009).

Διάφοροι παράγοντες, όπως είναι οι ασθένειες, τα ψυχολογικά προβλήματα, η κατανάλωση ουσιών ή αλκοόλ και οι αρνητικές εμπειρίες ή η κακοποίηση του θύτη στην παιδική του ηλικία, επίσης συνδέονται μέσα από τις έρευνες με το προφίλ του θύτη. Στις περιπτώσεις που η βία εκδηλώνεται μόνο εντός της οικογένειας, ο θύτης σημαίνει ότι κοινωνικά εμφανίζει μια υγιή συμπεριφορά, γεγονός που δυσκολεύει περισσότερο την αντιμετώπιση της κατάστασης, αφού δεν υπάρχουν ενδείξεις για το βίαιο προφίλ του (Παπαμιχαήλ, 2005).

Η χρήση και κατανάλωση ουσιών και αλκοόλ πολλές φορές έχει συνδεθεί με τη βίαιη συμπεριφορά του θύτη, αλλά δεν υπάρχουν αρκετά ερευνητικά δεδομένα που να κάνουν λόγο σε αυτά ως «αιτία» της ενδοοικογενειακής βίας. Αντίθετα, συνήθως οι έρευνες αναφέρουν ότι ο δράστης ενδοοικογενειακής βίας είναι πιθανό να καταναλώνει ουσίες ή αλκοόλ λόγω του χαρακτήρα του (Riggs, Caulfield, & Street, 2000).

Το άτομο που έχει υποστεί βία στην παιδική του ηλικία ή βρισκόταν μπροστά σε σκληρές βίας, έχει αρκετές πιθανότητες κάποια στιγμή στη ζωή του να γίνει και το ίδιο θύτης. Κατά την ενηλικίωσή του το άτομο που μεγάλωσε σε ένα βίαιο περιβάλλον, μπορεί να παρουσιάσει πολλές δυσλειτουργίες στις επαφές του με τα άλλα άτομα και έτσι ενδέχεται να αντιδράσει με βία προς αυτά (Παπαμιχαήλ, 2005).

1.5.2. ΤΟ ΘΥΜΑ

Από την άλλη μεριά, το προφίλ του θύματος έχει εξίσου χαρακτηριστεί μέσα από τις έρευνες για την ενδοοικογενειακή βία. Τα περισσότερα ερευνητικά δεδομένα συμφωνούν με την άποψη που θέλει τις γυναίκες θύματα της βίας εντός του οικογενειακού πλαισίου. Η γυναίκα παρουσιάζεται αδύναμη να αντιδράσει στη βία που της ασκείται και παραμένει για μεγάλο διάστημα σε μια κακοποιητική σχέση. Επίσης, πολλές στερεοτυπικές και λανθασμένες αντιλήψεις κάνουν λόγο για «αποδοχή» της κατάστασης, αφού το θύμα «αναγνωρίζει» και «δέχεται» την κακή συμπεριφορά, εξαιτίας του ότι νιώθει υπεύθυνο γι' αυτήν. Ωστόσο, αυτές οι αντιλήψεις δεν ευσταθούν, αφού τα θύματα λειτουργούν κάτω από σύγχυση και φόβο για τη ζωή τους. Τις περισσότερες φορές, δικαιολογούν τους θύτες και «αυτοενοχοποιούνται», νιώθοντας τύψεις και ντροπή γι' αυτό που τους συμβαίνει.

Παρ' όλα αυτά, ότι και να κάνουν δεν μπορούν να σταματήσουν τη βίαιη συμπεριφορά του δράστη, αφού η βία δεν έχει συγκεκριμένο λόγο έναρξης και συχνά δεν υπάρχει αφορμή (Παπαμιχαήλ, 2005).

Η παραμονή του θύματος στη σχέση είναι ένα σύνθετο ζήτημα, που σχετίζεται με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και τα συναισθήματα που βιώνει. Η γυναίκα ως θύμα έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση, είναι εσωστρεφής και διακρίνεται από παθητικότητα(Μηλιώνη, 2011). Συνήθως, καταφεύγει σε βοήθεια μετά από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, που έχει ήδη υπομείνει αρκετές βασανιστικές συμπεριφορές(Παπαμιχαήλ, 2005). Το μορφωτικό, κοινωνικό και οικονομικό της επίπεδο δεν συνδέεται με το προφίλ της ως θύμα, αφού ακόμη και αν βρίσκεται σε μια υψηλή θέση μπορεί να δέχεται βία εντός της οικογένειάς της. Η βίαιη συμπεριφορά που δέχεται την οδηγεί στην παραίτηση και την αμφισβήτηση των ικανοτήτων της(Μηλιώνη, 2011).

Ωστόσο, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που έχουν συνδεθεί με το προφίλ του θύματος. Ορισμένοι απ' αυτούς σχετίζονται με την κακοποίηση που μπορεί να έχουν βιώσει ξανά τα θύματα στην παιδική τους ηλικία, τη χρήση ουσιών ή αλκοόλ, την κακή οικονομική θέση και την έλλειψη προσόντων. Η αρνητική εμπειρία από προηγούμενη κακοποίηση μπορεί να ωθήσει μια γυναίκα στην ανοχή της βίας. Επιπλέον, η κακή οικονομική της θέση οδηγεί στην αδυναμία της να είναι αυτόρκης, με αποτέλεσμα να εξαρτάται από το σύντροφό της και να μην μπορεί να απεμπλακεί από τη σχέση αυτή (Nicolson & Wilson, 2004).

Το θύμα συνεχίζει να παραμένει στην κακοποιητική σχέση και αυτό από μόνο του χρήζει διερεύνησης. Η κακή σχέση που έχει δημιουργηθεί μεταξύ του ζευγαριού, δεν αποτελεί απλά μια σχέση σύγκρουσης, αλλά είναι μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του θύτη και του θύματος που χαρακτηρίζεται από ισχυρούς δεσμούς και μεγάλη εξάρτηση(Παπαμιχαήλ, 2005).

Η σχέση του θύματος με τον θύτη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μέσα από έξι στάδια, τα οποία αποτελούν έναν κύκλο. Αρχικά, στο 1ο στάδιο δημιουργείται μια ένταση ανάμεσα στο ζευγάρι με χαρακτηριστικά επιβολής του ενός συντρόφου στον άλλο. Στη συνέχεια, ο θύτης αρχίζει να κυριαρχεί στο θύμα μέσα από εκβιασμούς, συναισθηματικές απειλές και μικρά περιστατικά βίας. Το θύμα δεν αντιλαμβάνεται αμέσως την κατάσταση ούτε το ότι δέχεται βία. Στο 2ο στάδιο, ο θύτης προσπαθεί να διατηρήσει τον έλεγχο και να επιβληθεί στο θύμα μέσα από έντονη βία και συχνότερα περιστατικά επίθεσης. Έτσι, καταφέρνει να κυριαρχήσει στο θύμα και να περάσει στο

3ο στάδιο, αυτό του μόνιμου θυμού. Η βία πλέον είναι σε καθημερινή βάση και το θύμα έχει αποκτήσει μηχανισμούς άμυνας αλλά και άρνησης της κατάστασης που ζει. Δικαιολογεί συνεχώς τον θύτη και προσπαθεί να πείσει τον εαυτό του ότι η κατάσταση θα αλλάξει. Στο 4ο στάδιο, ο θύτης χρησιμοποιεί τη μετάνοια, αφού νιώθοντας τύψεις και ντροπή για τη συμπεριφορά του προσπαθεί να πείσει το θύμα ότι δεν θα επαναληφθούν οι κακές συμπεριφορές του. Τις περισσότερες φορές δικαιολογεί τις πράξεις του επικαλούμενος προβλήματα που συμβαίνουν στον εργασιακό του χώρο. Στο 5ο στάδιο, το θύμα αρχίζει να υποχωρεί και δέχεται την απολογία του θύτη και τον συγχωρεί. Πολλές φορές, νιώθει υπεύθυνο για τη βίαιη συμπεριφορά και λόγω της κοινωνικής πίεσης, που ενδεχομένως δέχεται, θεωρεί ότι δεν είναι σωστό να χωρίσει, πιέζεται να δώσει μία ακόμη ευκαιρία, με τη δικαιολογία ότι ο θύτης έχει πραγματικά μετανιώσει και θα αλλάξει (Μπουγάδη, 2004; Παπαμιχαήλ, 2005).

Τέλος, στο 6ο στάδιο ο θύτης δείχνει αλλαγμένος για ένα μικρό χρονικό διάστημα, πριν αρχίσει ξανά τη βίαιη συμπεριφορά του και τα επιθετικά ξεσπάσματα. Κατά το 6ο στάδιο, ο θύτης προσπαθεί να τηρήσει τις υποσχέσεις που έχει δώσει, προκειμένου το θύμα να πειστεί ότι έχει αλλάξει. Αν το θύμα δεν έχει πειστεί, τότε καταφεύγει σε κάθε μέθοδο για να το πείσει, χρησιμοποιώντας πρακτικές αγάπης και μετάνοιας. Στην περίοδο αυτή, ο θύτης βιώνει μια πλήρη εξάρτηση από το θύμα, που με τη σειρά του εκείνο αρχίζει και πιστεύει στην νέα κατάσταση. Τα αρνητικά συναισθήματα υποχωρούν και το θύμα αρχίζει να αισθάνεται ανακούφιση και ηρεμία, γεγονός που χαρακτηρίζεται «μοιραίο» για την εξέλιξη της σχέσης τους (Μπουγάδη, 2004; Παπαμιχαήλ, 2005).

Η βία επανεμφανίζεται σύντομα και ο κύκλος της κακοποιητικής σχέσης συνεχίζεται, επαναλαμβάνοντας αυτά τα έξι στάδια. Το θύμα συνεχίζει να πιστεύει ότι η κατάσταση θα αλλάξει και δημιουργεί συνεχώς ψευδείς προσδοκίες. Η ντροπή και τα αρνητικά συναισθήματα επανέρχονται και το θύμα νιώθει προδομένο από τη βίαιη συμπεριφορά του θύτη που έχει επανέλθει. Η παραμονή του θύματος στη βίαιη σχέση συνδέεται με τον φόβο που νιώθει απέναντι στον θύτη, αλλά και την ανησυχία του για την πορεία των παιδιών του, αν υπάρχουν. Επίσης, πολλές φορές θεωρεί ότι η νομοθεσία δεν θα μπορέσει να το προστατέψει και αργά ή γρήγορα θα ξαναδεχτεί τη βίαιη συμπεριφορά του δράστη (Παπακωνσταντής, Αντωνιάδου, Μανωλιδάκη, & Παναγιωτίδου, 2007).

Στην κατάσταση αυτή σημαντικό εμπόδιο αποτελεί και η απομόνωση του θύματος κοινωνικά, αφού δεν έχει γύρω του ένα υποστηρικτικό κύκλο και συχνά έχει

χάσει τις επαφές με τους φίλους του. Το θύμα παραμένει στο οικογενειακό περιβάλλον, μέχρι να νιώσει ότι μπορεί να αντιδράσει. Συνήθως, αυτό προκύπτει όταν αρχίσει να εξωτερικεύει τα συναισθήματά του και ζητήσει βοήθεια (Δρούγα, Παπαθανασίου, & Τσονίδης, 2001).

Η απόφαση να παραμένει το θύμα στην κακοποιητική σχέση έχει δεχτεί κριτικές, καθώς δεν είναι σαφές αν αποτελεί μια στάση παθητικότητας και φόβου ή αν προκύπτει εξαιτίας της ανάγκης του, που συνδέεται με εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι οι οικονομικοί λόγοι. Η προσωπικότητα του θύματος έχει αμφισβητηθεί για τον λόγο του ότι δεν είναι ακριβείς οι αιτίες που υιοθετεί αυτή τη στάση. Αν το θύμα παραμένει εξαιτίας βιοποριστικών λόγων, τότε αυτό προσδίδει μία άλλη οπτική στα πράγματα, αφού παύει να είναι ένας παθητικός δέκτης που δεν αντιδρά και μετατρέπεται σε ένα άτομο που προσπαθεί να επιβιώσει σε ένα αντίξοο περιβάλλον, με σκοπό να προστατεύσει τα παιδιά του και να μεταβάλει την κατάσταση που δημιουργεί τη βία (Δρούγα, Παπαθανασίου, & Τσονίδης, 2001).

Η παραμονή του θύματος σε ένα περιβάλλον που δέχεται βία, μπορεί άλλοτε να μεταφράζεται ως αναγκαστική επιλογή του ή ως επιλογή που έχει στόχο να αλλάξει την κατάσταση ή ακόμη και να τιμωρήσει τον δράστη. Η απεμπλοκή από αυτή τη σχέση και η λήξη της επιδράς αντιφατικά στο ίδιο το θύμα, αφού η διαδικασία για να καταφέρει να απαλλαγεί από τον δράστη έχει αρκετά στάδια και αμφιβολίες. Το θύμα συχνά βρίσκεται μπροστά στο δίλλημα να μείνει ή να φύγει, μην γνωρίζοντας τι είναι καλό για το μέλλον του. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η αποδοχή της βίας αποτελεί επιλογή, προκειμένου να μην στιγματιστεί το θύμα κοινωνικά ή να μην προκαλέσει τη λύπηση των άλλων πολιτών (Μηλιώνη, 2011; Johnson & Ferraro, 2000).

1.6. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Συμπερασματικά, ανάλογα με τη μορφή της βίας που αυτή εκδηλώνεται, την έντασή της αλλά και το διάστημα που διαρκεί, οι συνέπειες της ποινής του θύτη διαφέρουν. Οι αρνητικές επιδράσεις της βίας στο θύμα δεν αφορούν μόνο τον ψυχολογικό τομέα, αλλά επηρεάζει αρκετούς τομείς της ζωής του. Οι συνέπειες της βίας στα θύματα είναι κοινές. Αρχικά, το θύμα που έχει υποστεί βία για μεγάλο χρονικό διάστημα μπορεί να υποφέρει από ψυχοσωματικά προβλήματα, άγχος, μετατραυματικό στρες, κατάθλιψη και διαταραχές που αφορούν τον ύπνο και τη

διατροφή του (Παπαμιχαήλ, 2005; Johnson & Ferraro, 2000; Buzawa & Buzawa, 2003; Kelly & Johnson, 2008).

Τα θύματα φοβούνται και εκδηλώνουν τον φόβο τους συνήθως μέσα από νευρικές κινήσεις. Μπορεί να απομονώνονται, να παραληρούν, να ζαλίζονται αλλά και να έχουν κυκλοθυμικές αντιδράσεις. Από τη μία, μπορεί να γελούν νευρικά και από την άλλη, να χάνουν την ψυχραιμία τους και να ξεσπούν σε κλάματα. Έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, νιώθουν απόγνωση και απελπισία, ενώ συχνά αισθάνονται ανασφάλεια και αδυναμία. Πολλές φορές, μπορεί να εμφανίζουν κενά μνήμης, να μην νιώθουν κανένα συναίσθημα, να παρουσιάσουν κατάθλιψη καθώς και να αισθάνονται ντροπή και ενοχές (Buzawa & Buzawa, 2003; Kelly & Johnson, 2008).

Τα θύματα συνηθίζουν να απομονώνονται και να εμφανίζουν εξάρτηση από τον θύτη, γεγονός που τους δυσκολεύει ακόμη περισσότερο στην αποκοπή τους από τον θύτη. Οι αρνητικές συνέπειες στον ψυχισμό τους δεν είναι εμφανείς άμεσα και συχνά είναι δύσκολο να γίνουν ορατές, γι' αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Πολλές φορές απομακρύνονται από τους φίλους και τους συγγενείς τους, δεν παρευρίσκονται σε κοινωνικές εκδηλώσεις και αποφεύγουν τις συναντήσεις με άλλα άτομα. Κλείνονται στον εαυτό τους και δεν επιθυμούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο. Προτιμούν να μην συζητούν, αφού δεν μπορούν να συγκεντρωθούν και χάνουν εύκολα την προσοχή τους (Αρτινοπούλου, 2006).

Οι σωματικές επιπτώσεις φαίνονται μόνο όταν σχετίζονται με τραύματα και σημάδια στο σώμα. Παρ' όλα αυτά, μπορεί να αφορούν και στομαχικούς πόνους, πόνο στο στήθος, δυσκολία στην αναπνοή καθώς και διαταραχές στη διατροφή και τον ύπνο. Τα συμπτώματα μπορεί να είναι είτε ήπια είτε έντονα και ενδέχεται να προκαλέσουν μόνιμα προβλήματα στην υγεία και την ψυχολογία των θυμάτων (Σκλάβου, 2008).

Επιπροσθέτως, το θύμα μπορεί να καταφύγει σε ακραίες λύσεις που νομίζει ότι μπορεί να βοηθήσουν το πρόβλημά του, όπως είναι η χρήση ουσιών ή αλκοόλ. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να υιοθετήσει αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές, με σκοπό να βλάψει τον εαυτό του. Σε πιο ήπια περιστατικά, οι συνέπειες της βίας είναι εξίσου αρνητικές για το θύμα. Το θύμα μέσα από αυτή την κατάσταση χάνει τον εαυτό του, την αυτοεκτίμησή του, απομονώνεται και αρχίζει να συμπεριφέρεται προβληματικά στις υπόλοιπες διαπροσωπικές του σχέσεις, ενώ παρουσιάζει χαμηλές επιδόσεις στον επαγγελματικό τομέα, αν συνεχίζει να εργάζεται (Χατζηφωτίου, 2005; Σκλάβου, 2008).

Οι αρνητικές συνέπειες της βίας αφορούν και τα παιδιά, που είναι συχνά θεατές αυτής της κατάστασης. Ακόμη και αν δεν δέχονται τα ίδια τη βία, δέχονται τις έμμεσες συνέπειές της. Τα παιδιά αποκτούν προβλήματα ψυχολογικά και ενδέχεται να εμφανίσουν μη κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές. Οι σχολικές επιδόσεις τους παρουσιάζουν μείωση και οι επαφές τους με τους συνομηλίκους τους είναι δυσλειτουργικές, αφού δεν μπορούν να δημιουργήσουν εύκολα διαπροσωπικές και κοινωνικές σχέσεις (Παπαμιχαήλ, 2011).

Οι επιπτώσεις για τη σωματική, νοητική και συναισθηματική τους ανάπτυξη αν έχουν υποστεί βία είναι πολλές. Συχνά, πάσχουν από «μετατραυματικό stress», απομακρύνονται από τους γύρω τους, έχουν μειωμένο ενδιαφέρον για δραστηριότητες, δυσκολεύονται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, εμφανίζουν διαταραχές στον ύπνο και τη διατροφή, γίνονται επιθετικά, έχουν μειωμένη συγκέντρωση και αυτοεκτίμηση, νιώθουν φόβο καθώς και εμφανίζουν ελλείμματα στην κοινωνική τους λειτουργικότητα. Επίσης, δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο σχολικό τους περιβάλλον, μπορεί να εμφανίσουν μαθησιακές δυσκολίες καθώς και διαταραχές διαγωγής (Παπαμιχαήλ, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

2.1. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Με βάση τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των γυναικών αποτέλεσε έναν από τους μεγαλύτερους στόχους, προκειμένου να μελετηθεί η θέση της γυναίκας τόσο στην κοινωνία όσο και στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον. Σταδιακά υιοθετήθηκαν διάφορες διακηρύξεις και συμβάσεις, με σημαντικότερη τη «Σύμβαση για την Εξάλειψη της διάκρισης κατά του γυναικείου φύλου». Συγκεκριμένα, το 1992, έγινε ιδιαίτερη αναφορά στη βία που υφίσταται η γυναίκα. Η Σύμβαση αυτή προώθησε την ισότητα ανάμεσα στα δύο φύλα, τα δικαιώματά τους και την ίση μεταχείρισή τους. Η κατάργηση της βίας που υφίστανται οι γυναίκες τέθηκε σε πρωταρχικό παράγοντα, με στόχο να βρεθούν η αιτία της βίας

και οι συνέπειές της αλλά και οι τρόποι αντιμετώπισής της σε διεθνές επίπεδο (Αρτινοπούλου, 2006; Μηλιώνη, 2009).

Θεωρήθηκε επιτακτική ανάγκη να υπάρξουν ολιστικά μέτρα αντιμετώπισης, προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα δικαιώματα των γυναικών και η βία να ενταχθεί σε ένα πλαίσιο, το οποίο θα αναφέρεται στις ανισότητες και τις διακρίσεις, που προκύπτουν ανάμεσα στα δύο φύλα. Σημαντικό θεσμικό κείμενο ήταν η «Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου», που με βάση αυτή η βία κατά των γυναικών χαρακτηρίστηκε ως «απόδειξη των άνισων σχέσεων μεταξύ του αντρικού και γυναικείου φύλου». Η βία αποτέλεσε ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την εξέλιξη των γυναικών και αποφασίστηκε να εξαλειφθεί κάθε μορφή της. Το κείμενο της «Πλατφόρμας», που υιοθετήθηκε το 1995, επανεξετάστηκε το 2010 και καθόρισε την ελευθερία των γυναικών, την οικονομική ανεξαρτησία, τη λήψη ρυθμίσεων ισότητας των δύο φύλων, την αντιμετώπιση της βίας καθώς και μέτρα για την πρόληψή της. Επιπροσθέτως, η «Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών» το 2010 επιδίωξε την ισότητα των δυο φύλων μέσα από τη δημιουργία του «Σώματος των Ηνωμένων Εθνών», προκειμένου να ενδυναμωθεί το γυναικείο φύλο (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2011).

Στο «Συμβούλιο της Ευρώπης» η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας έλαβε υπόψιν της ως επιπρόσθετο παράγοντα και την κακοποίηση των παιδιών. Το Συμβούλιο αναφέρθηκε σε συγκεκριμένο «Πρόγραμμα Δράσης», το 1992, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η βία κατά των γυναικών καθώς και να εφαρμοσθούν μέτρα για την ισότητα των δύο φύλων (Αλεξιάδης, 2006).

Σημαντική ήταν η πρωτοβουλία που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο των Υπουργών των κρατών –μελών, το 2002, για την προστασία των γυναικών, αφού η βία εναντίον τους αναγνωρίστηκε ως πρόβλημα, που προέρχεται από τις άνισες σχέσεις των δύο φύλων. Στον ορισμό της ενδοοικογενειακής βίας για πρώτη φορά αναφέρεται ο ακρωτηριασμός των γυναικείων γεννητικών οργάνων, τα εγκλήματα εξουσίας και τιμής καθώς και οι γάμοι από εξαναγκασμό. Μέσα από το Συμβούλιο λήφθηκαν μέτρα για την πρόληψη και αντιμετώπιση των περιστατικών βίας που στρέφονται κατά των γυναικών, αλλά και νομοθετικές ρυθμίσεις για τις ποινές που θα έχουν οι θύτες της ενδοοικογενειακής βίας (Αρτινοπούλου, 2006).

Επιπλέον, το «Συμβούλιο της Ευρώπης», το 2007, αναφέρθηκε σε μέτρα αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, μέσα από την αξιολόγηση προγραμμάτων, ενταγμένων στο ευρωπαϊκό επίπεδο για την ίση μεταχείριση αντρών και γυναικών. Η βία κατά των γυναικών χαρακτηρίστηκε ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

και της ανθρώπινης ελευθερίας. Παράλληλα, τονίστηκε ότι η θέση των γυναικών δεν πρέπει να παραμένει σε κατώτερο επίπεδο σε σχέση με των ανδρών. Η εξάλειψη της βίας αναφέρθηκε ως ένα κοινωνικό ζήτημα που αφορά άμεσα την πολιτική κάθε κράτους και τις προσπάθειες που καταβάλλει για ισότητα (Council of Europe, 2007).

Μια σημαντική ρύθμιση ήταν και η «Σύμβαση για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας», που υπογράφηκε το 2011 στην Κωνσταντινούπολη, με την οποία αναγνωρίστηκε η βία ως δομικό πρόβλημα και ως κοινωνικό στοιχείο, που υποβαθμίζει τις γυναίκες. Παράλληλα, έγινε αναφορά και στη ενδοοικογενειακή βία κατά των αντρών, αλλά διαφάνηκε ότι οι γυναίκες ως επί το πλείστον πλήττονται περισσότερο από αυτή τη μορφή βίας (Council of Europe, 2011; Πλεύρη, 2017).

Επιπρόσθετα, η Σύμβαση αυτή αναφέρθηκε στην προστασία των γυναικών από οποιαδήποτε μορφή βίας, στην πρόληψη και την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων, στην καταστολή των διακρίσεων, στην ισότητα, στην παροχή υποστήριξης στα θύματα καθώς και στη λήψη μέτρων για την προστασία τους σε διεθνές επίπεδο. Η βία αναφέρθηκε ως «παραβίαση της ανθρώπινης ελευθερίας και καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, είτε αφορά τη δημόσια είτε την ιδιωτική ζωή». Επιπλέον, μέσα από τη Σύμβαση ως ενδοοικογενειακή βία χαρακτηρίστηκε «κάθε πράξη που έχει στόχο να προκαλέσει «πόνο» σωματικά, σεξουαλικά, ψυχολογικά ή λεκτικά μεταξύ των συντρόφων, ανεξαρτήτως αν μένουν μαζί ή όχι» (Council of Europe, 2011; Πλεύρη, 2017).

Το πλαίσιο αντιμετώπισης της Σύμβασης είναι πλήρες και αναφέρεται σε πολλούς τομείς των κρατών και των κοινωνιών τους, μέσα από την υιοθέτηση συγκεκριμένης νομοθεσίας και πολιτικής ενημέρωσης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτά τα φαινόμενα αλλά και να δημιουργηθούν προγράμματα πρόληψης και προστασίας των θυμάτων. Μέσα από τη Σύμβαση ορίζεται η συνεργασία των κρατών με «Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς», η σύσταση φορέων με στόχο την εφαρμογή και παρακολούθηση των σχετικών μέτρων και η ίδρυση χώρων με στόχο τη διαμονή των θυμάτων και των παιδιών τους. Η ποινική μεταχείριση αφορά την τιμωρία των θυτών για τις πράξεις βίας εντός του ενδοοικογενειακού περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα, αναφέρεται ως εναλλακτική λύση η «ποινική διαμεσολάβηση», όχι όμως ως υποχρεωτική επιβολή, αλλά μόνο αν υπάρχει η θέληση των μελών να λύσουν τα ζητήματά τους μέσω διαμεσολαβητή (άρθρα 9, 10, 23, 46, 48) (Πλεύρη, 2017).

Συγκεκριμένα, στα πρώτα 6 άρθρα της Σύμβασης αναφέρονται οι σκοποί, οι ορισμοί για την «ενδοοικογενειακή βία», οι ρυθμίσεις και τα δικαιώματα των μελών. Στα άρθρα 7-11 αναλύονται οι ρυθμίσεις για τις πολιτικές ενέργειες που πρέπει να ακολουθήσουν τα μέλη για να αντιμετωπίσουν τις μορφές βίας και ιδιαίτερα κατά των γυναικών. Στα άρθρα 12-17 γίνεται αναφορά στα μέτρα πρόληψης, ενώ στα άρθρα 18-28 γίνεται λόγος για την υποστήριξη των θυμάτων και την προστασία τους (Πλεύρη, 2017).

Τα επόμενα άρθρα 29-48 αναφέρονται στις διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, στις αστικές αγωγές, στις αποζημιώσεις και στην ποινή των αδικημάτων. Ειδικά τα άρθρα 33-41 αναφέρονται στα διάφορα αδικήματα που θεωρούνται ποινικά καθώς και σε όσα θα έπρεπε να είναι. Στα άρθρα 49-58 κυριαρχεί ένα δικονομικό «πνεύμα», καθώς ρυθμίζονται ζητήματα ανάκρισης, δίωξης, δικονομικού δικαίου και προστασίας. Στα άρθρα 59-61 της Σύμβασης αναλύονται οι ρυθμίσεις των μέτρων για τη βία κατά των γυναικών στις ομάδες των προσφύγων και μεταναστών (Πλεύρη, 2017). Τα άρθρα 62-65 και τα 66-70 αντίστοιχα αναφέρονται στη διεθνή συνεργασία μεταξύ των χωρών για τα ποινικά θέματα καθώς και στον Μηχανισμό Παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης (Πλεύρη, 2017).

Μία εξίσου σημαντική πρωτοβουλία εντός της Ευρωπαϊκή Ένωσης υπήρξε και η «Πρωτοβουλία ΔΑΦΝΗ», το 1997-2000, η οποία υιοθέτησε μέτρα και πολιτικές αλλά και δράσεις χρηματοδότησης, προκειμένου να καταπολεμηθεί η βία κατά των γυναικών και των παιδιών. Παράλληλα, το «Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» παρακίνησε την Επιτροπή να αρχίσει μια εκστρατεία που θα έχει στόχο να προωθήσει μέτρα μηδενικής ανοχής της κοινωνίας απέναντι στα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίησης (Αρτινοπούλου, 2006; Χατζηφωτίου, 2005).

Μέσα από το συγκεκριμένο «Πρόγραμμα» χρηματοδοτήθηκαν έρευνες και δράσεις για να εξαλειφτεί η ανισότητα των δύο φύλων και να βρεθούν οι αιτίες κακοποίησης του γυναικείου φύλου. Επιπλέον, σημαντική για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας υπήρξε και η νομοθετική πολιτική (Απόφαση 15/3/2001) σχετικά με τις ποινικές διαδικασίες, η οποία για πρώτη φορά αναφέρεται στον καινοτόμο θεσμό της «ποινικής διαμεσολάβησης». Τέλος, με την υπογραφή της «Συνθήκης της Λισσαβόνας» συμπεριλήφθηκαν και μέτρα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων και προωθήθηκαν ρυθμίσεις για την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη (άρθρο 3 της Συνθήκης της Ε.Ε., 2001)(Χριστιανός & Περάκης, 2010).

2.2. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Σε ελληνικό επίπεδο η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας, αν και καθυστέρησε να εφαρμοσθεί η νομοθεσία, που ήδη ακολουθούσαν πολλές χώρες της Ευρώπης (Αρτινοπούλου, 2007).

Πριν από την εφαρμογή των νομοθετικών ρυθμίσεων στην ελληνική κοινωνία έγινε προσπάθεια να προσεγγιστεί η ελληνική πραγματικότητα μέσα από ορισμένες έρευνες, οι οποίες κάνουν λόγο για τις πρώτες δράσεις γυναικείων μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η πρώτη έρευνα στην Ελλάδα για το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών, αποτέλεσε μια προσπάθεια για να περιγραφεί το φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ενώ από το 1995 ξεκίνησαν οι πρώτες δράσεις «Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων», με στόχο την αντιμετώπιση της βίας (Αρτινοπούλου, 2007).

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στον ελληνικό χώρο το 2003 από το «Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας» απέδειξε ότι οι γυναίκες συχνά είναι θύματα βίαιων συμπεριφορών. Ο στόχος της έρευνας ήταν να εξετάσει όλες τις μορφές βίας που δέχονται και να αναφερθεί ιδιαίτερα στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας. Ωστόσο, τονίστηκαν περισσότερο η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση ως πράξεις βίας και θεωρήθηκαν σοβαρές εγκληματικές ενέργειες. Σχετικά με τα περιστατικά βίας που καταγράφηκαν, τα περισσότερα δεν συνδέθηκαν με εξαρτήσεις, αλλά με κακοποιητική συμπεριφορά, ενώ ως επί το πλείστον τα θύματα είχαν αισθήματα «αυτοενοχοποίησης»(Αρτινοπούλου, 2006).

Σχετικά με τη στάση της κοινωνίας απέναντι στη βία και στις ποινές που πρέπει να υφίστανται οι θύτες, παρουσίασε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η περίπτωση της επικίνδυνης σωματικής βλάβης μεταξύ συζύγων, αφού κρίθηκε ότι η ποινή πρέπει να είναι αυστηρότερη. Ως προς την κακοποίηση ανηλίκων διαφάνηκε ότι οι περισσότεροι πολίτες αναφέρθηκαν στην επιβολή ποινής, ενώ ορισμένοι έκαναν λόγο για σωφρονισμό των παιδιών και δεν αναφέρθηκαν σε καμία ποινή(Παπαμιχαήλ, 2005). Τέλος, στην ίδια έρευνα προέκυψε ότι παρόλο που το σύνολο των ερωτηθέντων θεωρούσε τη βία κατά των γυναικών εγκληματική, στην αντίληψή τους δεν ήταν ένα πρόβλημα που αφορούσε την κοινωνία. Επίσης, λόγος έγινε και για την ύπαρξη των στερεοτύπων ως προς τον δράστη, αφού οι περισσότεροι ερωτηθέντες θεωρούσαν ότι

είναι κάποιος εξαρτημένος χρήστης ή ψυχικά ασθενής, ενώ παράλληλα έριχναν ευθύνες και στα θύματα για την κατάσταση, που ανέχονται. Ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου, η αυστηροποίηση της ποινικής καταστολής θεωρήθηκε το καλύτερο μέτρο(Παπαμιχαήλ, 2011).

Ο νομοθέτης μέχρι την ψήφιση του Ν. 3500/2006 συνέχισε να είναι «αδρανής» απέναντι στο ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, παρόλο που είχε αναγνωριστεί ως ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα και η ανάγκη για νομοθετικές ρυθμίσεις είχε υπογραμμιστεί από κάθε επιστημονικό κλάδο (Βλάχου, 2006).

2.2.1. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΗΦΙΣΗ ΤΟΥ Ν. 3500/2006

Η ενδοοικογενειακή βία εφόσον δεν υπήρχε κάποια συγκεκριμένη νομοθεσία μέχρι εκείνη τη στιγμή αφορούσε στις διατάξεις του «Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα», χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η σύνδεση του θύτη και του θύματος. Πιο συγκεκριμένα, οι διατάξεις που εφαρμοζόταν στις περιπτώσεις των συνηθέστερα τελούμενων αδικημάτων στο πλαίσιο της οικογένειας ήταν κυρίως αυτές για τις σωματικές βλάβες (αρ. 308,309, 310, 304, 312 ΠΚ), την παράνομη βία (αρ. 330 ΠΚ), την απειλή (αρ,333 ΠΚ), την εξύβριση (αρ. 361 ΠΚ) και την προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας (αρ.337 ΠΚ). Οι συγκεκριμένες διατάξεις αφορούσαν τα αδικήματα μόνο των σωματικών βλαβών, την εξύβριση και την προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας. Μέχρι την ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου (Ν. 3500/2006) ο συζυγικός βιασμός δεν συμπεριλαμβανόταν στις εγκληματικές πράξεις. Επιπρόσθετα, ήταν υποχρεωτική η έγκληση του θύματος, για να μπορέσει να διωχθεί ποινικά ο θύτης, ενώ μόνο οι πράξεις της σωματική βίας ήταν αυτεπάγγελτο αδίκημα (Αρτινοπούλου, 2000).

Έτσι, πριν από την ψήφιση του νόμου, αν το θύμα ήταν ανήλικο, οι γονείς του έπρεπε να καταθέσουν έγκληση από κοινού, ενώ αν ο θύτης ήταν ο ένας γονέας ή και οι δύο, τότε έπρεπε να εκπροσωπήσει το θύμα ένας «ειδικός επίτροπος»(Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2008). Το να προσφύγει το θύμα στη δικαιοσύνη ήταν μια δύσκολη διαδικασία, που συχνά λόγω της δυσκολίας εύρεσης αποδείξεων και των αδυναμιών του νομικού πλαισίου, έκανε την κατάστασή του ακόμη χειρότερη(Μηλιώνη, 2009).

Η ζωή των μελών μιας οικογένειας στην περίπτωση αυτή που υφίστανται ενδοοικογενειακή βία δεν μπορούσε εύκολα να παραβιαστεί και πολλές περιπτώσεις

βίας δεν έρχονταν ποτέ στο φως. Οι σχέσεις καταπίεσης και εξουσίας που είχαν δημιουργηθεί δεν μπορούσαν να ελεγχθούν και η ανάγκη για νομοθετική ρύθμιση ήταν επιτακτική. Παρόλο, που αρκετές πράξεις βίας και πριν την ψήφιση του νόμου τιμωρούνταν, ωστόσο με τον Νόμο 3500/2006 επιχειρήθηκε να προσεγγιστούν όλες οι οπτικές του φαινομένου(Μηλιώνη, 2009).

Αρχικά, η «Αιτιολογική Έκθεση» του συγκεκριμένου νόμου αναφέρει ότι με την ψήφισή του γίνεται πιο εύκολη η διαδικασία για τα θύματα, προκειμένου άμεσα να προστατευτούν από την ενδοοικογενειακή βία. Επίσης, σύμφωνα με την Έκθεση αυτή, οι πράξεις βίας, που πραγματοποιούνται εντός του οικογενειακού πλαισίου, δεν πρέπει να συγχέονται με τις πράξεις βίας που συντελούνται έξω από αυτό. Το θύμα στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας βρίσκεται συνεχώς σε επαφή με τον θύτη και τη δύναμή του, γεγονός που ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την ανάγκη να θεσπιστεί ειδική νομοθετική ρύθμιση(Μπρακουμάτσου, 2007).

Τέλος, ο νόμος αυτός εισήγαγε στο νομοθετικό πλαίσιο τον θεσμό της «ποινικής διαμεσολάβησης» με στόχο κάποιες οικογενειακές συγκρούσεις και διαφορές να λύνονται με ειρηνικό τρόπο, αφού η οικογένεια δεν πρέπει να λειτουργεί ως χώρος αντίθετων συμφερόντων. Μέσα στην οικογένεια πρέπει να επικρατήσει η συνείδηση ότι το φαινόμενο της βίας είναι νομικά και ηθικά κατακριτέο(Μπρακουμάτσου, 2007).

2.2.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ –ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Η επανορθωτική φιλοσοφία και οι πρακτικές της, όσο και οι αξίες που αυτή, ανιχνεύονται ήδη σε αρχαίους λαούς και φυλές: την αρχαία Αθήνα, αλλά και τους Αβορίγινες, τους Μαορί και τους αυτόχθονες πληθυσμούς της Αμερικής (τους λεγόμενους πρεσβέυει Ινδιάνους), καθώς επίσης και σε θρησκευτικές παραδόσεις του βουδισμού, του ταοϊσμού και του χριστιανισμού.

Ο Αριστοτέλης έχει ορίσει ως δεύτερο είδος της εν μέρει δικαιοσύνης, το διορθωτικό δίκαιο ή επανορθωτικό δίκαιο(Νικολούδης, Αριστ. Ηθ.). Το δίκαιο αυτό εφαρμόζεται, όταν διαταράσσεται η ισότητα που επιφέρει το διανεμητικό(Hamburger, 1971). Πιο συγκεκριμένα το διανεμητικό δίκαιο ανατρέπεται στην περιοχή των συναλλαγμάτων(Κούτρας, 2009). Τα τελευταία διακρίνονται σε εκούσια, στα οποία υπάγεται κάθε νομικώς αναγνωρισμένη σχέση, η οποία δημιουργείται μεταξύ ιδιωτών

εκουσίως και προκαλεί υποχρέωση, και σε ακούσια, τα οποία αφορούν αδικοπραξίες και εγκλήματα που συμβαίνουν κρυφά ή με χρήση βίας(Νικολούδης, Η. Αριστ Ηθ). Το διορθωτικό δίκαιο εφαρμόζεται όταν ένας από τους συναλλασσόμενους έχει προκαλέσει αδικία ή βλάβη σε βάρος του «έχειν» του άλλου. Σκοπός του εν λόγω δικαίου είναι η αποκατάσταση της αδικίας και η επαναφορά της ισότητας των προσώπων, όπως αυτή έχει οριστεί από το διανεμητικό δίκαιο. Στην συγκεκριμένη όμως περίπτωση η ισότητα δεν προσδιορίζεται αναλογικά, αλλά με βάση την αριθμητική πρόοδο. Ο νόμος εν προκειμένω δεν ενδιαφέρεται να εξετάσει το ηθικό ποιόν ή την άνιση αξία των εμπλεκόμενων στο συνάλλαγμα, προκειμένου να προβεί σε επανόρθωση αναλογικά αντίθετα, οι εμπλεκόμενοι λογαριάζονται ως ίσοι και σκοπός είναι να αντιμετωπιστούν ως τέτοιοι (Νικολούδης .Αριστ Ηθ., 1975). Αυτό που αποκλειστικά ενδιαφέρει είναι η διαπίστωση της αμοιβαίας στο έχειν των δύο προσώπων αλλαγής, την επικράτηση δηλαδή στο μέλλον της ισότητας που εφαρμόστηκε στο παρελθόν (Νικολούδης Η., Αριστ. Ηθ.). Πώς προσδιορίζεται όμως στις περιπτώσεις αυτές το ίσο; Το ίσο, εξηγεί ο Αριστοτέλης, είναι το μέσο ανάμεσα στο περισσότερο και το λιγότερο, που στο πεδίο της διορθωτικής δικαιοσύνης ταυτίζονται με το κέρδος και την ζημία αντίστοιχα, με αντίστροφο βέβαια τρόπο: το κέρδος δηλαδή είναι το μεγαλύτερο καλό και το μικρότερο κακό, ενώ η ζημία τα αντίθετα. Η δυσκολία πάντως που ενέχει το όλο θέμα, αλλά και οι αμφισβητήσεις που μπορεί να προκληθούν σχετικά με τον προσδιορισμό του κέρδους και της ζημίας, οδηγούν στην καταφυγή στον δικαστή, προκειμένου αυτός να αφαιρέσει το κέρδος από τον αδικούντα, να το επιστρέψει στον αδικημένο και να επανέλθει έτσι η προτέρα ισότητα. Ο δικαστής σαν «έμψυχο δίκαιο», σαν «δικαστής» καλείται να βρει το μέσο που θα αποκαταστήσει την ισότητα, εφαρμόζοντας πάντως αυστηρά την αριθμητική αναλογία. Το διανεμητικό δίκαιο, που αφορά στην διανομή αξιωμάτων και τιμών, θεμελιώνεται στην βάση της γεωμετρικής αναλογίας, ενώ το διορθωτικό φροντίζει κυρίως για την επαναφορά της μεσότητας και ισότητας που προκύπτουν από την εφαρμογή του διανεμητικού δικαίου, χωρίς να γίνεται λόγος για ανταπόδοση του κακού(Νικολούδης, Η., Αριστ. Ηθ.).

Η εφαρμογή του επανορθωτικού δικαίου χάνεται στα πέπλα του χρόνου. Η πρώτη φορά, όμως, που εφαρμόστηκε τυπικά ήταν το 1974 στο Οντάριο του Καναδά, στη γνωστή “Elmiracase”, όπου δύο έφηβοι δράστες διέπραξαν κατά τη διάρκεια της νύχτας βανδαλισμούς σε 22 ιδιοκτησίες συμπολιτών τους. Έκτοτε αναπτύχθηκε με

ταχύτατους ρυθμούς, ρίζωσε εντός του ποινικού συστήματος, και εξαπλώθηκε ανά τον κόσμο. Σήμερα εφαρμόζεται ευρύτατα στην Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, και σε πιο περιορισμένη μορφή στον ευρωπαϊκό χώρο – Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ουγγαρία και αλλού.

Ο όρος αποκαταστατική δικαιοσύνη εισήχθη για πρώτη φορά το 1977 από τον AlbertEglash, σύμφωνα με τον οποίο η συγκεκριμένη μορφή δικαιοσύνης παρέχει μια οικειοθελή ευκαιρία τόσο στο δράστη και στο θύμα να αποκαταστήσουν τις σχέσεις τους, όσο και στο θύτη, ιδιαίτερα, να βρει έναν τρόπο να επανορθώσει για το κακό που προκάλεσε στο θύμα του(Mirsky L., 2003) .

Σήμερα στη βιβλιογραφία δεν υπάρχει συμφωνία για το τι είναι αποκαταστατική δικαιοσύνη. Απόπειρες ορισμών έχουν γίνει πολλές (Marshall 1999, PaulMcCord 1996, United Nations 1999). Η πλειοψηφία των ορισμών που έχουν διατυπωθεί επικεντρώνονται είτε στη διαδικασία είτε στα αποτελέσματα και τις αξίες της επανορθωτικής δικαιοσύνης.

Η αποκαταστατική δικαιοσύνη έχει ως πυρήνα της την ιδέα ότι οι παραβάτες οφείλουν με κάποιο τρόπο να κάνουν καλύτερο τον κόσμο από ό,τι τον άφησαν με τις πράξεις τους.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη συνιστά μια διαφορετική αντιμετώπιση του εγκλήματος και κάθε είδους συγκρουσιακής κατάστασης. Ειδικότερα, με βάση τις αρχές της συμμετοχικής δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού, της αυτορρύθμισης, η επανορθωτική δικαιοσύνη δίνει τον λόγο στα ίδια τα άτομα να εκφράσουν όσα αισθάνονται και όσα επιθυμούν να εκφράσουν. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται πρωτίστως στις ανάγκες του θύματος, αφού ασφαλώς πρώτα έχει εξασφαλιστεί η ενεργητική ανάληψη ευθύνης από τον δράστη(Καρδάρá., 2019) .

Στα ποινικά συστήματα που έχουν ενσωματώσει πρακτικές της επανορθωτικής δικαιοσύνης έχει διαπιστωθεί σημαντική μείωση της υποτροπής των δραστών, με ταυτόχρονη μεγάλη αύξηση του βαθμού ικανοποίησης και των δύο πλευρών από τη διαδικασία συγκριτικά με την ποινική δίκη. Το θύμα παύει να αντιμετωπίζεται ως απλός μάρτυρας για την ανεύρεση της αλήθειας, και ο δράστης παύει να αντιμετωπίζεται ως μίasma. Αναπτύσσεται η αξία του σεβασμού, αλλά και η ενεργητική ανάληψη ευθύνης από τον δράστη.

Η επανορθωτική δικαιοσύνη είναι μια διαφορετική αντιμετώπιση του εγκλήματος και κάθε είδους συγκρουσιακής κατάστασης. Όπως συχνά αναφέρεται, είναι μια έννοια-ομπρέλα, που συμπεριλαμβάνει πολλές μεθόδους και πρακτικές εφαρμόσιμες σε διάφορα πλαίσια. Στο ποινικό σύστημα ξεκινά από την αρχή ότι το έγκλημα δεν στρέφεται κατά του Κράτους (όπως πρεσβεύει η ποινική θεωρία), αλλά κατά ενός ανθρώπου (του θύματος), με άμεσες συνέπειες στη ζωή του και στις σχέσεις του. Με βάση τις αρχές της συμμετοχικής δημοκρατίας, της ισότητας, του σεβασμού, της αυτορρύθμισης, δίνει τον λόγο πίσω στα άτομα να εκφράσουν όσα χρειάζονται, εστιάζοντας καταρχάς στις ανάγκες του θύματος, και αφού πρώτα έχει εξασφαλιστεί η ενεργητική ανάληψη ευθύνης από τον δράστη. Η προηγούμενη κατάλληλη προετοιμασία και των δύο πλευρών από επαγγελματία ειδικό στην εφαρμογή επανορθωτικών πρακτικών, που δύναται να διαρκέσει και μήνες ή και χρόνια, είναι εκ των ων ουκ άνευ. Σε κάποια ποινικά συστήματα δύναται η ποινή να συναποφασιστεί από όλους τους εμπλεκόμενους στο έγκλημα σε μια τέτοια συνάντηση. Ωστόσο, οι συναντήσεις αυτές μπορεί να λάβουν χώρα πολύ μετά την ποινική διαδικασία και την έκτιση της ποινής, αποσκοπώντας στην έκφραση του προσωπικού πόνου και θυμού, την αναζήτηση εξηγήσεων, την απάντηση ερωτημάτων και το κλείσιμο μιας επώδυνης κατάστασης σε εσωτερικό επίπεδο, και να ζητηθούν από τους εμπλεκόμενους ακόμα και χρόνια μετά τα γεγονότα. Σε κάθε περίπτωση, η συμμετοχή σε μια τέτοια διαδικασία είναι πάντοτε εθελοντική και μετά από προετοιμασία με τον ειδικά καταρτισμένο επαγγελματία (Καρδαρά, 2019).

Η επανορθωτική δικαιοσύνη δεν αποτελεί μόνο ιδεολογική ή θεωρητική προσέγγιση στο πεδίο της εγκληματολογίας, αλλά χαρακτηρίζεται κυρίως από δημόσιες πολιτικές και πρακτικές εφαρμογές, όπως είναι η διαμεσολάβηση και οι κοινοτικές συνεδρίες.

Η διαμεσολάβηση αναγνωρίζει την πολύπλοκη φύση των συγκρούσεων κι αποδέχεται την έκφραση αναγκών, αιτημάτων και «θέλω» από τα άτομα, δίνοντας σε αυτά ουσιαστική θέση στη διαδικασία, ώστε να εξασφαλιστεί, όχι μόνο η παύση της διαμάχης ή/και της σύγκρουσης, αλλά και η επίλυση της τελευταίας, με ένα αίσθημα ικανοποίησης και από τις δύο πλευρές μετά το πέρας της διαδικασίας. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης εφαρμόζεται για την επίλυση συγκρούσεων σε τοπικό επίπεδο (κοινοτική- αστική), σε εργασιακά περιβάλλοντα (εργασιακή), στο διεθνές δίκαιο, στο

σχολείο (σχολική) και στα όρια ή/και τον πυρήνα του ποινικού συστήματος (νομική-ποινική) (Αρτινοπούλου Β. , 2010).

Η διαμεσολάβηση αποτελεί μια έκφραση της Ηθικής και Κοινωνικής φιλοσοφίας, που ανάγεται στο επανορθωτικό δίκαιο του Αριστοτέλη, στην αρχαιοελληνική έννοια της επιείκειας και αναδεικνύει βασικές αρχαιοελληνικές αρετές, όπως της μεσότητας, της ισότητας, της ουδετερότητας, του σεβασμού, της ειλικρίνειας, της αγάπης, της συγκράτησης και πολύ περισσότερο του ήθους. Μέσα από τη διαδικασία της Διαμεσολάβησης γίνεται εμφανής η αριστοτελική αντίληψη για την ανάληψη της ευθύνης του πολίτη, γεγονός που οδήγησε στα νεότερα χρόνια στην παραγκώνιση του θύματος κατά την εγκληματική πράξη, θέτοντας τον ίδιο το δράστη ως το βασικό μέρος της σύγκρουσης. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη συμφιλίωση δράστη και θύματος με επακόλουθο την παροχή αποζημίωσης. Η διαδικασία και η εφαρμογή της Διαμεσολάβησης έχει σκοπό αμοιβαίες αποδεκτές λύσεις ανάμεσα στα αντιμαχόμενα μέρη (Τριαντάρη, 2018).

2.2.3. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΕ ΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Μεταξύ της ποινικής διαμεσολάβησης και της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις υπάρχουν ορισμένες θεμελιώδεις διαφορές, οι οποίες προκύπτουν κυρίως από την διαφορετική φύση των διαφορών που στοχεύουν να επιλύσουν. Ωστόσο, αμφότερες οι μορφές της διαμεσολάβησης έχουν σκοπό να επιλύσουν διαφορές, με τρόπο που λαμβάνει περισσότερο υπόψη τις βαθύτερες συναισθηματικές ανάγκες των εμπλεκόμενων μερών, με συναινετική αντίληψη και μακριά από τις πολυδάπανες και ψυχοφθόρες διαδικασίες των ακροατηρίων.

Πρώτη βασική διαφορά μεταξύ των δύο εξεταζόμενων μορφών διαμεσολάβησης είναι η φύση της διαφοράς που καθεμία από αυτές επιδιώκει να επιλύσει. Η ποινική διαμεσολάβηση στοχεύει να επιλύσει διαφορές ποινικού, ήτοι δημοσίου δικαίου, δηλαδή διαφορές που προκύπτουν από την τέλεση μιας αξιόποινης σε βάρος του εκάστοτε θύματος συμπεριφορά, η οποία τυποποιείται στον ποινικό

κώδικα ή σε ειδικό ποινικό νόμο ως «έγκλημα». Η διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές, αντίθετα επιδιώκει να επιλύσει διαφορές αστικού ή εμπορικού, ήτοι ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή διαφορές στις οποίες δεν εμπλέκεται το Δημόσιο υπό την στενή ή ευρεία έννοια του.

Δεύτερη διαφορά μεταξύ των δύο ειδών διαμεσολάβησης αποτελεί επίσης ότι στην διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις τα διαμεσολαβούμενα μέρη πρέπει να έχουν εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς, κατά το ουσιαστικό δίκαιο, προκειμένου να προσφύγουν σε αυτήν, έννοια η οποία δεν υφίσταται στην ποινική διαδικασία, η έναρξη της οποίας προϋποθέτει προσβολή εννόμου αγαθού, και κυρίως όσων εξ αυτών συνδέονται με την οικογενειακή ζωή.

Στο επίπεδο της δικονομικής λειτουργίας των δύο ειδών διαμεσολάβησης υφίστανται επίσης διαφορές. Ειδικότερα, η ποινική διαμεσολάβηση, έχει αναχθεί από τον νόμο σε ειδική δικονομική προϋπόθεση, για την έγκυρη άσκηση της προβλεπόμενης επί των οριζόμενων παραβάσεων ποινικής δίωξης. Αν δεν τηρηθεί η διαδικασία αυτή δεν μπορεί να ασκηθεί ποινική δίωξη και η τυχόν ασκηθείσα πάσχει από απόλυτη ακυρότητα (171 παρ. 1 β ΚΠΔ).

Αντιθέτως, η διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές είναι δυναμική διαδικασία πριν από την προσφυγή στο Δικαστήριο ή και κατά την διάρκεια που εκκρεμεί η διαφορά σε αυτό. Επίσης, ο πληρεξούσιος δικηγόρος οφείλει να ενημερώσει τον εντολέα του εγγράφως για τη δυνατότητα διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς ή μέρους αυτής, καθώς και για την υποχρέωση προσφυγής στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία και τη διαδικασία αυτής των άρθρων 6 και 7 του Νόμου. Το ενημερωτικό έγγραφο κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής που τυχόν ασκηθεί επί ποινή απαραδέκτου αυτής ενώ στα περιπτώσεις αστικών και εμπορικών διαφορών που υπάγονται στην υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης, εφόσον τα μέρη έχουν εξουσία διάθεσης του αντικειμένου της διαφοράς για το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής που τυχόν θα ασκηθεί, κατατίθεται μαζί με τις προτάσεις της συζήτησης της υπόθεσης πρακτικό της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας διαμεσολάβησης.

Το πρόσωπο που ασκεί το ρόλο του διαμεσολαβητή σε κάθε διαδικασία διαμεσολάβησης, συνιστά ακόμη μια διαφορά μεταξύ τους. Ειδικότερα στην ποινική διαμεσολάβηση τον ρόλο του διαμεσολαβητή αναλαμβάνει μόνο ο κατά τόπον

αρμόδιος εισαγγελέας για την άσκηση της ποινικής δίωξης, ενώ στην διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές, τον ρόλο του διαμεσολαβητή μπορεί να αναλάβει οποιοδήποτε τρίτο αμερόληπτο ως προς την διαφορά πρόσωπο το οποίο έχει λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση από αναγνωρισμένο φορέα κατάρτισης διαμεσολαβητών και έχει πιστοποιηθεί από το αρμόδιο υπουργείο ως διαμεσολαβητής, εγγεγραμμένος στον αντίστοιχο πίνακα και στις καταστάσεις των δικηγορικών συλλόγων. Στην περίπτωση αυτή, ο διαμεσολαβητής επιλέγεται ελεύθερα από τα διαμεσολαβούμενα μέρη, κάτι που δεν συμβαίνει στην ποινική διαμεσολάβηση, όπου ο αρμόδιος εισαγγελέας ορίζεται εκ του νόμου διαμεσολαβητής.

Ο τρόπος διερεύνησης της υποχρεωτικότητας της διαμεσολάβησης επίσης συνιστά μια ουσιαστική διαφορά μεταξύ των δύο ειδών αυτής. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά κάθε φορά τη δυνατότητα ποινικής διαμεσολάβησης. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά να εφαρμόσει τα όσα ορίζονται αναλυτικά στις περιπτώσεις 2^α και 2β του άρθρου 11 του Ν.3500/2006. Αντιθέτως, στην διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές διαφορές, τα μέρη αυτοβούλως προσέρχονται στην διαδικασία της διαμεσολάβησης, το δε δικαστήριο ερευνά την ύπαρξη της αρχικής υποχρεωτικής συνεδρίας στην περίπτωση των διαφορών που είναι αυτή υποχρεωτική προκειμένου να κρίνει περαιτέρω το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής και του ενημερωτικού εγγράφου της διαμεσολάβησης για το παραδεκτό κατάθεσης της.

Διαφοροποίηση υφίσταται και στον τρόπο που λειτουργεί η αναβολή της δίκης σε κάθε μία από τα δύο είδη της διαμεσολάβησης. Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 του Νόμου: της ποινικής διαμεσολάβησης « Αν σε βάρος του υπαιτίου κινηθεί η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική διαμεσολάβηση επιτρέπεται μόνον εφόσον το δικαστήριο αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρθρου 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.» Επομένως, στην ποινική διαμεσολάβηση λειτουργεί διαφορετικά ο θεσμός της αναβολής της δίκης. Ειδικότερα, στα αυτόφωρα αδικήματα υποχρεωτική προϋπόθεση για την υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση είναι η αναβολή της δίκης ενώ στις αστικές και εμπορικές διαφορές αναβολή μπορεί να ζητηθεί ενόψει θέλησης των

μερών για υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση, η οποία μπορεί να λάβει χώρα σε κάθε πεδίο της δίκης.

Ο τρόπος εκπροσώπησης των ανηλίκων μερών, όταν αυτά συνιστούν τα εμπλεκόμενα μέρη της διαφοράς, είναι επίσης διαφορετικός. Στις αστικές και εμπορικές διαφορές, ο ανήλικος εκπροσωπείται από τους ασκούντες την γονική μέριμνα από κοινού ή την επιμέλεια αν αυτή έχει διαχωριστεί ή σε ειδικές περιπτώσεις από ειδικό επίτροπο ενώ στην ποινική διαμεσολάβηση. Αντιθέτως στην ποινική διαμεσολάβηση, αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος.

Τέλος η επιτυχής ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης επιφέρει διαφορετικά τα αποτελέσματα στην ποινική διαμεσολάβηση από την διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Στην ποινική διαμεσολάβηση, η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά. Στην αστική διαμεσολάβηση τα μέρη δύναται και δεν υποχρεούνται να καταθέσουν το πρακτικό διαμεσολάβησης στο αρμόδιο Πρωτοδικείο προς επικύρωση, προκειμένου αυτό να αποκτήσει εκτελεστικότητα, έτσι τα αποτελέσματα αυτής επέρχονται από την υπογραφή του πρακτικού της διαμεσολάβησης, η δε επικύρωση του από το δικαστήριο συνδέεται με την απόκτηση ισχύος εκτελεστού τίτλου, και όχι με το σύνολο των συνεπειών της συμφωνίας.

2.2.4. Ο ΝΟΜΟΣ 3500/2006 ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΛΘΑΝ ΜΕ ΤΟΝ Ν. 4531/2018

Σε επίπεδο ελληνικής έννομης τάξεως, ο ν. 3500/2006 προσπάθησε να αφαιρέσει από το παθογενές φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας, τον προστατευτικό μανδύα της «ιδιωτικής υποθέσεως» και να σπάσει το «κέλυφος» της «ντροπής» που συνδέεται μ' αυτήν, ιδίως από την πλευρά των θυμάτων, στοιχεία τα οποία (η ιδιωτική υπόθεση,

αλλά και ο φόβος των θυμάτων) προκαλούν και πολλές δυσχέρειες στην έρευνα των σχετικών περιστατικών και έτσι στην ουσιαστική απονομή της δικαιοσύνης(Πλεύρη Α., 2016).

Με βάση τον Ν. 3500/2006, η ενδοοικογενειακή βία χαρακτηρίζεται ως «τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8, 9 του νόμου και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα». Η ενδοοικογενειακή βία αναφέρεται στην κακοποίηση, στην απειλή, στον βιασμό, στην προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, στην ανθρωποκτονία και στον τραυματισμό εντός της οικογένειας, από ένα μέλος αυτής σε ένα άλλο. Ο όρος της «βίας» εκτείνεται και εκτός από μια επιθετική πράξη, λαμβάνει και άλλες διαστάσεις, αφού αφορά τον τραυματισμό, τον βιασμό αλλά και την επίθεση εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος (άρθρο 1 του Ν.3500/2006).

Η «οικογένεια» στον παρόντα νόμο χαρακτηρίζει τα μέλη που έχουν συγγένεια αλλά και συνδέονται με κάποια συγκεκριμένη σχέση. Με βάση το άρθρο 1 τα πρόσωπα αυτά μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες, αναλόγως του αν υπάρχουν μεταξύ τους συγγενικοί δεσμοί ή αν διαμένουν στην ίδια οικεία. Έτσι, στην 1η κατηγορία αναφέρονται οι σύζυγοι, οι γονείς και οι συγγενείς α' και β' βαθμού είτε εξ αίματος ή εξ αγχιστείας αλλά και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους, χωρίς να έχει σημασία αν διαμένουν κάτω από την ίδια στέγη. Στη 2η κατηγορία αναφέρονται όσοι είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι δ' βαθμού και τα οποία συνοικούν, καθώς και τα πρόσωπα που έχουν οριστεί ως μέλη της οικογένειας και είναι επίτροποι, δικαστικοί ή ανάδοχοι γονείς ή τα ανήλικα άτομα που για κάποιο λόγο διαμένουν σε αυτήν (άρθρο 1§2β). Τέλος, στην 3η κατηγορία συγκαταλέγεται η μόνιμη σύντροφος του άνδρα ή ο μόνιμος σύντροφος της γυναίκας και τα παιδιά τους αλλά και οι πρώην σύζυγοί τους (Ν.3500/2006).

Με βάση αυτές τις κατηγορίες, «θύμα ενδοοικογενειακής βίας είναι κάθε μέλος της οικογένειας, εις βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του Νόμου». Η έννοια του θύματος αφορά κάθε μέλος της οικογένειας που δέχτηκε σωματική βλάβη, παράνομη βία, απειλή, βιασμό, ασέλγεια, και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρα 6,7,8 9). Επίσης, ως θύμα δεν θεωρείται μόνο το μέλος που δέχεται άμεσα τη βία, αλλά και ο ανήλικος που είναι μάρτυρας βίαιου περιστατικού (Ν.3500/2006).

Σημαντικό σημείο του συγκεκριμένου νόμου είναι και η θεωρία των «έννομων αγαθών». Τα «έννομα αγαθά» με βάση τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 αναφέρονται στην ειρηνική συμβίωση εντός της οικογένειας, η οποία μπορεί να απειληθεί και αφορούν στη διατήρηση της σωματικής ακεραιότητας, της ψυχικής υγείας, της αξιοπρέπειας, της ηρεμίας και ασφάλειας ενός ατόμου μέσα στην οικογένεια. Οι διατάξεις του Ν. 3500/2006 έχουν στόχο να προστατέψουν τα έννομα αγαθά των μελών που έχουν μεταξύ τους συγκεκριμένη οικογενειακή σχέση, όπως είναι η σωματική-ψυχική υγεία και η προσωπική ελευθερία των ατόμων. Κάθε απειλή του «έννομου αγαθού» αποτελεί αξιόποινη πράξη που συνιστά αδίκημα, εφόσον συμβαίνει στο περιβάλλον της οικογένειας και το θύμα δεν μπορεί εύκολα να απεμπλακεί από τον θύτη (άρθρα 6,7,8,9, Ν. 3500/2006).

Συγκεκριμένα στα άρθρα 6, 7, 9 και 10 του συγκεκριμένου Νόμου το αδίκημα χαρακτηρίζεται: «ιδιαιτέρο», αφού ο θύτης είναι μέλος της οικογένειας, έχει ως «υλικό αντικείμενο» ένα εξίσου μέλος της οικογένειας, που δέχεται προσβολή του έννομου αγαθού της υγείας του, είναι «μονοπρόσωπο» αφού μπορεί να τελεστεί από ένα μόνο άτομο, είναι «γνήσιο» έγκλημα με βάση τη νομοθεσία, είναι «ουσιαστικό» επειδή η ενέργεια του θύτη μεταβάλλει το υλικό αντικείμενο που προσβάλλει, προϋποθέτει «κίνηση», «διάρκεια» και «στιγμή», αφού τα αποτελέσματά του επηρεάζουν το θύμα άμεσα και επαναλαμβανόμενα. Τέλος, είναι «πολύτροπο», επειδή προβλέπονται περισσότεροι από έναν τρόποι για να τελεστεί (Ν.3500/2006).

Το τρίτο άρθρο του σχεδίου νόμου περιλαμβάνει μία σειρά τροποποιήσεων στο ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Με τον Ν. 4531/2018 - ΦΕΚ 62/Α/5-4-201 κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 7 Απριλίου 2011 και υπογράφηκε στις 11 Μαΐου 2011 κατά την 121η συνεδρίαση του Συμβουλίου, στην Κωνσταντινούπολη.

Με την πρώτη παράγραφο και σε εναρμόνιση με το ν. 4356/2015 διευρύνεται περαιτέρω η έννοια της οικογένειας, ώστε να καταλαμβάνει και τα πρόσωπα που συνδέονται με σύμφωνο συμβίωσης.

Με τη δεύτερη παράγραφο και σύμφωνα με το ως άνω άρθρο 3 της Σύμβασης, για την υπαγωγή στην προστασία του ν. 3500/2006 της μόνιμης συντρόφου του άνδρα ή του μόνιμου συντρόφου της γυναίκας και των τέκνων τους, κοινών ή ενός εξ αυτών, παύει να είναι απαραίτητη προϋπόθεση η συνοίκηση τους. Επίσης, κατ' ακολουθία της πρώτης παραγράφου, οι διατάξεις του ν. 3500/2006 εφαρμόζονται, εκτός από τους τέως συζύγους, και στα μέρη συμφώνου συμβίωσης που έχει λυθεί.

Με την τρίτη παράγραφο συμπληρώνεται το άρθρο 11 παρ. 2 εδ. β' του ν. 3500/2006 που ορίζει τις προϋποθέσεις για την έναρξη της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης, έτσι ώστε να επέρχονται οι απαραίτητες έννομες συνέπειες όταν το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας δε συμμορφώνεται στις υποχρεώσεις που ορίζει η συγκεκριμένη νομοθετική διάταξη. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση που έχει κριθεί αναγκαία η παρακολούθηση ειδικού συμβουλευτικού-θεραπευτικού προγράμματος σε δημόσιο φορέα και το εν λόγω πρόσωπο δεν ολοκληρώσει υπαίτια την παρακολούθηση του προγράμματος, τότε ο εισαγγελέας διακόπτει τη διαδικασία διαμεσολάβησης και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Συνεπώς, ανασύρεται η δικογραφία από το αρχείο και συνεχίζεται η ποινική διαδικασία κατά τις κοινές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η εισαχθείσα πρόβλεψη σκοπεί να εξασφαλίσει την ουσιαστική συμμόρφωση του εν λόγω προσώπου στις επιταγές της ποινικής διαμεσολάβησης, αντί μίας προσχηματικής ή ωφελιμιστικής συμμετοχής του στη διαδικασία.

Με την τέταρτη παράγραφο τροποποιείται το άρθρο 16 του ν. 3500/2006 για την παραγραφή των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας (άρθρα 6, 7 και 9 του ν. 3500/2006), ώστε η παραγραφή των εγκλημάτων αυτών, όταν στρέφονται κατά ανηλίκων, να αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωση του θύματος και για ένα έτος μετά, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα, και για τρία έτη μετά, εφόσον πρόκειται για κακούργημα. Με την προσθήκη αυτή, το άρθρο 16 του ν. 3500/2006 εναρμονίζεται με το άρθρο 113 του Ποινικού Κώδικα, για την καλύτερη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανήλικων θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στο άρθρο 58 της Σύμβασης.

Με τις τροποποιήσεις που επέρχονται στο άρθρο 18 του ν. 3500/2006 επιδιώκεται η ευχερέστερη εφαρμογή της εν λόγω διάταξης, κατά τις προβλέψεις του άρθρου 53 της Σύμβασης. Ειδικότερα, με την πέμπτη παράγραφο αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου 18 και οι προβλεπόμενοι περιοριστικοί όροι για την προστασία της

σωματικής και ψυχικής υγείας του θύματος μπορούν να επιβληθούν, πλέον, και από τον εισαγγελέα που έχει επιληφθεί της υπόθεσης με αιτιολογημένη διάταξή του, κατά της οποίας επιτρέπεται η άσκηση προσφυγής ενώπιον του συμβουλίου πλημμελειοδικών. Περαιτέρω, η απαρίθμηση των περιοριστικών όρων (απομάκρυνση από την οικογενειακή κατοικία, μετοίκηση, κλπ.) είναι πλέον ενδεικτική. Κατά συνέπεια, το αρμόδιο δικαστικό όργανο μπορεί να επιβάλει τον πλέον ενδεδειγμένο περιοριστικό όρο (π.χ. απαγόρευση να προσεγγίζει ο κατηγορούμενος το νοσοκομείο όπου νοσηλεύεται το θύμα). Επίσης, προβλέπεται πλέον ποινή φυλάκισης σε όποιον παραβιάζει τον περιοριστικό όρο που του έχει επιβληθεί, ώστε το εν λόγω μέτρο να καταστεί ουσιαστικό και αποτελεσματικό. Τέλος, διαγράφεται η πρόβλεψη ότι η ισχύς του περιοριστικού όρου παύει αυτοδικαίως μετά την έκδοση οριστικής αποφάσεως ή της διατάξεως του εισαγγελέα με την οποία αρχειοθετείται η υπόθεση λόγω ποινικής διαμεσολάβησης. Ως εκ τούτου, ο περιοριστικός όρος ισχύει μέχρι την ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίησή του από το δικαστικό όργανο που τον επέβαλε, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 18, ανάλογα με τις περιστάσεις και για την αποτελεσματική προστασία του θύματος.

Με την έκτη παράγραφο αντικαθίσταται η παρ. 2 του άρθρου 18 του ν. 3500/2006 και ο περιοριστικός όρος που έχει επιβληθεί είναι δυνατόν να ανακληθεί, αντικατασταθεί ή τροποποιηθεί με αίτηση του θύματος ή αυτού στον οποίο επιβλήθηκε ή και αυτεπαγγέλτως αν εκλείψουν οι λόγοι επιβολής ή προκύψει λόγος αντικατάστασης ή τροποποίησής του. Προβλέπεται δε η ακρόαση αμφοτέρων των μερών (Lawspot.gr, 2018) .

Η ιδιαιτερότητα αυτού του Νόμου 3500/2006 έγκειται και στην εισαγωγή του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης. Η ποινική διαμεσολάβηση αποτέλεσε μια πρωτοποριακή ρύθμιση για τα μέχρι τότε ελληνικά δεδομένα. Στόχος της είναι να επανορθώσει μέσα από ένα εναλλακτικό τρόπο την έννομη τάξη και να λειτουργήσει επανορθωτικά ως προς το θύμα και θεραπευτικά ως προς τον θύτη. Αν η διαδικασία επιτύχει, τότε υπάρχει συμβιβασμός μεταξύ του θύτη και του θύματος (Πλεύρη, Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, 2015).

Με τον νόμο 3500/2006, η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, αποτελεί ουσιαστικά έναν τρόπο να συνεχιστεί η προσπάθεια του Έλληνα νομοθέτη για να αναθεωρηθεί το σχέδιο του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, γνωστό ως σχέδιο

Μανωλεδάκη (Μπρακουμάτσου, 2007). Ωστόσο, δεν αποτελεί πρώτη προσπάθεια εναλλακτικής διαδικασίας, αφού και στον Ποινικό Κώδικα προβλέπεται σχετικό μέτρο αναμόρφωσης για πράξεις που αφορούν ανηλίκους (Πιστελά, 2008).

2.2.5. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

Στο Δ΄ κεφάλαιο του Ν. 3500/2006 (άρθρο 11), όπως αναφέρθηκε, γίνεται αναφορά στον θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης. Η θέσπιση αυτού του θεσμού αποτελεί μια εναλλακτική διαδικασία για να λυθούν τα ενδοοικογενειακά προβλήματα. Η θέσπιση αυτή σύμφωνα με το «Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης», το 2001, για τις ποινικές διαδικασίες, αναφέρεται σε όλα τα κράτη – μέλη, που οφείλουν να προχωρήσουν στον θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης, όταν η περίπτωση το κρίνει εφικτό (Αρτινοπούλου, 2006).

Με την ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου η ποινική διαμεσολάβηση προβλέπεται για κάθε αξιόποινη πράξη πλημμελήματος (και όχι στα κακουργήματα) στα πλαίσια της ενδοοικογενειακής βίας. Ο αρμόδιος Εισαγγελέας διερευνά πρώτα αν μπορεί να εφαρμοσθεί ο θεσμός της διαμεσολάβησης και αν αυτό είναι εφικτό, έχει τη δυνατότητα να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης (Ν. 3500/2006).

Προϋπόθεση για να ξεκινήσει η διαδικασία είναι η δήλωση εκ μέρους του δράστη ότι είναι πρόθυμο, σωρευτικά: α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας, (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση που διαμένει με το θύμα, δέχεται να απομακρυνθεί από την οικία του για εύλογο χρονικό διάστημα, αν το θύμα το επιθυμεί. Για την υπόσχεση αυτή πρέπει να συντάξει σχετική έκθεση σύμφωνα με τα άρθρα 148 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 3500/2006).

β) Επιπροσθέτως, πρέπει να παρακολουθήσει συνεδρίες σε ειδικό πρόγραμμα που θα έχει στόχο τη θεραπεία του για την αντιμετώπιση της βίας σε κάποιο δημόσιο φορέα για όσο χρόνο κριθεί απαραίτητο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο ειδικός θεραπευτής θα πρέπει να πιστοποιήσει ότι ο θύτης παρακολούθησε επιτυχώς και ολοκλήρωσε τις συνεδρίες του. Επιπλέον, πρέπει να προσκομίσει σχετικό πιστοποιητικό, το οποίο θα συμπεριληφθεί στο φάκελο της δικογραφίας. Σε αυτό πρέπει να αναφέρονται αναλυτικά το είδος του προγράμματος, ο αριθμός συνεδριών και ο χρόνος που διήρκησε (Ν. 3500/2006).

Σε περίπτωση που δεν ολοκλήρωσε την παρακολούθηση του προγράμματος, τότε εφαρμόζεται η παράγραφος 3 του άρθρου 13. Σύμφωνα με αυτή, αν ο Εισαγγελέας διαπιστώσει ότι δεν ολοκληρώθηκε επιτυχώς η παρακολούθηση, τότε διακόπτει τη Διαδικασία και προκαλεί την άρση των αποτελεσμάτων, ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο και η ποινική Διαδικασία συνεχίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον «η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση». γ)Τέλος, ο θύτης πρέπει να αποκαταστήσει, αν είναι εφικτό, άμεσα τις συνέπειες που δημιουργήθηκαν από τις πράξεις του και να καταβάλει «χρηματική ικανοποίηση» στο θύμα (Ν. 4531/2018; Ν. 3500/2006).

Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, τότε η «ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανηλίκων και τον ασκούντα την επιμέλεια». Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το 14ο έτος της ηλικίας του έχει τη δυνατότητα αν το θέλει να παρίσταται στη διαδικασία. Αν ο δράστης είναι «επίτροπος», «δικαστικός συμπαραστάτης» ή «ανάδοχος γονέας», τότε η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Επίσης, αν ο δράστης είναι ανήλικος, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 45Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4531/2018; Ν. 3500/2006).

Σε ό,τι αφορά στην ακολουθούμενη διαδικασία, αυτή ρυθμίζεται στο άρθρο 12. Η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης είναι συγκεκριμένη. Το δικαστήριο που έχει αναλάβει την εκδίκαση της υπόθεσης, μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον δράστη «περιοριστικοί όροι». Εν προκειμένω, σημαντικές είναι οι δυνατότητες του εισαγγελέα, ο οποίος, αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, μπορεί να διατάζει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο θύμα, με σκοπό να αποδειχθεί αν όντως έχει τελεστεί προς αυτό πράξη βίας. Επιπλέον, μπορεί να εξετάσει ο ίδιος τους μάρτυρες του περιβάλλοντος και τα πρόσωπα της οικογένειας ή να διατάξει την εξέτασή τους από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους. Επίσης, μπορεί να καλέσει τον δράστη για να δώσει εξηγήσεις, σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4531/2018; Ν. 3500/2006).

Αν ο δράστης δεν υποβάλει ο ίδιος τη δήλωση για την ποινική διαμεσολάβηση και δεν το κάνει ούτε ο συνήγορός του, τότε καλείται να απαντήσει στον αρμόδιο εισαγγελέα και μπορεί να λάβει προθεσμία έως τρεις ημέρες μέχρι να δώσει την

απάντησή του. Αν απαντήσει αρνητικά ή δεν απαντήσει καθόλου, τότε κινείται «η ποινική Διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας». Αν απαντήσει θετικά, τότε ο εισαγγελέας πρέπει να ενημερώσει το θύμα ή τον συνήγορό του για τη θετική απάντηση του θύτη και να υποβληθεί σχετική δήλωση, ώστε να απαντήσει και το θύμα αν δέχεται να ξεκινήσει η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης. Αν το θύμα απαντήσει αρνητικά ή δεν απαντήσει καθόλου ή δεν συμφωνήσει με τους όρους της διαδικασίας, τότε κινείται «η ποινική Διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας». Ωστόσο, αν απαντήσει θετικά, ο εισαγγελέας με διάταξη« θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας και δεν χωρεί προσφυγή»(N. 4531/2018; N. 3500/2006).

Αν τα πρόσωπα που θεωρούνται θύτες είναι περισσότερα, τότε για να αρχίσει η «Διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης» απαιτείται να έχουν συμφωνήσει μεταξύ τους. Το ίδιο ισχύει και αν τα θύματα είναι περισσότερα από ένα. Στην περίπτωση που δεν υπάρξει συμφωνία, τότε η διαμεσολάβηση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Η συμφωνία μεταξύ των μελών υποβάλλεται στον εισαγγελέα (N. 4531/2018; N. 3500/2006).

Ο εισαγγελέας εκδίδει διάταξη μετά την ποινική διαμεσολάβηση, η οποία εισάγεται σε ειδική μερίδα στο ποινικό μητρώο και τηρείται για ένα χρονικό διάστημα, όσο ορίζει ο νόμος παραγραφής του εγκλήματος. Αν ο θύτης δείξει συμμόρφωση ως προς τους όρους της «ποινικής διαμεσολάβησης» για τρία χρόνια, τότε η διαδικασία θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί. Αν όμως ο εισαγγελέας αποφανθεί ότι ο θύτης δεν έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης σύμφωνα με τους όρους που έχουν τεθεί, τότε διακόπτεται η διαδικασία και προκαλεί την άρση των αποτελεσμάτων. Σε αυτή την περίπτωση ανασύρεται η δικογραφία από το αρχείο και η ποινική Διαδικασία συνεχίζεται κατά τις διατάξεις του «Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», χωρίς να είναι εφικτό να υποβληθεί νέο αίτημα για «ποινική διαμεσολάβηση». Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης, η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται, μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία (N. 3500/2006).

Αν ένα μέλος δεν δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή δεν ολοκληρώσει τη διαδικασία με επιτυχία, τότε δεν υπάρχει συνέπεια στην ποινική δίκη που θα ακολουθήσει. Ωστόσο, παρά τη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, δεν αφαιρείται η δυνατότητα αγωγής διαζυγίου. Επίσης, το θύμα διατηρεί το δικαίωμα να διεκδικήσει τις

χρηματικές του αξιώσεις από τη διαδικασία της διαμεσολάβησης (Ν. 4531/2018; Ν. 3500/2006).

Στο άρθρο 21 του Νόμου 3500/2006 ο έλληνας νομοθέτης εκφράζει τη συμπαράστασή του για τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας, αφού ορίζει ότι δικαιούνται ηθική και υλική συμπαράσταση καθώς και συνδρομή από νομικά πρόσωπα, που λειτουργούν γι' αυτόν τον σκοπό υπό την εποπτεία του «Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης» καθώς και μέσα από διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες (Πλεύρη, Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, 2015).

Ο θεσμός αυτός φάνηκε θετικό μέτρο, αλλά παρ' όλα αυτά προκάλεσε αντικρουόμενες απόψεις σε διάφορα ζητήματα ως προς την εφαρμογή του (Γκρόζος, 2010). Αρχικά, πολλοί μελετητές εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με την έλλειψη φορέων που θα μπορούσαν να ασχοληθούν με το πρόγραμμα θεραπείας του θύτη. Μέσα από αρκετές προσπάθειες, δημιουργήθηκαν οι απαραίτητοι φορείς που θα μπορούσαν να αναλάβουν τη δημιουργία και διεξαγωγή προγραμμάτων, με σκοπό να λυθεί το αρχικό ζήτημα. Ωστόσο, σε κάποιες περιοχές θεωρείται ότι ακόμη δεν υπάρχουν επαρκείς φορείς. Επίσης, προέκυψαν αμφιβολίες σχετικά με την πορεία της σχέσης του θύτη και του θύματος. Συγκεκριμένα μέσα από την εξέταση των δύο μελών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ψυχολογία τους και να διαπιστώνεται ότι δεν θα υπάρξει περίπτωση να συμβεί ξανά μια τέτοια πράξη ενδοοικογενειακής βίας. Τέλος, η αποζημίωση του θύματος είναι ένα ακόμη ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί λεπτομερώς, αφού το θύμα πρέπει να λάβει την ανάλογη χρηματική βοήθεια, ειδικά στις περιπτώσεις που εξαρτάται οικονομικά από τον θύτη. Στόχος του θεσμού είναι να εφαρμοσθεί ουσιαστικά, προκειμένου το θύμα να έχει την προστασία που χρειάζεται και να μην νιώθει φόβο (Γκρόζος, 2010).

Ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης εισήχθη στο ελληνικό πλαίσιο με μεγάλες προσδοκίες αλλά και πολλές αμφιβολίες όσον αφορά στην ένταξή του στην ελληνική πραγματικότητα. Η εφαρμογή του αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας και δέχθηκε τροποποιήσεις ως προς την εφαρμογή του, μέχρι να εξεταστούν όλες οι περιπτώσεις, κάτω από τις οποίες θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά (Πλεύρη, Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, 2015).

Η πραγματική προστασία των θυμάτων είναι δύσκολη υπόθεση, αφού υπάρχει έλλειψη ως προς τις κατάλληλες υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, που

χρειάζονται για να εφαρμοσθεί αποτελεσματικά ο νόμος. Παρ' όλα αυτά, από την εισαγωγή του νόμου 3500/2006 και μετέπειτα υπήρξε σημαντική αύξηση στις καταγγελλόμενες περιπτώσεις, αλλά δεν υπήρξε ικανοποιητική πορεία ως προς την ενεργοποίηση των διαδικασιών της ποινικής διαμεσολάβησης(Πλεύρη, Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, 2015).

Με βάση τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η βελτίωση της πραγματικής εφαρμογής του νόμου είναι προϋπόθεση πολλών κοινωνικών και οργανωτικών παραγόντων. Έτσι, κρίνεται αναγκαίο να δημιουργηθούν περισσότερες υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες προστασίας των θυμάτων, καθώς και να αναπτυχθούν προγράμματα που θα στοχεύουν στη συνεχή κατάρτιση των εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων. Η ειδική εκπαίδευση των εμπλεκόμενων λειτουργών είναι σημαντική για την αποτελεσματική εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης(Πλεύρη, Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα πρόβλημα, που έχει απασχολήσει όλους τους τομείς της κοινωνίας, αφού οι συνέπειές της για τα θύματα και τα μέλη της οικογένειας είναι καταστροφικές. Η πρόληψη δεν αφορά ένα ιδιωτικό ζήτημα, αλλά αφορά ένα σοβαρό αδίκημα με ποινικές διαστάσεις. Σημαντικό βήμα είναι η κατάλληλη ενημέρωση και πληροφόρηση των ατόμων για τα δικαιώματά τους και την προστασία που μπορούν να λάβουν. Σύμφωνα με τη Hage (2000), η συμβουλευτική μπορεί να παρέχει στα άτομα την κατάλληλη βοήθεια όταν νιώθουν ότι ο σύντροφός τους αρχίζει να γίνεται επιθετικός(Hage, 2000).

Η πρόληψη της βίας διακρίνεται σε τρία επίπεδα. Αρχικά, η «πρωτογενής πρόληψη» αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων να προλάβουν τη βία, όταν νιώθουν ότι μπορεί να συμβεί. Η «δευτερογενής πρόληψη» έχει στόχο να σταματήσει την εμφάνιση της βίαιης συμπεριφοράς και αφορά τόσο στους θύτες όσο και στα θύματα. Τέλος, η «τριτογενής πρόληψη» αναφέρεται στα προγράμματα παρέμβασης και θεραπείας, που μπορούν τα μέλη να στραφούν, όταν ήδη έχουν δεχτεί μια κακοποιητική συμπεριφορά (Χατζηφωτίου, 2005; Hage, 2000).

Η πρωτογενής πρόληψη σχετίζεται με τη λήψη μέτρων που έχουν στόχο να προστατέψουν τα άτομα από οποιαδήποτε πιθανή κακοποίηση. Το μέλος της οικογένειας που νομίζει ότι θα δεχτεί κάποια πράξη βίας, είναι εν δυνάμει θύμα και πρέπει να πραγματοποιήσει τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανότητες να βιώσει κάτι τέτοιο. Επίσης, η πρόληψη αφορά και το κοινωνικό επίπεδο, με στόχο να εξαλειφθούν τα περιστατικά βίας εντός του ενδοοικογενειακού περιβάλλοντος (Παπαθεοδώρου, 2007).

Όσον αφορά τον τομέα της «πρωτογενούς πρόληψης» υπάρχουν προγράμματα που έχουν στόχο να αντιμετωπίσουν τη βία τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Ορισμένα από αυτά αφορούν τη συμμετοχή των μελών σε προγράμματα που τους προετοιμάζουν για τον γονεϊκό τους ρόλο, σε συμβουλευτικά προγράμματα για τις σχέσεις των δύο φύλων, σε ενημερωτικά προγράμματα για τα δικαιώματα εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος και την προστασία τους καθώς και σε προγράμματα πρόνοιας και παροχής βοήθειας κ.α.(Χατζηφωτίου, 2005).

Ο δεύτερος τομέας της «δευτερογενούς πρόληψης» αναφέρεται σε οποιοδήποτε πρόγραμμα έχει δημιουργηθεί για άτομα ή ομάδες που προέρχονται από περιβάλλοντα υψηλού κινδύνου, αλλά και κάθε μέτρο που αφορά αυτά τα άτομα, με στόχο η κακοποίηση να προληφθεί. Στο εξωτερικό αυτά τα προγράμματα αναφέρονται και στους θύτες, που έχουν ήδη εκδηλώσει κάποια επιθετική συμπεριφορά κατά των συζύγων τους. Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν αρκετά προγράμματα από επίσημους - δημόσιους φορείς, που να αφορούν τους θύτες και την πρόληψη της επιθετικής συμπεριφοράς (Χριστιανός & Περάκης, 2010).

Στο επίπεδο της «τριτογενούς πρόληψης» αναφέρονται όλα τα προγράμματα που αφορούν τα θύματα, τα οποία ήδη έχουν βιώσει κάποιο περιστατικό βίας. Ο στόχος τους είναι να μην υπάρξει ξανά τέτοιο περιστατικό και να αντιμετωπιστεί η βιαιότητα. Τα προγράμματα προσπαθούν να ενδυναμώσουν την ψυχολογία των θυμάτων, που έχουν υποστεί κακοποίηση και να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες για τη ζωή τους. Όσον αφορά τις γυναίκες, παραπέμπονται σε ειδικά συμβουλευτικά κέντρα και σε φορείς, που θα μπορέσουν να εμβαθύνουν στην αντιμετώπιση των σωματικών αλλά και ψυχολογικών συνεπειών της βίας (Χατζηφωτίου, 2005).

Στην πρόληψη των περιστατικών της ενδοοικογενειακής βίας είναι σημαντική και η θέση των κοινωνικών λειτουργών. Στην Ελλάδα τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας είναι αρκετά και οι κοινωνικοί λειτουργοί συχνά έρχονται αντιμέτωποι καθημερινά με τέτοια φαινόμενα. Σημαντικοί παράγοντες είναι η

αναγνώριση, η κατανόηση και η αντιμετώπιση της ρίζας του προβλήματος (Chatzifotiou, 2003). Μέσα από τις κοινωνικές υπηρεσίες τα περισσότερα περιστατικά αναφέρονται στη βία κατά των γυναικών από τους συζύγους τους.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί και υπηρεσίες πρέπει να εστιάζουν στην ενημέρωση του κοινού για τα δικαιώματά τους αλλά και στην καταστολή του προβλήματος. Η γνώση τους για το προφίλ των θυτών και των θυμάτων είναι σημαντική, προκειμένου να αντιληφθούν τα στοιχεία που υποδεικνύουν πράξεις κακοποίησης. Οι ενδείξεις ότι τα άτομα βιώνουν μια βίαιη σχέση είναι σημαντικές για να αξιολογήσει κάθε επαγγελματίας τα ανάλογα περιστατικά (De-Vasto, 2003).

Οι παράγοντες, που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους οι κοινωνικοί λειτουργοί όταν εξετάζουν ένα περιστατικό, αφορούν τις αλλαγές στη συμπεριφορά των θυμάτων, την απομόνωσή τους, τον κοινωνικό τους περίγυρο, τις αδικαιολόγητες απουσίες από τον επαγγελματικό τους χώρο, τις αλλαγές στην ενδυμασία τους, για να καλύψουν πιθανά σημάδια βίας, το κλάμα, την άρνηση, το άγχος, το στρες, την κατάθλιψη καθώς και την βλεμματική επαφή με τον σύντροφό τους, πριν απαντήσουν σε οποιαδήποτε ερώτηση. Από την άλλη, οι θύτες δείχνουν υπερβολική ζήλια, κτητικότητα, ασκούν πιεστικό έλεγχο, έχουν διαφορετική συμπεριφορά, λαμβάνουν όλες τις αποφάσεις μόνοι τους, ασκούν απειλές, προσπαθούν να αρνηθούν κάθε ευθύνη και εμφανίζουν αγωνία. Σημαντικός παράγοντας είναι και η συμπεριφορά των θυτών στο κοινωνικό περιβάλλον που ζουν. Συνήθως, έχουν προβλήματα στον εργασιακό τους τομέα, έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση, διαταραχές συμπεριφοράς, έλλειψη συναισθηματικής έκφρασης, εμφανίζουν σημάδια επιθετικότητας, προτιμούν την απομόνωση και διακρίνονται από μια αυταρχική συμπεριφορά (Καλλινικάκη, 2011)

Οι κοινωνικές υπηρεσίες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους αυτά τα στοιχεία και να δίνουν μεγάλη βαρύτητα στους δείκτες της βίας. Η πρόληψη είναι μια σημαντική πηγή βοήθειας για να καταπολεμηθεί η βίαιη συμπεριφορά. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να επικεντρωθούν σε ζητήματα που αφορούν την κακοποίηση που έχει υποστεί μια γυναίκα. Η γυναίκα πρέπει να ενισχυθεί συναισθηματικά και ψυχολογικά, για να μπορέσει να νιώσει δυνατή και να συνεχίσει τη ζωή της. Η γυναίκα που έχει δεχτεί βία μπορεί να συμμετέχει σε ομάδες με άλλες γυναίκες που έχουν βιώσει το ίδιο γεγονός και να μοιραστεί μαζί τους τα συναισθήματά της. Η ομάδα μέσα από την αλληλεπίδραση μπορεί να αποκτήσει θετική ενέργεια για να αντιμετωπίσει τις αρνητικές εμπειρίες και να τις ξεπεράσει (Usta&Taleb, 2006).

Η ασφάλεια των θυμάτων είναι ένα σημαντικό ζήτημα που πρέπει να αφορά όλες τις γυναίκες που έχουν δεχτεί κακοποίηση. Οι γυναίκες αυτές πρέπει να είναι ασφαλείς, τόσο οι ίδιες όσο και τα παιδιά τους, ώστε να μην αποκτήσουν αρνητικές εμπειρίες λόγω της μητέρας τους. Πρέπει να λάβουν την κατάλληλη ενημέρωση μέσα από τους διαθέσιμους και αρμόδιους φορείς για να ζητήσουν βοήθεια. Είναι σημαντικό να αποκτήσουν γνώσεις της νομοθεσίας και των υπηρεσιών που πρέπει να απευθυνθούν όταν βιώσουν κάποιο τέτοιο γεγονός (Kirst, Zhang, Young, Marshall, O'Campo, & Ahmad, 2012).

Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να μεσολαβήσει για να παραπέμψει τα θύματα στις αρμόδιες υπηρεσίες, που θα τα βοηθήσουν σε κάθε τομέα. Η ψυχοκοινωνική στήριξη του θύματος και η παραπομπή τους στον ψυχολόγο βοηθάει και την πορεία τους στη διαδικασία των νομικών διαδικασιών. Η κακοποιημένη γυναίκα πρέπει να ενδυναμώσει την προσωπικότητά της, να διαχειριστεί τα αρνητικά της συναισθήματα και στη συνέχεια να κινήσει κάθε νόμιμη διαδικασία, προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα (Kirst, Zhang, Young, Marshall, O'Campo, & Ahmad, 2012).

3.2. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με τον Ν. 3500/2006, τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας έχουν το δικαίωμα να απευθυνθούν στις αστυνομικές αρχές, οι οποίες υποχρεώνονται να τα ενημερώσουν, τόσο για νομικά ζητήματα όσο και για τις Υπηρεσίες που μπορούν να βρουν βοήθεια και υποστήριξη. Έτσι, από τη στιγμή που τα θύματα θα μπορέσουν να είναι ασφαλή, θα καταφέρουν να απομακρυνθούν από τον δράστη και κάθε βίαιη συμπεριφορά (Ν. 3500/2006).

Επιπλέον, εξαιτίας του ότι το θύμα μπορεί να εξαρτάται οικονομικά από τον θύτη και να μην μπορεί να έχει την οικονομική βοήθεια που χρειάζεται για να απευθυνθεί σε νομικά πρόσωπα και να λάβει ασφαλιστικά μέτρα, υπάρχει μια ρύθμιση του Νόμου, που έχει στόχο να βοηθήσει τα θύματα. Με το άρθρο 22 του συγκεκριμένου Νόμου, στο θύμα παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας, με μόνη απόδειξη το περιστατικό βίας, ώστε να βοηθηθεί οικονομικά (Ν. 3500/2006).

Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν στην περίπτωση που αντιληφθούν ότι ένας ανήλικος μαθητής έχει δεχτεί ενδοοικογενειακή βία. Με βάση τον Νόμο, οι εκπαιδευτικοί έχουν την υποχρέωση να ενημερώσουν τον διευθυντή της σχολικής μονάδας, όταν αντιληφθούν ότι έχει συντελεστεί πράξη ενδοοικογενειακής βίας. Ο αρμόδιος Εισαγγελέας ενημερώνεται άμεσα, όπως προβλέπει το άρθρο 37§2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, και λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των ανηλίκων (Ν. 3500/2006).

Επίσης, για την προστασία των θυμάτων υπάρχουν επίσημοι φορείς που ασχολούνται με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας. Συγκεκριμένα πραγματοποιούνται δράσεις και εκστρατείες, που έχουν στόχο να απευθυνθούν στην κοινωνία, ώστε να μην δείχνει κανένας ανοχή σε αυτή την κατάσταση. Οι τηλεφωνικές γραμμές SOS και η λειτουργία ξενώνων και καταφυγίων έχουν στόχο να προστατέψουν και να βοηθήσουν με κάθε τρόπο τα θύματα να είναι ασφαλή (Χατζηφωτίου, 2005).

Στη χώρα λειτουργούν ξενώνες και καταφύγια για τις γυναίκες και τα παιδιά τους, προκειμένου να φύγουν από την κακοποιητική σχέση και να λάβουν την κατάλληλη φροντίδα. Ο ξενώνας παρέχει στη γυναίκα τη δυνατότητα να φιλοξενηθεί για όσο χρονικό διάστημα χρειάζεται μαζί με τα παιδιά της και να λάβει τα κατάλληλα μέτρα προστασίας. Ειδικό προσωπικό μπορεί να την ενημερώσει για τα δικαιώματά της και την νομική διαδικασία που μπορεί να ακολουθήσει για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Κάθε ξενώνας παρέχει φιλοξενία, διατροφή, φροντίδα, ψυχολογική υποστήριξη, νομικές συμβουλές, συνεργασία με τον ΟΑΕΔ για εύρεση εργασίας, συνεργασία με φορείς που μπορούν να την προστατέψουν, ενημέρωση, πληροφόρηση και βοήθεια στη διεύθετηση ζητημάτων που αφορούν τη βία που έχει υποστεί (Υπουργείο Εσωτερικών, 2018).

Επιπλέον, η «Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων» του «Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων» είναι υπεύθυνη για να προωθήσει σε νομικό και ουσιαστικό επίπεδο την ισότητα των δύο φύλων σε κάθε τομέα πολιτικό, οικονομικό, και κοινωνικό. Επιπλέον, έχει ρόλο ενημέρωσης και πληροφόρησης για τους πολίτες, με σκοπό να γνωρίσουν τις υπηρεσίες που παρέχουν τα τμήματα και οι αρμόδιοι φορείς, ώστε να ξέρουν που μπορούν να απευθυνθούν σε κάθε περίπτωση. Γι' αυτό τον λόγο, λειτουργούν ειδικά τμήματα ενημέρωσης, νομικό τμήμα και τμήμα διεθνών σχέσεων (Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, 2020).

Τα «Κέντρα Συμβουλευτικής της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων» εντάσσονται στις δομές για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας, όποιας μορφής και αν είναι, με χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ. Τα Συμβουλευτικά Κέντρα αποτελούνται από αρμόδιο προσωπικό εξειδικευμένο με γνώσεις, που μπορεί να αντιμετωπίσει τα περιστατικά βίας σε κάθε περίπτωση, και παρέχουν δωρεάν υπηρεσίες συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Επιπροσθέτως, παρέχουν υπηρεσίες νομικής στήριξης γυναικών - θυμάτων βίας, απασχόλησης και επιχειρηματικότητας σε συνεργασία με το «Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας» καθώς και κάθε είδους νομικής βοήθειας (Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, 2020)

Το «Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας», που υποπτεύεται από το «Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων» λειτουργεί από το 1994 και αφορά δράσεις για την υποστήριξη των θυμάτων που έχουν υποστεί βία, απομόνωση και αποκλεισμό. Στόχος του είναι να προωθήσει την ισότητα των δύο φύλων σε κάθε τομέα της ανθρώπινης ζωής. Διεξάγει ερευνητικές δράσεις, μελέτες και υλοποιεί προγράμματα σε θέματα που αφορούν την ισότητα των φύλων. Επίσης, αναλαμβάνει την ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των πολιτών και οργανισμών για θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών και την αντιμετώπιση των διακρίσεων. Οι έρευνες που διεξάγει δημοσιεύονται μαζί με ενημερωτικό υλικό, προκειμένου να πληροφορείται το κοινό για την καταπολέμηση της ανισότητας. Συνεργάζεται με διεθνείς και ευρωπαϊκούς φορείς για να υλοποιεί τις δράσεις του σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και στηρίζει τη σύνδεση φορέων που λειτουργούν για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και βίαιων περιστατικών. Τέλος, διοργανώνει ημερίδες και συνέδρια με σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες και να υποστηρίξουν τις δράσεις του. Ακόμη, εκδίδει εγχειρίδια βοήθειας και υποστήριξης των θυμάτων, προκειμένου να βοηθήσει πρακτικά τα άτομα που δέχονται βία, αλλά και να λειτουργήσει προληπτικά για την εμφάνιση τέτοιων περιστατικών (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, 2020).

Σημαντικό έργο έχει επιτελέσει και η «Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900», η οποία συνδέεται με όλους τους Ξενώνες και τα περισσότερα Συμβουλευτικά Κέντρα, που σχετίζονται με τις μορφές βίας που έχουν υποστεί τα θύματα. Η «Τηλεφωνική Γραμμή SOS 15900» είναι εθνικής εμβέλειας και δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνήσουν άμεσα τα θύματα με τον αρμόδιο φορέα αντιμετώπισης της κατάστασης. Η «Γραμμή» στελεχώνεται από ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και κοινωνιολόγους και λειτουργεί όλο το χρόνο και όλο το 24ωρο. Επίσης, υπάρχει

και αντίστοιχη διεύθυνση e-mail για τον ίδιο σκοπό. Η βοήθεια που παρέχει αφορά τη σωματική κακοποίηση, την οικονομική εκμετάλλευση, τη λεκτική και ψυχολογική βία, τα περιστατικά βιασμού ή απόπειρα βιασμού, τα θύματα πορνείας καθώς και σεξουαλικής παρενόχλησης (Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, 2020).

Τέλος, αρκετές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (όπως Βοήθεια-Ελπίδα-Ζωή, Αριάδνη, Διοτίμα, W.I.N. HELLAS κ.α.) έχουν δημιουργηθεί με σκοπό να προστατέψουν τις γυναίκες που έχουν δεχτεί βία αλλά και τα παιδιά τους. Οι συγκεκριμένες οργανώσεις έχουν οργανωθεί με στόχο να βοηθήσουν τις γυναίκες και τα παιδιά που έχουν δεχτεί κακοποίηση. Οι υπηρεσίες που παρέχουν σχετίζονται με την «Κοινωνική Φροντίδα», με νομικές συμβουλές και με την καθοδήγηση στα θύματα, προκειμένου να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους αλλά και την ασφάλειά τους. Οι ψυχολόγοι που εργάζονται σε αυτές στοχεύουν να βοηθήσουν τα θύματα να αποδεχτούν την κατάσταση και να την αντιμετωπίσουν. Επιπροσθέτως, μέσα από εκδηλώσεις που οργανώνονται, έχουν στόχο την ενημέρωση των πολιτών για την πρόληψη της βίας. Τέλος, εργάζονται σε αυτές ειδικό προσωπικό που παρέχει ιατρική υποστήριξη και κάθε άλλου είδους πληροφόρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

A. ΣΤΟΧΟΣ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Η παρούσα έρευνα, της οποίας ο χαρακτήρας είναι τόσο ποσοτικός όσο και ποιοτικός, διεξήχθη τον Απρίλιο έως τον Αύγουστο 2020. Σημαντική είναι η αναφορά στις δυσκολίες διεκπεραίωσής της, καθώς αυτή διενεργήθηκε εν μέσω μιας πρωτόγνωρης πανδημικής κατάστασης κατά την οποία η προσωπική επαφή και οι μετακινήσεις ήταν απαγορευτικές, όντας επιτρεπόμενος μόνο ο ηλεκτρονικός τρόπος διεξαγωγής της. Ο τελευταίος δεν θεωρήθηκε εκ του αποτελέσματος αποδοτικός, καθώς οι απαντήσεις προήλθαν μόνο υπό τη συνθήκη ύπαρξης προσωπικής γνωριμίας με τους ερωτηθέντες. Επίσης, τόπο διεξαγωγής της αποτέλεσε μια μικρή επαρχιακή πόλη, αυτή της Φλώρινας, στην οποία δεν υπάρχουν άτομα τα οποία εξειδικεύονται στον θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης. Ο γενικός στόχος της έρευνας είναι διττός και αφορά στη διερεύνηση του αν ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης εφαρμόζεται στην πράξη και αν και κατά πόσο είναι αποτελεσματικός τόσο για τον θύτη όσο και για το θύμα.

Το ποσοτικό τμήμα περιλαμβάνει τη συμπλήρωση και τη μελέτη των πορισμάτων που προέρχονται από ανώνυμα ερωτηματολόγια, τα οποία απευθύνονται τόσο σε πολίτες όσο και σε δικαστικούς επιμελητές και δικηγόρους, κυρίως της Φλώρινας¹. Επίσης στην ερευνα συμμετείχαν πέντε δικηγόροι από την Θεσσαλονίκη, τέσσερις από την Αθήνα και δυο δικηγόροι από την Κοζάνη. Ο ειδικότερος στόχος της αξιοποίησης των ερωτηματολογίων που απευθύνονται σε πολίτες είναι, πρώτον, η διερεύνηση του αριθμού των ατόμων που υπέστησαν βία, δεύτερον η διερεύνηση της προθυμίας να μιλήσουν για την εμπειρία τους και, τρίτον, η διερεύνηση του αν και κατά πόσο τους είναι γνωστός ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης. Ο ειδικότερος στόχος της αξιοποίησης των ερωτηματολογίων που απευθύνονται σε δικαστικούς επιμελητές και δικηγόρους είναι, πρώτον, η διερεύνηση του κατά πόσο εφαρμόζεται ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης στην πράξη και, δεύτερον, αν είναι αποτελεσματικός, επιφέροντας θετικά αποτελέσματα τόσο για τον θύτη όσο και για το θύμα. Ο αριθμός των ερωτηματολογίων που απαντήθηκαν ανέρχεται στα 200. Τα 150 αφορούν σε πολίτες και τα 50 σε δικαστικούς επιμελητές και δικηγόρους. Ο αριθμός των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στα ερωτηματολόγια είναι 15 για τους πολίτες και 16 για τους δικαστικούς επιμελητές και δικηγόρους. Διευκρινίζεται πως κάποια άτομα δεν απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις των ερωτηματολογίων.

Το ποιοτικό τμήμα περιλαμβάνει τη διενέργεια δύο συνεντεύξεων. Συγκεκριμένα, προκρίθηκε ο τύπος της ημι-δομημένης συνέντευξης (Λάζου, 1998: 304), καθώς παρέχεται μέσω αυτής η δυνατότητα διεξοδικής συζήτησης επιπρόσθετων θεμάτων, η παροχή περισσότερων αποσαφηνίσεων και διευκρινίσεων σχετικά με το υπό διερεύνηση θέμα ως απόρροια της εμπειρίας των ερωτηθέντων. Ως στόχος και στις δύο περιπτώσεις τέθηκε η διερεύνηση του αν, πράγματι, η ποινική διαμεσολάβηση εφαρμόζεται και αν εν γένει είναι αποτελεσματική. Η πρώτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε από τη γράφουσα με την αρμόδια Εισαγγελέα Πρωτοδικών Φλώρινας, η οποία βρίσκεται στην πόλη της Φλώρινας τέσσερα (4) περίπου χρόνια και η δεύτερη από τη γράφουσα με τη ψυχολόγο του Γενικού Νοσοκομείου Φλώρινας και του κέντρου ΚΕΦΙΑΠ Φλώρινας, η οποία βρίσκεται στην πόλη της Φλώρινας από τον Αύγουστο του 2016, ενώ η συνολική διάρκεια εργασίας της ανέρχεται στα είκοσι δύο (22) χρόνια. Ο ποιοτικός χαρακτήρας της έρευνας προκρίθηκε, καθώς λειτουργεί επικουρικά προς τον ποσοτικό, συμπληρώνοντας τα περιγραφικά δεδομένα. Η μελέτη,

¹ Επιχειρήθηκε η αποστολή αιτήματος στην Εισαγγελία Θεσσαλονίκης, αλλά δεν εγκρίθηκε το αίτημα για διεξαγωγή έρευνας, καθώς απαιτείται ειδική άδεια.

δηλαδή, των απαντήσεων των δύο κεντρικότερων θεσμικών προσώπων στη διαδικασία της διαμεσολάβησης βοηθά στη διευκρίνιση κάποιων στοιχείων και στη συγκρότηση ευκρινούς εικόνας της λειτουργίας του θεσμού στο πλαίσιο μιας μικρής επαρχιακής πόλης.

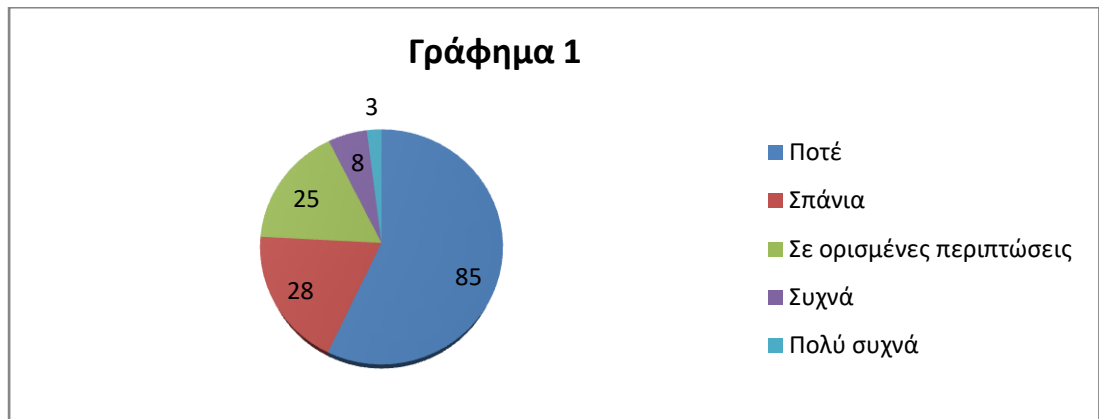
B. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Στοιχεία προκύπτουν από την εξέταση ερωτηματολογίων που απευθύνονται σε πολίτες

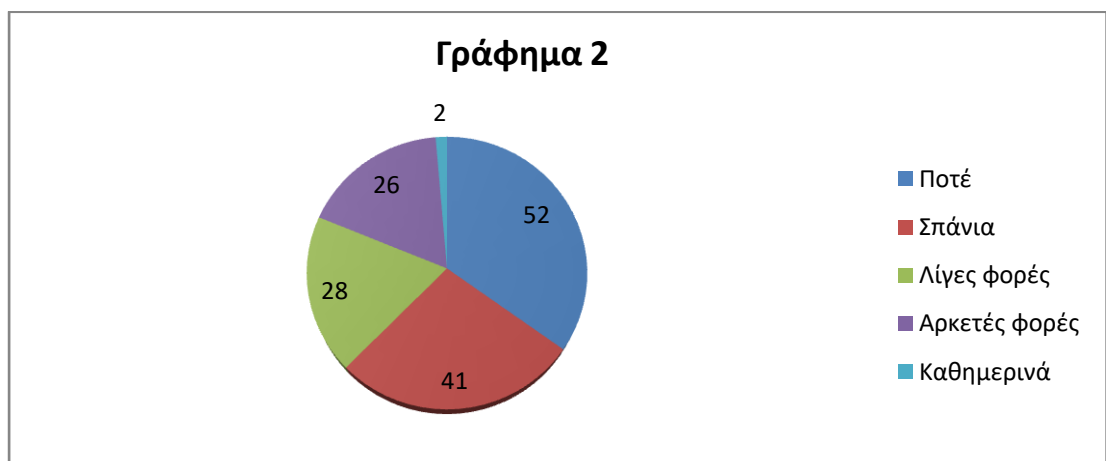
Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων προκύπτουν τα παρακάτω. Πρώτον, το 63,3% (95 άτομα) των 150 ερωτηθέντων είναι γυναίκες και το 36,7% (55 άτομα) άνδρες. Δεύτερον, η ηλικία των περισσότερων 46% (69 άτομα) κυμαίνεται από 25- 45 έτη και όσον αφορά στην οικογενειακή κατάσταση, οι περισσότεροι 49,3% (74 άτομα) είναι παντρεμένοι/ες, ενώ το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό 23,3% (35 άτομα) αντιπροσωπεύεται από ελεύθερους/ες. Τα 56 άτομα δηλώνουν πως δεν έχουν παιδιά, ενώ τα 53 άτομα δηλώνουν πως έχουν 2 παιδιά. Όσον αφορά στο επίπεδο εκπαίδευσης, οι περισσότεροι/ες 34,7% (52 άτομα) δηλώνουν πως είναι απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ και όσον αφορά στην κατάσταση απασχόλησης οι περισσότεροι/ες 56% (84 άτομα) δηλώνουν πως διαθέτουν πλήρη απασχόληση.

Από τις ερωτήσεις που αφορούν στην **αποδοχή/άσκηση ενδοοικογενειακής βίας** προκύπτει πως:

- το 57% (85 άτομα) των ερωτηθέντων δεν έχουν υποστεί ποτέ ενδοοικογενειακή βία, ενώ μόλις το 2% (3 άτομα) υφίσταται πολύ συχνά, όπως απεικονίζεται στο **Γράφημα 1**.

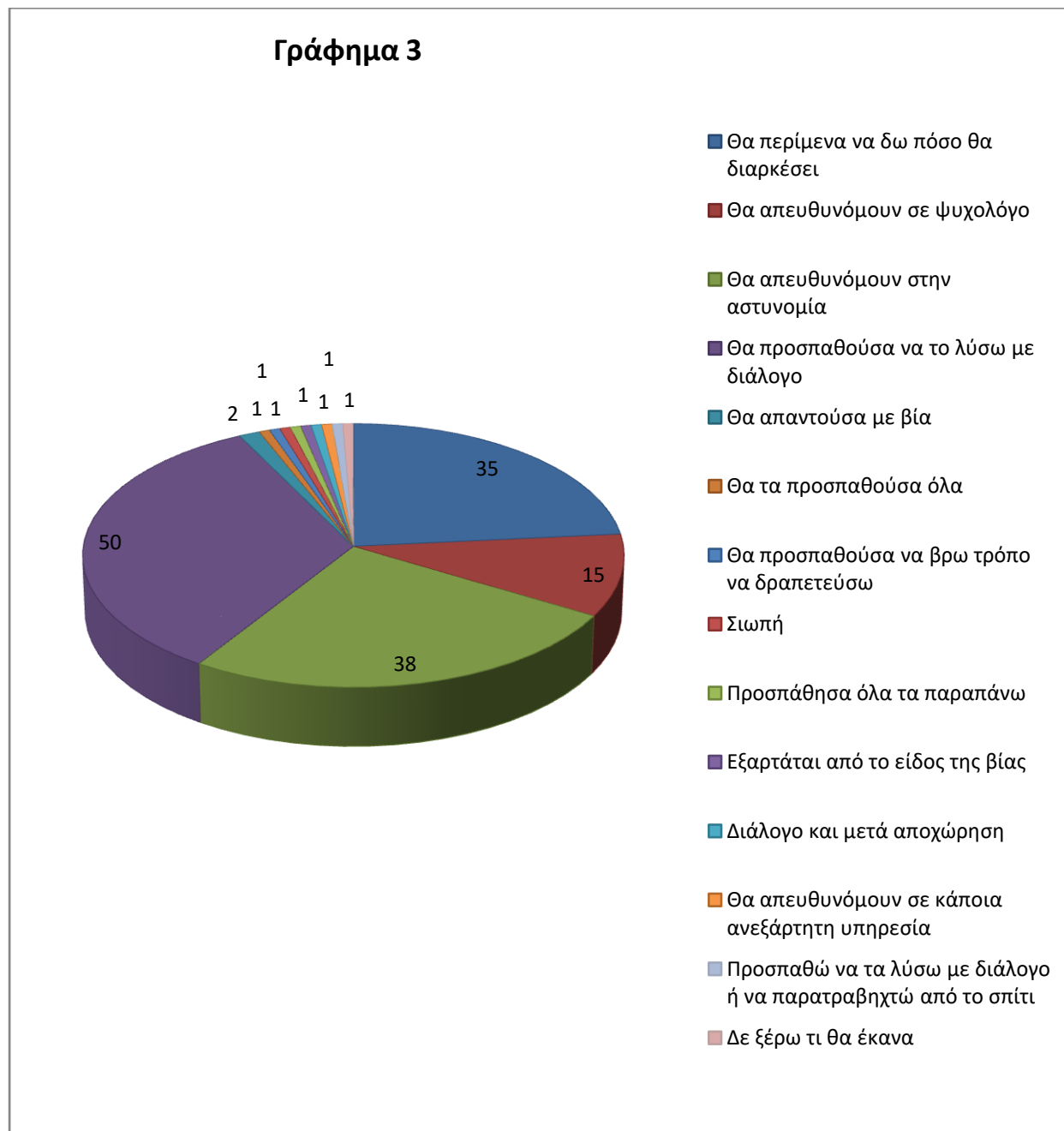
- Στη διερεύνηση του ζητήματος πόσο συχνά οι ερωτηθέντες ή τα άτομα του οικείου περιβάλλοντός τους έχουν υποστεί βία, η πλειοψηφία 34,9% (52 άτομα) δήλωσε πως οι ίδιοι/ίδιες ή/και τα άτομα του οικείου περιβάλλοντός τους δεν έχουν υποστεί ποτέ βία, όπως απεικονίζεται στο **Γράφημα 2**.

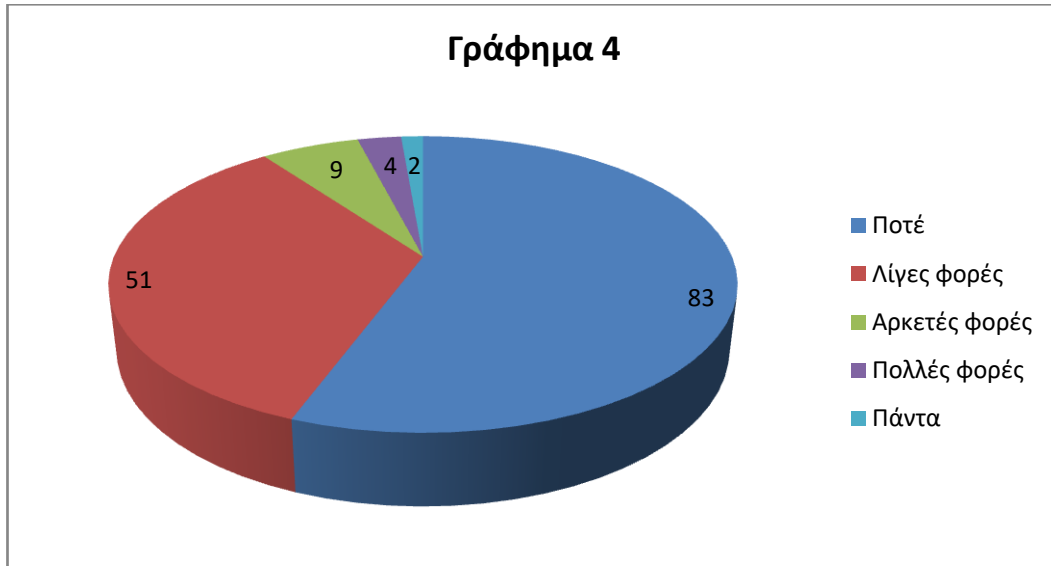
- Αντίστοιχα προς αυτά τα πορίσματα είναι και αυτά που προκύπτουν από τη διερεύνηση άσκησης βίας. Η πλειοψηφία 66,4% (99 άτομα) δηλώνει πως δεν έχει ασκήσει βία σε ενδοοικογενειακό περιβάλλον, ενώ κανένας δε δηλώνει ότι ασκεί βία πολύ συχνά.

Από τις ερωτήσεις που αφορούν στην **προσφυγή σε βοήθεια των ίδιων των θυμάτων ή των ατόμων που υπήρξαν μάρτυρες της άσκησης βίας** προκύπτει πως:

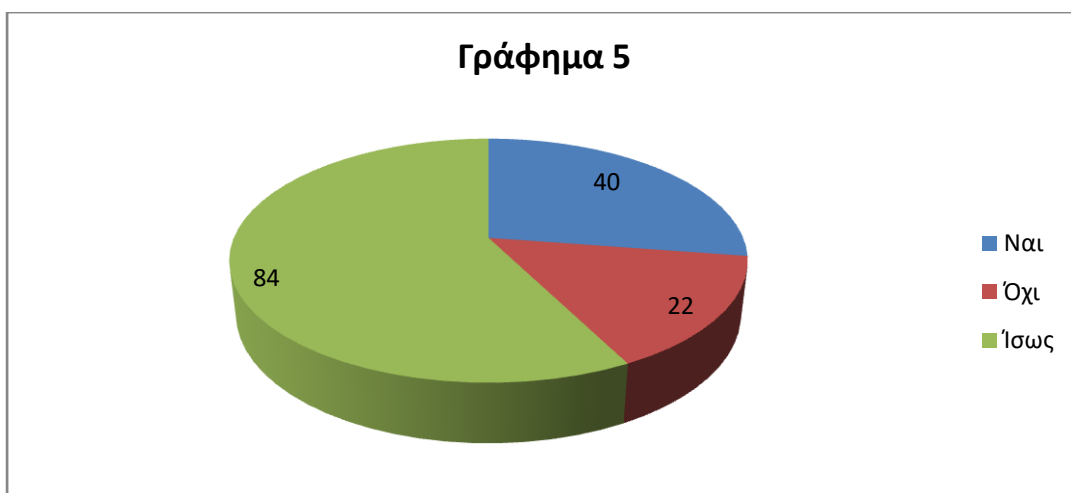
- η πλειοψηφία 33,6% (50 άτομα) σε περίπτωση που η βία ασκούταν σε βάρος τους θα επέλεξαν να επιλύσουν τη διαφωνία με διάλογο. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό 25,5% (38 άτομα) θα απευθύνονταν στην αστυνομία και το 23,5% (35 άτομα) θα ανέμεναν να δουν πόσο θα διαρκέσει το πρόβλημα. Όπως φαίνεται και στο **Γράφημα 3**, η προσφυγή σε βοήθεια δεν επιλέγεται από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων, οι οποίοι επιλέγουν πιο παθητικές στάσεις ή τη διεξαγωγή συζήτησης.

- η πλειοψηφία 55,7% (83 άτομα), στην ερώτηση αν έχει μιλήσει σε κάποιον για ένα οποιοδήποτε περιστατικό βίας, απαντούν αρνητικά, δηλώνοντας ποτέ. Παράλληλα, το ποσοστό 54,2% (51 άτομα) απαντά πως έχει προβεί σε αυτή την πράξη λίγες μόνο φορές. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στο παρακάτω **Γράφημα 4**.

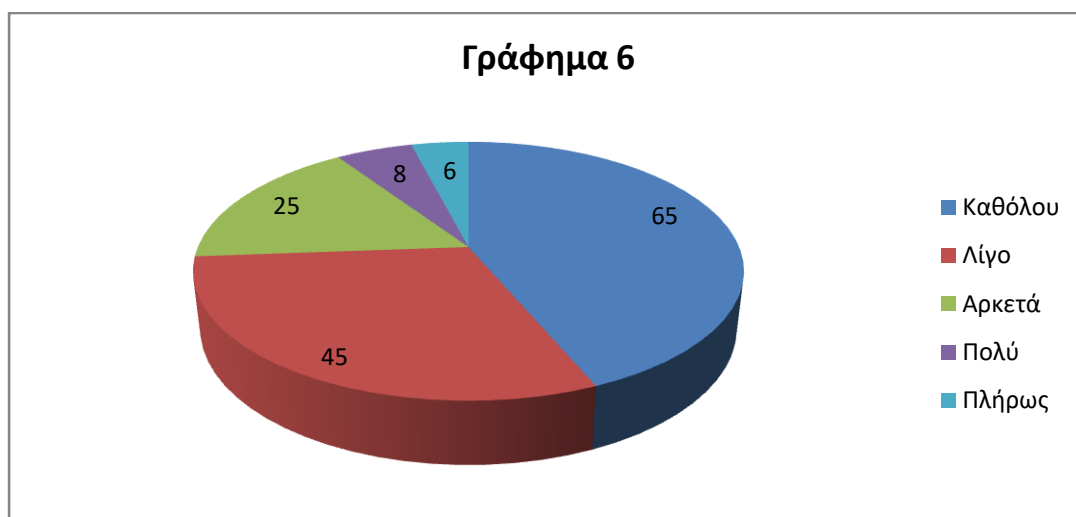

- η πλειοψηφία 57,5% (84 άτομα), στην ερώτηση αν θα προσέφευγε στον θεσμό ποινικής διαμεσολάβησης, δείχνει να μην είναι βέβαια, απαντώντας ίσως, όπως απεικονίζεται στο παρακάτω **Γράφημα 5**.

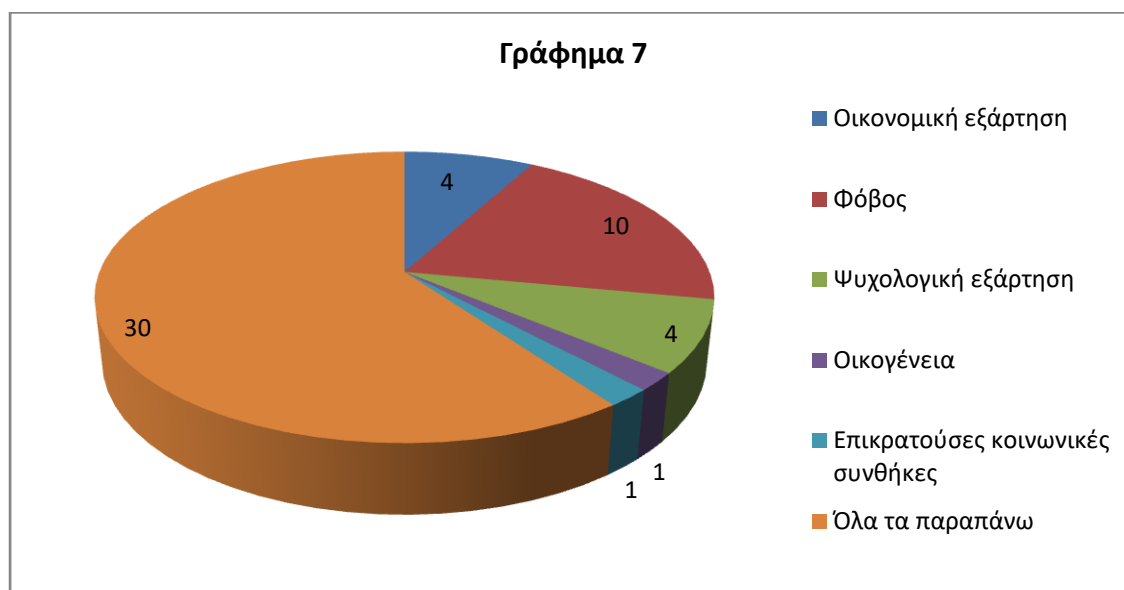
Από τις ερωτήσεις που αφορούν **στη γνώση των φορέων παροχής βοήθειας και συγκεκριμένα στη γνώση του θεσμού ποινικής διαμεσολάβησης** προκύπτει πως:

- η πλειοψηφία 47,7% (71 άτομα) γνωρίζει λίγο για τους φορείς παροχής βοήθειας. Αντιθέτως, ένα ποσοστό 6% (9 μόνο άτομα) απάντησαν πως γνωρίζουν πλήρως τους φορείς. Από την έρευνα προέκυψε, επιπλέον, πως, σχεδόν, οι μισοί 58,4% (87 άτομα) γνωρίζουν για το έργο της 24ώρης Πανελλαδικής Τηλεφωνικής Γραμμής SOS 15900 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και οι υπόλοιποι μισοί 41,6% (62 άτομα) πως δε γνωρίζουν.
- οι περισσότεροι 43,6% (65 άτομα) απάντησαν αρνητικά στην ερώτηση για τη γνώση του θεσμού ποινικής διαμεσολάβησης. Απάντησαν, δηλαδή, ότι δε γνωρίζουν καθόλου τον θεσμό. Αντίθετα, ένα ποσοστό 4% (6 άτομα) δηλώνει πως γνωρίζει πλήρως τον θεσμό. Όπως φαίνεται από τα ερευνητικά πορίσματα, ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης και οι λειτουργίες του δεν είναι γνωστές στην πλειοψηφία των ερωτηθέντων ή είναι ελάχιστα γνωστές, όπως απεικονίζεται στο **Γράφημα 6**.

2. Στοιχεία προκύπτοντα από την εξέταση ερωτηματολογίων που απευθύνονται σε δικαστικούς επιμελητές και δικηγόρους

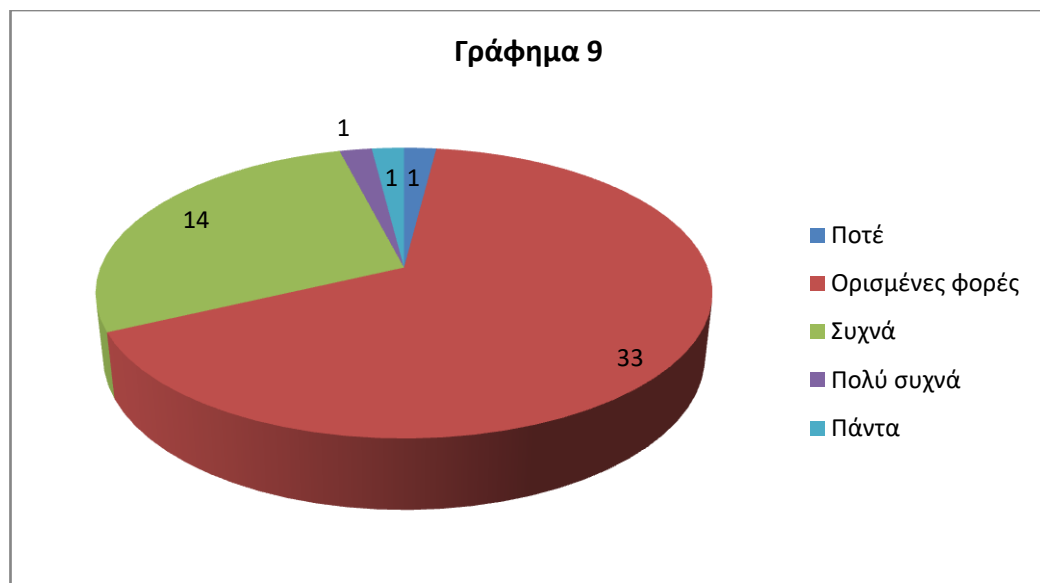
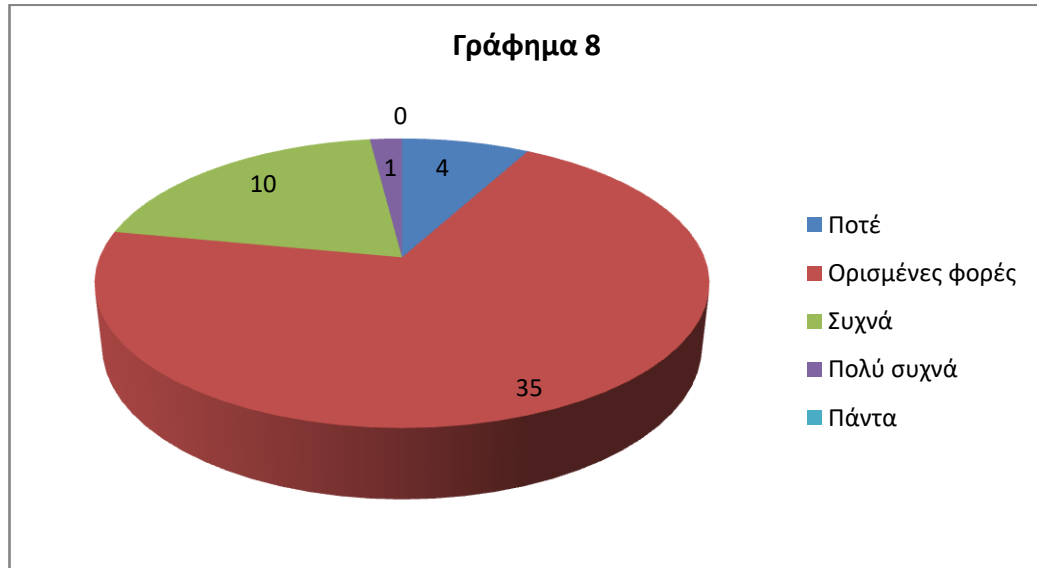
Όσον αφορά τα προσωπικά στοιχεία των ερωτηθέντων παρατηρείται ότι στην έρευνα συμμετείχαν 90% δικηγόροι (45 άτομα) και σε ποσοστό 10% δικαστικοί επιμελητές (5 άτομα), εκ των οποίων οι μισοί 50% (25 άτομα) δηλώνουν ότι διαθέτουν εμπειρία άνω των 10 ετών. Όσον αφορά σε γενικές ερωτήσεις σχετικές με το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, προκύπτει πως η συντριπτική πλειοψηφία σε ποσοστό 94% (47 άτομα) και 98% (49 άτομα) πιστεύει αντίστοιχα ότι τα συνήθη θύματα της ενδοοικογενειακής βίας είναι, κυρίως, οι γυναίκες και ότι η βία μεταξύ συζύγων είναι η πιο συχνή μορφή βίας εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Επίσης, οι ερωτηθέντες δηλώνουν πως οι λόγοι που οδηγούν τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας να μη μιλήσουν σε κάποιον αναζητώντας βοήθεια, είναι διάφοροι και απεικονίζονται στο παρακάτω **Γράφημα 7**.

Από τις ερωτήσεις που αφορούν στην **αποτελεσματικότητα της ποινικής διαμεσολάβησης** προκύπτει πως:

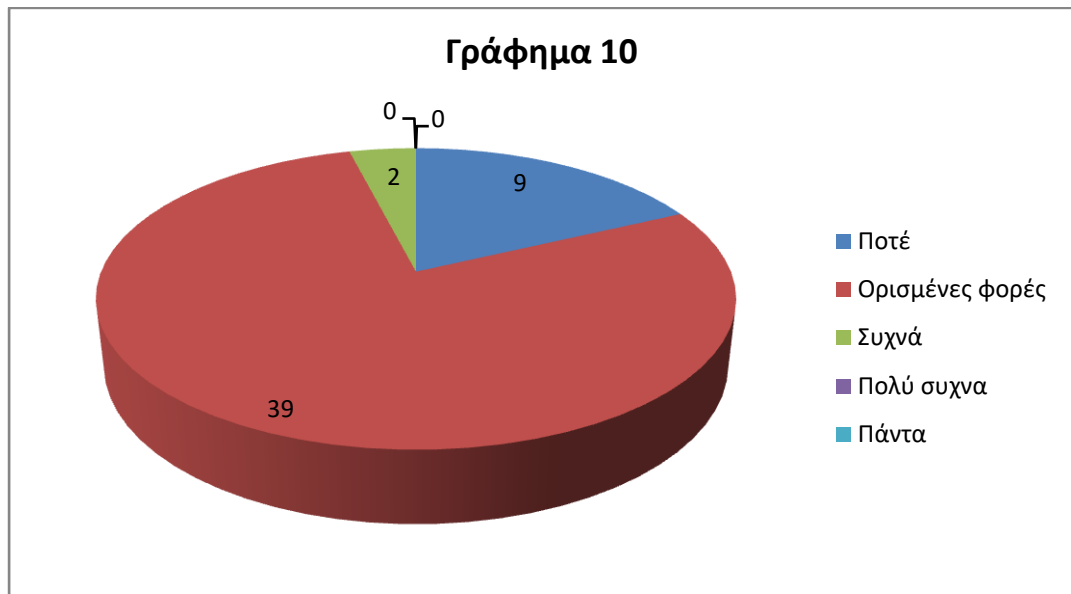
- όσον αφορά σε ερώτηση σχετικά με το αν προκύπτουν θετικά αποτελέσματα τόσο για τα θύματα όσο και για τους θύτες, η πλειοψηφία 70% (35 άτομα) και 66% (33 άτομα) των δικαστικών επιμελητών και δικηγόρων απάντησαν ορισμένες φορές. Επομένως, γίνεται φανερό πως η αποτελεσματικότητα του θεσμού δεν είναι απόλυτη, αν ληφθεί υπόψη πως μόνο ένας από τους

ερωτηθέντες έχει επιλέξει την απάντηση πάντα. Οι απαντήσεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα παρατίθενται στα παρακάτω **Γράφημα 8 και 9**. Το **Γράφημα 8** απεικονίζει την αποτελεσματικότητα για τα θύματα και το **Γράφημα 9** απεικονίζει την αποτελεσματικότητα για τους θύτες.

- στο ίδιο πλαίσιο κινούνται και οι απαντήσεις σχετικά με την αποτελεσματική ολοκλήρωση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης. Η πλειοψηφία 72% (36 άτομα) απάντησαν πως αυτή ολοκληρώνεται ορισμένες φορές με επιτυχία. Το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό 18% (9 άτομα) απαντά πως η διαδικασία στέφεται με επιτυχία συχνά. Παράλληλα, ένα ποσοστό 4% (2 άτομα) κρίνουν πως η επιτυχία της διαδικασίας είναι απόλυτη, απαντώντας πάντα. Αξιοπρόσεκτες είναι και οι απαντήσεις στην ερώτηση αν λύνονται μέσω

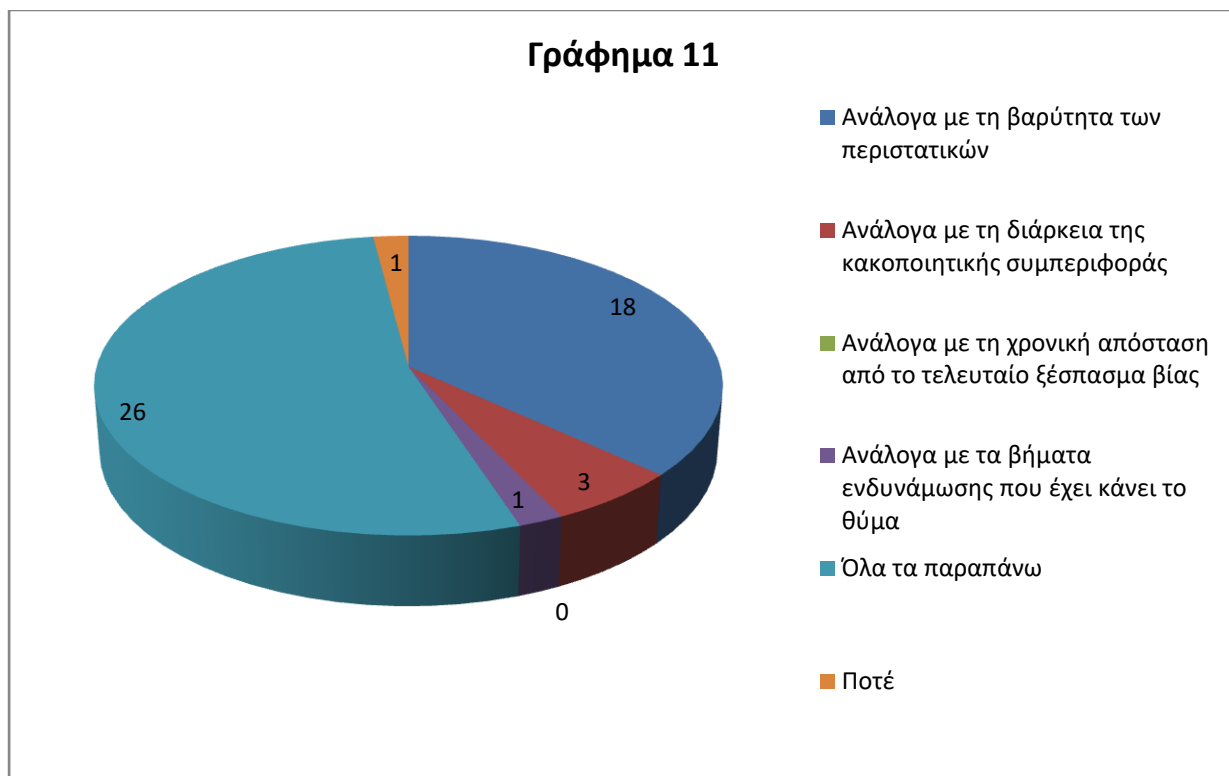
της εν λόγω διαδικασίας τα πραγματικά προβλήματα των ατόμων. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία 78% (39 άτομα) απαντούν ορισμένες φορές. Κανείς δε φαίνεται να επιλέγει τις απαντήσεις πολύ συχνά και πάντα, ενώ ένα αρκετοί 18% (9 άτομα) υποστηρίζουν πως τα προβλήματα μεταξύ συζύγων δε λύνονται ποτέ, όπως απεικονίζεται στο παρακάτω **Γράφημα 10**.

Από τις ερωτήσεις που αφορούν στην **εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης** προκύπτει πως:

- συγκεκριμένα, όσον αφορά στην πρόθεση των θυμάτων να προβούν στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και στη θέληση των θυτών να συμμορφωθούν με τους όρους, η πλειοψηφία 74% (37 άτομα) και 80% (40 άτομα) αντίστοιχα απαντούν πως η θέληση και η πρόθεση υπάρχουν ορισμένες φορές.
- τέλος, στην ερώτηση σχετικά με το αν η εφαρμογή της διαμεσολάβησης στην ενδοοικογενειακή βία είναι κάτι που θα έπρεπε να κρίνεται κατά περίπτωση, οι μισοί, σχεδόν, ερωτηθέντες 53, 1% (26 άτομα) απαντούν πως η εφαρμογή της κρίνεται από διάφορους παράγοντες, όπως απεικονίζεται στο **Γράφημα 11**.

Ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων 36,7% (18 άτομα) απαντά ότι η εφαρμογή εξαρτάται από τη βαρύτητα των περιστατικών.

3. Στοιχεία προκύπτοντα από τις συνεντεύξεις με τους ειδικούς

Η πρώτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε μεταξύ της γράφουσας και της αρμόδιας Εισαγγελέα Πρωτοδικών Φλώρινας. Εξ αρχής, η Εισαγγελέας τόνισε τη διαφορά που υπάρχει στη λειτουργία του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης στο εξωτερικό, όπου και εργάστηκε, σε σχέση με την Ελλάδα. Παρατήρησε πως στο εξωτερικό το σύστημα συνεργασίας των δομών ήταν οργανωμένο και επανδρωμένο, καθώς υπήρχε εξειδικευμένο προσωπικό. Επίσης, ανέφερε ότι τα θύματα μπορεί να είναι και άνδρες και όχι μόνο γυναίκες, ότι τόσο τα θύματα όσο και οι θύτες προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις και ότι οι λόγοι για τους οποίους τα θύματα διστάζουν να καταγγείλουν ένα περιστατικό βίας είναι πολλοί, αλλά κυριαρχεί ο φόβος.

Στο πλαίσιο της συνέντευξης δόθηκε η δυνατότητα παροχής σημαντικών πληροφοριών σχετικών με την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης όσον αφορά σε ζητήματα ενδοοικογενειακής βίας.

Κατ' αρχάς, η Εισαγγελέας εξέφρασε την άποψη πως ο θεσμός της διαμεσολάβησης επιλέγεται μόνο σε ελαφρύτερες περιπτώσεις και, συνήθως, επιφέρει αποτέλεσμα. Αντίθετα, με βάση την εμπειρία της για τα πιο σοβαρά περιστατικά δεν άλλαξε η κατάσταση. Η επιλογή του θεσμού υποκινείται, κατά περιπτώσεις, από σκοπιμότητες, π.χ. τη διαμοίραση της περιούσιας, την επιμέλεια των τέκνων και πολλές φορές η επιλογή συμμετοχής στη διαδικασία, κυρίως από τον δράστη, δε γίνεται συνειδητά, αλλά με στόχο την αποφυγή της διαδικασίας της ακρόασης. Αυτό οδηγεί είτε στην απουσία του από τη διαδικασία είτε στην επιφανειακή του συμμετοχή. Βέβαια, η αποτελεσματικότητα δε φαίνεται να επηρεάζεται, όπως υποστήριξε, από τη μη ή εμφάνιση του δράστη στο θεραπευτικό πρόγραμμα. Επιπρόσθετα, η Εισαγγελέας ανέφερε πως η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας της διαμεσολάβησης υπονομεύεται εξαιτίας της **απροθυμίας των ειδικών η οποία προκύπτει από τον υπέρογκο φόρτο εργασίας**. Επίσης, η αποτελεσματική εφαρμογή του Ν. 4531/2018 επηρεάζεται αρνητικά και από **την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, ειδικών επιστημόνων (ψυχολόγων, ψυχιάτρων, κοινωνικών λειτουργών)** σε δομές και φορείς που αναλαμβάνουν τα θεραπευτικά προγράμματα. Βέβαια, όπως επεσήμανε, οι δομές και οι φορείς υπάρχουν και είναι ενήμερες για την εφαρμογή του εκάστοτε θεραπευτικού προγράμματος, όπως ορίζεται από τον Ν. 3500/2006.

Όσον αφορά στην εφαρμογή του θεσμού, η Εισαγγελέας υποστήριξε πως αυτός εφαρμόζεται σε γενικές γραμμές. Βέβαια, όπως τόνισε, η εφαρμογή στην πράξη του θεσμού δεν υλοποιείται στη Φλώρινα, αν και θα μπορούσε, κατά τη γνώμη της, να εφαρμοστεί με μεγαλύτερη επιτυχία σε μικρές πόλεις, καθώς ο φόρτος εργασίας για τον Εισαγγελέα είναι μειωμένος σε σχέση με τις μεγαλύτερες πόλεις. Ταυτόχρονα, παρέθεσε κάποιες αδυναμίες και περιορισμούς που προκύπτουν από την εφαρμογή του. Κατ' αρχάς, επεσήμανε πως **δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των δομών/ φορέων ψυχικής υγείας με τους Εισαγγελείς**. Μέσω της συνέντευξης αναφέρθηκε και **η απουσία προσωπικής επαφής του/της Εισαγγελέα και των εμπλεκόμενων προσώπων**, γεγονός το οποίο αποδόθηκε στον τρόπο λειτουργίας και στον χαρακτήρα του θεσμού της Εισαγγελίας, ο οποίος δε συνάδει με τον χαρακτήρα μιας οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας. Ειδικότερα, ο εισαγγελέας που κινεί την ποινική δίωξη, ο εισαγγελέας της έδρας και αυτός που εκδίδει τη σχετική διάταξη είναι, συνήθως, τρία διαφορετικά πρόσωπα. Επίσης, η

Εισαγγελέας ανέφερε πως **το θύμα**, τις περισσότερες φορές, αν και προβαίνει σε καταγγελία, έπειτα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας **δε συμμετέχει τόσο δραστικά**, όσο θα αναμενόταν και πως **η εφαρμογή του θεσμού εξαρτάται από διάφορα κριτήρια**, όπως η βαρύτητα του περιστατικού, η χρονική διάρκεια της κακοποιητικής συμπεριφοράς κ.α., δήλωση η οποία επιβεβαιώνει και τα πορίσματα της ποσοτικής ανάλυσης.

Τέλος, προχώρησε σε κάποιες σημαντικές, κατά τη γνώμη της, αλλαγές που αφορούν στον θεσμό της διαμεσολάβησης. Ειδικότερα, **τόνισε την αναγκαιότητα άμεσης εξεύρεσης κοινωνικών φορέων για τη διεξαγωγή του θεραπευτικού-συμβουλευτικού προγράμματος και τη συνολική αναθεώρηση του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης, με στόχο να προλάβει έναν κοινωνικό χαρακτήρα, ενώ δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο και τη δυνατότητα να εφαρμοστεί ο θεσμός της διαμεσολάβησης και σε άλλα αδικήματα**, όπως η εξύβριση.

Η δεύτερη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε μεταξύ της γράφουσας και της ψυχολόγου του Γενικού Νοσοκομείου Φλώρινας και του κέντρου ΚΕΦΙΑΠ Φλώρινας. Αυτή, εξ αρχής, **τόνισε ότι δε μπορεί να αποφανθεί περί αποτελεσματικότητας του θεσμού**, καθώς οι περιπτώσεις με τις οποίες έχει ασχοληθεί και αφορούν την ποινική διαμεσολάβηση, **ανέρχονται σε τρεις μόνο**. Από αυτές, **μάλιστα, μόνο το ένα άτομο- δράστης παρουσιάστηκε**, ο οποίος δε φαίνεται να είχε βεβαρυμμένο παρελθόν με περιστατικά άσκησης βίας, καταγγέλθηκε μόνο μια φορά, μετανιώνοντας για την πράξη του πριν καν αρχίσει η θεραπευτική διαδικασία. Επιπλέον, ανέφερε πως δε διαπιστώνεται **μεταξύ των συζύγων αμοιβαία βία**, η οποία προκύπτει από τη χρόνια κακή διεπίδραση ανάμεσα στα άτομα.

Στο πλαίσιο της συνέντευξης δόθηκαν σε αδρές γραμμές πληροφορίες σχετικές με τις προϋποθέσεις που επιφέρουν στην εκάστοτε περίπτωση αποτελεσματικότητα στο θεραπευτικό πρόγραμμα. Κατ' αρχάς, η ψυχολόγος ανέφερε πως στο θεραπευτικό πρόγραμμα προσέρχονται, συνήθως, περιστατικά μεσαίας βαρύτητας και περιστατικά τα οποία αν στην αρχή θεωρήθηκαν πλημμελήματα, στην πορεία διαπιστώθηκε πως επρόκειτο για σοβαρότερες περιπτώσεις. Επεσήμανε πως περίπου 6- 7 συνεδρίες αποτελούν έναν ικανοποιητικό αριθμό για τη διεκπεραίωση της συμβουλευτικής προσέγγισης χωρίς να μπορεί να αποκλειστεί ένα ενδεχόμενο

υποτροπής του δράστη. Για την αποφυγή υποτροπής απαιτείται θεραπευτική προσέγγιση, η οποία απαιτεί χρόνο. Όπως και η Εισαγγελέας, έτσι και αυτή επεσήμανε **την αναγκαιότητα ύπαρξης ειδικών και μάλιστα εξειδικευμένων ατόμων**. Τόνισε την **αναγκαιότητα συνεργασίας των διαφόρων ειδικοτήτων**, όπως ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών οι οποίοι θα διαθέτουν εξειδίκευση στη συμβουλευτική που αφορά τις εξαρτησιογόνες ουσίες και τον αλκοολισμό, συνήθη αίτια για την άσκηση βίας. Η συμμετοχή των ειδικοτήτων αυτών κρίνεται αναγκαιότερη, ειδικά, στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται η ύπαρξη ψυχικής ασθένειας. Όπως προέκυψε από τα λεγόμενά της, σημαντική είναι σε κάθε περίπτωση η **συμμετοχή** στη θεραπευτική διαδικασία τόσο του **θύτη όσο και του θύματος με την παράλληλη παρεύρεση συμβούλων γάμου**. Μέσω της διαδικασίας παρέχονται θεραπευτικά βήματα, ώστε το ζευγάρι να βελτιώσει τη διαπροσωπική του σχέση. Πρέπει, με άλλα λόγια, να ακολουθηθεί μια διαδικασία η οποία δεν προβλέπεται από τον Ν. 3500/2006, καθώς αυτός δεν ορίζει ποιος είναι υπεύθυνος για την κάθε διαδικασία, δεν προβλέπει οργάνωση των δομών και των φορέων.

Στα πορίσματα που καταλήγει, όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα της διαδικασίας και με βάση την εμπειρία της, είναι ότι **οι δράστες δε συμμορφώνονται απόλυτα με τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης και ότι τα προβλήματα δε λύνονται ουσιαστικά**, αλλά επιφανειακά. Επίσης, παρατηρεί πως είναι σπάνια η διατήρηση επαφής μεταξύ των συμμετεχόντων ατόμων μετά την ολοκλήρωση των συνεδριών, καθώς αυξάνονται οι υποθέσεις, ενώ ο αριθμός ψυχολόγων παραμένει ο ίδιος. Τέλος, αξιολογήθηκε θετικά από τη ψυχολόγο η συμμετοχή του/της Εισαγγελέα, ως μέσου πίεσης του δράστη με στόχο να συμμετάσχει στη συμβουλευτική διαδικασία. Αν και η συμμετοχή του δράστη στην αρχή της διαδικασίας μπορεί να είναι επιφανειακή στη συνέχεια, όπως συμπεραίνει η ψυχολόγος από την εμπειρία της, αρκετές φορές αυτή αποβαίνει θετική. Τέλος, τονίζει πως ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να προσφέρει πολλά, ειδικά σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας, αλλά όχι πάντα.

Γ. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Υπό το πρίσμα μιας συνολικής οπτικής και θεώρησης των δεδομένων, από την έρευνα προέκυψε πως, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πολιτών 85 άτομα στα 150 δεν

έχει υποστεί βία και 99 στα 150 άτομα δεν έχει ασκήσει βία. Η προσφυγή σε βοήθεια δεν είναι δεδομένη για όλους, καθώς οι 50 από τους 150 προτιμούν να επιλύσουν τις διαφωνίες με διάλογο, αν και τα 38 στα 150 άτομα θα προσέφευγαν στην αστυνομία. Επίσης, προέκυψε πως η συνήθης αντίδραση κάποιου σε ένα περιστατικό βίας είναι η σιωπή, απάντηση την οποία επιλέγουν οι 83 στους 150. Όσον αφορά στη γνώση των θεσμών και των φορέων παροχής βοήθειας, η πλειοψηφία απαντά ότι γνωρίζει τους θεσμούς καθόλου έως λίγο.

Οι ερωτηθέντες δικηγόροι υποστηρίζουν σε συντριπτική πλειοψηφία 47 στα 50 άτομα ότι τα συνηθέστερα θύματα είναι γυναίκες. Αξιοσημείωτο είναι ότι στο πλαίσιο της συνέντευξης η ψυχολόγος υποστήριξε ότι υπάρχουν και άνδρες θύματα. Σύμφωνα με τους δικηγόρους, οι λόγοι που οδηγούν στη σιωπή ή στην παθητική στάση των θυμάτων είναι ποικίλοι, όπως οικονομική εξάρτηση, ο φόβος, η ψυχολογική εξάρτηση, κοινωνικές συνιστώσες, η ύπαρξη οικογένειας, απάντηση η οποία είναι η συνηθέστερη. Βέβαια, οι 10 στους 50 απαντούν ότι η σημαντικότερη αιτία είναι ο φόβος των θυμάτων, απάντηση η οποία είναι η δεύτερη συνηθέστερη. Το πόρισμα αυτό ενισχύει και η φωνή της ψυχολόγου, η οποία δηλώνει τον φόβο ως σημαντικότερη αιτία που οδηγεί στην αδράνεια ή στη σιωπή.

Όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης οι 35 στους 50 απαντούν ορισμένες φορές, κρίνοντας ότι αυτή είναι σχετική. Παράλληλα, οι 36 στους 50 δηλώνουν και πάλι πως η αποτελεσματική ολοκλήρωση επέρχεται ορισμένες φορές. Το πόρισμα αυτό φαίνεται πως μπορεί να συγκριθεί με τη δήλωση της Εισαγγελέα ότι ο αριθμός των υποθέσεων, για τις οποίες έχει ανοίξει η σχετική διαδικασία, το θεραπευτικό πρόγραμμα ολοκληρώνεται. Βέβαια, δε διευκρινίζεται αν η ολοκλήρωση συνοδεύεται ή μη από αποτελεσματικότητα. Όσον αφορά στην εφαρμογή του θεσμού της ποινικής διαμεσολάβησης οι 37 στους 50 δικηγόρους υποστηρίζουν πως ο θύτης παρουσιάζει μικρή θέληση για προσαρμοστικότητα στους όρους που τίθενται. Το πόρισμα αυτό που προέρχεται από την ποσοτική ανάλυση των δεδομένων, ενισχύει η ψυχολόγος, εκφράζοντας την ίδια άποψη. Τέλος, από την ανάλυση των ερωτηματολογίων έγινε φανερό πως οι λόγοι που οδηγούν στην καταγγελία της βίαιης συμπεριφοράς είναι ποικίλοι για τους περισσότερους (26 από τους 50), ενώ οι 18 στους 50 απαντούν πως η καταγγελία οφείλεται στη

βαρύτητα της πράξης. Την άποψη αυτή ενισχύει και η Εισαγγελέας, αποδίδοντας αιτιότητα στ βαρύτητα της πράξης.

Από την ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα από τις απαντήσεις της Εισαγγελέα προέκυψε ότι η παρακώλυση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης οφείλεται στον φόρτο εργασίας του Εισαγγελέα, στη ανυπαρξία εξειδικευμένων ειδικών, στη μη συνεργασία των δομών με τους Εισαγγελείς και στη μη επαφή των ατόμων (θυτών- θυμάτων) με τους Εισαγγελείς. Επίσης, έγινε φανερό πως ο ρόλος του θύματος είναι περιορισμένος, καθώς καταγγέλλει, συναινεί και μετά παραμένει στην αφάνεια, ενώ ο δράστης συμμετέχει επιφανειακά στη διαδικασία της διαμεσολάβησης.

Οι απαντήσεις της ψυχολόγου συνάδουν με αυτές της Εισαγγελέα. Συγκεκριμένα, υποστήριξε πως δεν υπάρχει εξειδίκευση και τόνισε την αναγκαιότητα της συνεργασίας των ειδικών με την παράλληλη παρουσία του ζευγαριού. Επίσης, επεσήμανε τον συμβουλευτικό και όχι θεραπευτικό χαρακτήρα των συνεδριών και τον σημαίνοντα ρόλο της/του Εισαγγελέα ως ατόμου που ασκεί πίεση στον δράστη για τη συμμετοχή του στο συμβουλευτικό πρόγραμμα. Κατέληξε στη μη συμμόρφωση των δραστών στους όρους της διαμεσολάβησης και στη μη ουσιαστική επίλυση των προβλημάτων, ως απόρροια του τρόπου εφαρμογής του θεσμού. Για παράδειγμα, το θεραπευτικό πρόγραμμα προβλέπεται να είναι σύντομο χωρίς αυτό να βεβαιώνει τη μη επανάληψη της βίαιης πράξης. Βέβαια, τόνισε πως το θεραπευτικό πρόγραμμα προσέφερε μεγαλύτερα πλεονεκτήματα σε περιστατικά που η βίαιη πράξη ήταν περισσότερο συμπτωματική.

Και οι δύο τόνισαν πως στη διαμεσολάβηση προσφεύγουν, κυρίως, ηπιότερα ή μεσαίας βαρύτητας περιστατικά ή περιστατικά τα οποία υποκρύπτουν στην πρώτη τους θεώρηση τις σοβαρές τους εκφάνσεις. Τέλος, και οι δύο συνέτειναν στην άποψη πως το βασικότερο πρόβλημα, πέραν των νομοθετικών ζητημάτων και του σχεδιασμού, που αντιμετωπίζει ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης είναι η έλλειψη δομών. Η αδυναμία αυτή μπορεί να μετριαστεί χάριν στη συμβολή και στην αφοσίωση των αρμόδιων στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης προσώπων.

Δ. ΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο μιας συνολικής εκτίμησης της έρευνας και των πορισμάτων σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας του θεσμού της διαμεσολάβησης, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι από τον θεσμό της ποινικής διαμεσολάβησης, όπως εφαρμόζεται σήμερα, λείπουν στοιχεία αποκαταστατικής δικαιοσύνης (Αρτινοπούλου Β., 1999). Συγκεκριμένα, αν και η έννοια διαμεσολάβηση προβλέπει την ειδική μεταχείριση των ατόμων με τρόπο ευέλικτο και την εκούσια συμμετοχή των ατόμων, στην πράξη φάνηκε πως η διαδικασία είναι τυπική και απρόσωπη και διεκπεραιώνεται χωρίς, τις περισσότερες φορές, τη θέληση των εμπλεκόμενων ατόμων. Επιπλέον, αν και προβλέπεται προστασία του θύματος και λήψη μέτρων για την πρόληψη υποτροπής του δράστη, στην πράξη δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις.

Συμπληρωτικά, μέσα από την ποιοτική έρευνα φάνηκε πως έχει προωθηθεί η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Εισαγγελέα στο πλαίσιο μιας τάσης ενίσχυσης των εισαγγελικών εξουσιών, χωρίς, όμως, να έχει ελεγχθεί η καταλληλότητα του Εισαγγελέα ως προσώπου αρμόδιου για τη διεκπεραίωση του θεσμού (Γιοβάνογλου Σ., 2009). Ζήτημα ανακύπτει, καθώς ο γενικός του ρόλος συνάδει με τη δίωξη και την καταστολή και όχι με τη συμφιλίωση με την οποία συνδέεται με τη διαμεσολάβηση. Αντίθετα, οι διεθνείς και ευρωπαϊκές προβλέψεις, όπως ορίζονται από τη Σύσταση NoR(99) 19 για τη «Διαμεσολάβηση σε Ποινικές Υποθέσεις» του Συμβουλίου της Ευρώπης και από την Απόφαση 2002/12 για τις «Βασικές αρχές για τη χρήση των προγραμμάτων αποκαταστατικής δικαιοσύνης σε ποινικής θέματα» του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Office on Drugs and Crime, Handbook on Restorative Justice Programs, Criminal Justice Handbook Series, , 2006.), προβλέπουν τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης από εξειδικευμένα πρόσωπα και τη συνεργασία των δικαστικών αρχών με αρμόδιες υπηρεσίες. Πρακτικά, από την έρευνα προέκυψε πως ο εισαγγελέας διαθέτει διαδικαστικό ρόλο, καθώς ο τελευταίος εναπόκειται στην έκδοση των σχετικών με τη διαδικασία διατάξεων, χωρίς να έχει μεσολαβήσει η ουσιαστική ανάμειξη των εμπλεκόμενων προσώπων. Από αυτήν την παρατήρηση απορρέει η σημασία των συμβουλευτικών συνεδριών.

Αντίθετα προς τις προβλεπόμενες σε άλλα ευρωπαϊκά (Γαλλία, Βέλγιο²) και μη κράτη (Καναδάς, Αυστραλία³) διαδικασίες, όπως και προς τα διεθνή κείμενα, φαίνεται πως στην πράξη ο θεσμός δε δίνει προτεραιότητα στην προστασία του θύματος και δεν αντιμετωπίζει τον δράστη σύμφωνα με τις προδιαγραφές του θεσμού. Παρεκκλίσεις εντοπίζονται και όσον αφορά τους φορείς που αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση της διαμεσολάβησης. Αν και, όταν εισήχθη ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης με τον Ν.3500/2006, του αποδόθηκε χροιά αποποινικοποίησης σχετικά με τη βίαιη πράξη με ευνοϊκά αποτελέσματα για τον δράστη, σήμερα δεν περιλαμβάνει εκφάνσεις αποποινικοποίησης(Μαγγανά Α., 2006, σελ. 51)ούτε εκ νέου ιδιωτικοποίησης των πράξεων ενδοοικογενειακής βίας.

Στο πλαίσιο της αποποινικοποίησης εντάσσονται και επιχειρήματα που τίθενται ενάντια στην προσφυγή στην ποινική δικαιοσύνη, με έρεισμα την ακαταλληλότητα του θεσμού ως προς την εύρεση λύσεων. Το επιχείρημα ενισχύεται με την παρατήρηση ότι οι λύσεις θα έπρεπε να δίνονται από τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και όχι από την ποινική δικαιοσύνη, γιατί μέσω αυτής δεν εξασφαλίζεται η προστασία και η ενδυνάμωση του θύματος εξαιτίας του τρόπου λειτουργίας του συστήματος. Αυτό ισχύει ειδικά σε περιπτώσεις που στόχος δεν είναι η καταδίκη του δράστη, αλλά ο τερματισμός της βίας(Μαγγανά Α., Κοινωνικά προβλήματα και ποινικός έλεγχος, 2002, σελ. 49 , 2002,.). Επομένως, μπορεί να συμπεράνει κανείς πως ο θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης εδράζεται ανάμεσα στην ποινική και στην αποκαταστατική δικαιοσύνη.

Προέκυψε, λοιπόν, ο προβληματισμός, σε επίπεδο διεθνούς διαλόγου(Αρτινοπούλου Β. Α. , 2011),(Γιοβάνογλου Σ., 2009), σχετικά με το εάν η υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας θα μπορούσε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Βέβαια, αναδύθηκαν και

2 Για την εφαρμογή στη Γαλλία και στο Βέλγιο βλ. Παπαθεοδώρου Θ., Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας, συγκριτική προσέγγιση, 1999., σελ. 78.

3 Για την εφαρμογή του θεσμού στον Καναδά και στην Αυστραλία βλ. Edwards A., Sharpe Susan, Restorative Justice in the context of domestic violence: a literature review, ό.π., Eley S., Changing Practices: The specialized domestic violence court process, The Howard Journal, Vol. 4, No 2, 2005, σελ. 113.

επιχειρήματα κατά της ενσωμάτωσης υπό το πρίσμα της φεμινιστικής εγκληματολογίας. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε ότι μεταξύ του θύτη και του θύματος δεν υπάρχει ουσιαστική διαπραγματεύση, καθώς το θύμα δεν εκφράζεται και δε συμμετέχει δυναμικά (Clemants E. και Gross A., 2007). Επίσης, υποστηρίχθηκε ότι το θύμα χαρακτηρίζεται από τον φόβο της εκδίκησης, καθώς δεν έχει εμπιστοσύνη στον δράστη σε σημείο που οι διαζώσης συναντήσεις με τον δράστη μπορούν να του δημιουργήσουν ψυχικό τραύμα. Επιπλέον, αμφισβητήθηκε η ουσιαστική αλλαγή του δράστη και υποστηρίχθηκε η ελαχιστοποίηση της αξίας της βίαιης πράξης, η οποία αποδίδεται μέσω του δικαστικού ελέγχου και όχι μέσω της αποκαταστατικής δικαιοσύνης (Clemants E. και Gross A. C., 2007).

Στον αντίποδα των παραπάνω τίθεται η υποστήριξη των μέτρων αποκαταστατικής δικαιοσύνης, η οποία πηγάζει από την αποτυχία του ποινικού συστήματος να διευθετήσει το φαινόμενο της βίας, καθώς προωθεί κοινωνικά στεγανά, όπως την ανισότητα των φύλων. Η αποκαταστατική δικαιοσύνη, όμως, προωθεί την αποκλιμάκωση των συγκρούσεων και την ενδυνάμωση του θύματος (Clemants E. και Gross A., 2007), (Flynn D., 2005). Βέβαια, σε κάθε περίπτωση αποδίδεται έμφαση στην ευελιξία του σχεδιασμού των αποκαταστατικών διαδικασιών. Για παράδειγμα, εξετάζεται από ειδικούς ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς αν μια περίπτωση είναι δεκτική στις προβλεπόμενες διαδικασίες της διαμεσολάβησης. Συνήθως, καταλληλότερες είναι οι πιο ήπιες περιπτώσεις, ενώ οι πιο βαριές περιπτώσεις μπορεί να επιφέρουν αρνητικά αποτελέσματα στο θύμα. Σε περίπτωση που το θύμα είναι ανήλικο πρόσωπο πρέπει η εφαρμογή της αποκαταστατικής δικαιοσύνης να κρίνεται κατά περίπτωση.

Όπως τονίστηκε και από την Εισαγγελέα και από τη Ψυχολόγο στην παρούσα έρευνα, ο ρόλος του διαμεσολαβητή είναι καίριος. Συγκεκριμένα, αυτός πρέπει να διαθέτει ειδική εκπαίδευση με στόχο τη διαχείριση των δυναμικών που αναδύονται στο πλαίσιο άσκησης ενδοοικογενειακής βίας μεταξύ θύτη και θύματος. Επιπλέον, πρέπει να χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα κρίσης, ενεργητική στάση και ικανότητα επιλογής των κατάλληλων κατά περίπτωση τεχνικών. Παράλληλα, σημαντική κρίνεται και η προστασία του θύματος (Clemants E., 2007) μέσω συμβουλευτικών συνεδριών οι οποίες έχουν ως στόχο την ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησής του.

Στο μεταίχμιο των δύο θέσεων, δηλαδή της εφαρμογής της ποινικής δικαιοσύνης και της εφαρμογής της αποκαταστατικής δικαιοσύνης, προτείνεται η συνύπαρξη εναλλακτικών μορφών διευθέτησης των βίαιων συμπεριφορών, όπως η διαμεσολάβηση η οποία θα συνυπάρχει με την παραδοσιακή ποινική διαδικασία. Τα εμπλεκόμενα άτομα ενημερώνονται για τις λεπτομέρειες και τις υποχρεώσεις που προβλέπει η κάθε διαδικασία και έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν την κατάλληλη για την περίπτωσή τους. Στο πλαίσιο συνύπαρξης των δύο διαδικασιών μέσω της αποκαταστατικής δικαιοσύνης καταδεικνύεται ο κατακριτέος χαρακτήρας της βίαιης πράξης και δεν υποθάλπεται (Hudson B., 2002). Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η διαμεσολάβηση αποτελεί ένα εναλλακτικό αποκαταστατικό μέτρο το οποίο μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας με την παράλληλη εφαρμογή των προσαρμογών που προαναφέρθηκαν και σε συνάρτηση με λιγότερο σοβαρές περιπτώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξιάδης, Σ. (2010). *Εγκληματολογία*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ. (2007). Η αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου». Στο *Τιμ. Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, II* (σ. 991). Αθήνα: εκδ. Σάκκουλα.

Αλεξιάδης, Σ. (2006). *Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Αρτινοπούλου, Β. (2006). *Ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Αρτινοπούλου, Β. (2000). Σπάζοντας τη Σιωπή. Βία στην οικογένεια-Ένα έγκλημα πίσω από τα κλειστά παράθυρα, Πρακτικά Συνεδρίου 15-16/06/2000., (σ. 21).

Αρτινοπούλου, Β. (n.d.). Το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα. Επισκόπηση ερευνών και αξιολόγηση δράσεων και πολιτικών (1995-2005).

ΒΑΣΙΛΙΚΗ, Β., & ΒΛΑΧΟΥ, Β. (Δεκέμβριος 2008). *Η εξέλιξη των εγκληματολογικών θεωριών για τη βία και την επιθετικότητα.*;

Βλάχου, Β. (2006). Η βία κατά των γυναικών. Ερευνητικά δεδομένα—σύγχρονοι προβληματισμοί. *Ποινική Δικαιοσύνη* (91), σσ. 471-475.

Βλάχου, Β. (2008). Η προσέγγιση της ενδοοικογενειακής βίας υπό το πρίσμα των εγκληματολογικών θεωριών. *Ποινικός Λόγος* (3), σσ. 735-744.

Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων. (2020). *Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων*. Ανάκτηση από Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων: <http://www.isotita.gr/>

Γκρόζος, Σ. (2010). Ενδοοικογενειακή βία: Από την παραδοσιακή καταστολή στην ποινική διαμεσολάβηση. Στο *Σχολη: Δικαστικών-Λειτουργών* (Επιμ.), *Ποινικό Δίκαιο Σήμερα - Μέσο προστασίας ή μέτρο ελευθερίας;* (σσ. 174-180).

Δημόπουλος, Χ. (2009). *Εισηγήσεις Εγκληματολογίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Δρούγα, Κ., Παπαθανασίου, Μ., & Τσονίδης, Α. (2001). *Θύμα ή επιζώσα; Η ρητορική κατασκευή ταυτοτήτων στη συμβουλευτική για την κακοποίηση γυναικών: μια ανάλυση περίπτωσης*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ).

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2011). Ανάκτηση από <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0127+0+DOC+XML+V0//EL>

Καλλινικάκη, Θ. (2011). *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. (2020). *ΚΕΘΙ*. Ανάκτηση από <https://kethi.gr/>

Μαγγανάς, Α. (1999). Η ενδοσυζυγική βία ή ένας κόσμος όμορφος, αγγελικά πλασμένος;. *Ποινική Δικαιοσύνη* (5), σ. 70.

Μηλιώνη, Φ. (2009). Εγκληματολογία και φύλο: Ειδικά Θέματα. Στο Ν. Κουράκης, *Έμφυλη Εγκληματικότητα, Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου* (σ. 459). Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Μηλιώνη, Φ. (2011). Σκέψεις για τις δομές αποκατάστασης των γυναικών θυμάτων βίας. Στο *Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας, Τόμος ΙΙ*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Μπουγάδη, Σ. (2004). Η ενδο-οικογενειακή βία και η αντιμετώπισή της στις ΗΠΑ. *Ποινική Δικαιοσύνη* (1), σ. 90.

Μπρακουμάτσου, Π. (2007). Ο Ν. 3500/2006 για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας. Σκέψεις-Παρατηρήσεις. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 1455.

Πανούσης, Γ. (1995). *Ισότητα των φύλων και αντιλήψεις για τα εγκλήματα περί τις σεξουαλικές σχέσεις: εξισώσεις τρίτου τύπου*. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Παπαθεοδώρου, Θ. (2007). Η ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας, συγκριτική προσέγγιση. *Ποινική Δικαιοσύνη* (1), σσ. 71-79.

Παπακωνσταντής, Γ., Αντωνιάδου, Ε., Μανωλιδάκη, Ε., & Παναγιωτίδου, Α. (2007). Ενδοοικογενειακή βία: Αντιμετώπιση των θυμάτων από τους αστυνομικούς. Στο *Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα (Τιμητικός Τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη)* (σ. 295). Αθήνα: ΚΨΜ.

Παπαμιχαήλ, Σ. (2005). *Κοινωνικές Αναπαραστάσεις της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύγους/συντρόφους τους*. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Παπαμιχαήλ, Σ. (2011). Οι συνέπειες της έκθεσης των παιδιών στην ενδοοικογενειακή βία: Σύγχρονοι προβληματισμοί και τάσεις στην εγκληματολογική έρευνα και την αντεγκληματική πολιτική. Στο *Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας, Τόμος Ι* (σ. 461). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παρασκευόπουλος, Ν. (1991). Η οικογένεια ως εμπόδιο της αντεγκληματικής αποστολής του Ποινικού δικαίου. *Υπεράσπιση*, σ. 797.

- Πιστελά, Α. (2008). Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Αθήνα: εκδ. Σάκκουλα.
- Πιστελά, Α. (2008). Βία κατά ηλικιωμένων. Στο *Ποινικές Επιστήμες Θεωρία και Πράξη* (σ. 1357). Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Πλευρη, 2. (2016). Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο *ΕΓΚΛΗΜΑ, ΚΡΑΤΟΣ & ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ*
- Πλευρη, 2. (2016). Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο 381. *ΕΓΚΛΗΜΑ, ΚΡΑΤΟΣ & ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ*.
- Πλεύρη, Α. Ε. (2015, Ιούλιος - Σεπτέμβριος). Η νομοθετική αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στην Ελλάδα και την Κύπρο. (Σ. Α. Λιασίδης, Επιμ.) «*Κυπριακή Επιθεώρηση Οικογενειακού Δικαίου*», 23 (3), σσ. 7-29.
- Πλεύρη, Α. Ε. (2017). Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για τη βία κατά των γυναικών και η υπογραφή της από την Ελλάδα και την Κύπρο. *Δικαιώματα του Ανθρώπου, Διεπιστημονική Επιθεώρηση*, σσ. 853-871.
- Σκλάβου, Κ. (2008). Ανάλυση της διαπολιτισμικής διάστασης της ενδοοικογενειακής βίας: Ποιοτική διερεύνηση των χαρακτηριστικών και επιπτώσεων. Στο Α. Χαλκιά (Επιμ.), *Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Ιάκωβο Φαρσεδάκη, Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Επιστήμη της Εγκληματολογίας, Τόμος Ι, 2011*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2008). *Εμβάθυνση στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Σύνδεσμος Μελών Γυναικείων Σωματείων. (2006).
- Υπουργείο Εσωτερικών. (2018). *Άρθρο 23 – Λειτουργία Ξενώνων φιλοξενίας γυναικών – θυμάτων έμφυλης βίας*. Ανάκτηση από <http://www.opengov.gr/types/?p=5574>
- Χατζηφωτίου, Σ. (2005). *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών, διαπιστώσεις και προκλήσεις για την κοινωνική εργασία*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.
- Χριστιανός, Β., & Περάκης, Μ. (2010). *Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Council of Europe. (2011). *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Ανάκτηση από <https://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

Buzawa, E., & Buzawa, C. (2003). *Domestic Violence, the criminal justice response*. London, New Delhi: Sage Publications, Thousand Oaks.

Chatzifotiou, S. (2003). Violence against women and institutional responses: the case of Greece. *European Journal of Social Work*, 6 (3), σσ. 241-256.

Council of Europe. (2007). *Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms*. Ανάκτηση από https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d4aa3

Dempsey, M. (2007). Toward a Feminist State: What does “effective” prosecution of domestic violence mean? *The modern law review*, 70 (6), σ. 908.

De-Vasto, G. (2003). Victims of domestic violence. Στο J. Sgarzi, & J. McDevitt, *Victimology. A study of crime victims and their roles* (σσ. 117-123).

Fattah, E. (1996). Βία κατά των ηλικιωμένων. Μορφές, πρότυπα και εξηγήσεις. Στο B. Αρτινοπούλου, & Α. Μαγγανάς, *Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης* (σ. 165). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Hage, S. (2000). The Role of Counselling Psychology in Preventing Male Violence Against Female Intimates. *The Counselling Psychologist*, 28 (6), σσ. 797-828.

Johnson, M. (2005). Domestic Violence: It's not about Gender – Or is it? *Journal of Marriage and the Family*, 67 (5), σσ. 1126 -1130.

Johnson, M., & Ferraro, K. (2000). Research on Domestic Violence in the 1990s: Making Distinctions. *Journal of Marriage and the Family*, 62, σ. 948.

Kelly, J., & Johnson, M. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family Court Review*, 46 (3), σ. 476.

Kirst, M., Zhang, Y., Young, A., Marshall, A., O'Campo, P., & Ahmad, F. (2012). Referral to health and social services for intimate partner violence in health care settings: a realist scoping review. *Trauma, Violence & Abuse*, 13 (4), σσ. 198-208.

L., M. (n.d.). “Albert Eglash and Creative Restitution”, . *Restorative Practices E-Forum*, .

Miller. (1999).

Mirsky L. (2003). “Albert Eglash and Creative Restitution”. *Restorative Practices E-Forum*, <http://www.realjustice.org/libraty/eglasj.html>. 2003 p.2 .

Mirsky L., . (2003). Mirsky L., “Albert Eglash and Creative Restitution”,. *Restorative Practices E-Forum*, <http://www.realjustice.org/libraty/eglasj.html>.2003 p.2 .

Nicolson, P., & Wilson, R. (2004). Is domestic violence a gender issue? views from a British city. *Journal of Community and applied social psychology*, 14 (4), σσ. 266-283.

Riggs, D., Caulfield, M., & Street, A. (2000). Risk for domestic violence: factors associated with perpetration and victimization. *Journal of clinical psychology*, 56 (10), σ. 1289.

Usta, J., & Taleb, R. (2006). Addressing domestic violence in primary care: what the physician needs to know. *The Libyan journal of medicine*, 9.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

N. 3500/2006. (2006). (ΦΕΚ 232-10-2006 τεύχος Α΄) Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.

N. 4531/2018 . (2018). ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018. Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας και λοιπές διατάξεις .

N. 4640/2019. (2019). 4640 ΦΕΚ Α΄ 190/30.11.2019 Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις Περαιτέρω εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 και άλλες διατάξεις.